LIBRI SECVNDI
HISTORIAE
PRINCIPVM LANGOBARDORVM
PARS PRIMA

Quæ continet Diſſertationes de Inſtitutione Finibus & Deſcriptione antiqui Ducatus Beneuentani.

AVCTORE

CAMILLO PEREGRINIO
ALEX. FIL. CAMPANO

Ad Illuſtriſsimum & Reuerendiſsimum

DOMINVM

CAMILLVM
MELZIVM

ARCHIEPISCOPVM CAPVAE

Et Nuntium Apoſtolicum apud Cæſaream Maieſtatem.

NEAPOLI Anno Sal. MDCXLIIII.
Ex Typographia Franciſci Sauij Impreſſoris Curiæ Archiepiſcopalis.

Digitized by Google

Digitized by Google

ILLVSTRISS. ET REVERENDISS.

DOMINO

CAMILLO MELZIO

CAPVAE ARCHIEPISCOPO

NVNTIOQ; APOSTOL. APVD CAESAREAM MAIEST.

QVi patriæ amor humanis inſidere pe-
ctoribus, ſcriptoreſque vexare ad-
modum ſolet, Illuſtriſſime Domine,
haud ſua dulcedine animum adeò
perfudit meum, vt ſuauiſſimo veri
etiam amore non tenear, optemque
præclararum vrbium huius Regni laudes ſilentio
premi, obliuionique tradi; quoniam ijs Capuæ de-
cus, quę natale mihi ſolum, offuſcari, vel minui vi-
deatur: Tuo nimirum exemplo edoctus, qui vnus
cunctis excultiſſimi, pręſtantiſſimique viri ornamen-
tis redimitus, in præclarorum virorum, geſtorum-
que laudibus continuè, & cum voluptate verſaris,
excellentis id eſſe virtutis peculiare munus quam-
conuenientiſſime ratus. Namque cur alijs ſuas inui-
deam laudes, minimè quidem habeo; vel ſi meę vr-
bis ſpectem vberis ſoli, benignique cæli, & naturæ
dona; vel ſi humanas quaſuis mente concipiam
prærogatiuas, quibus affatim ea redundat, meritiſſi-
meque gloriatur. Eſt enim Capua ſingulari Dei be-
neficio hoc dignata munere, vt ab eius incunabulis
& ante annos plus minus bis mille quingentos cir-
cumpoſitarum vrbium obtinuerit principatum, plu-

Digitized by Google

reſque poſtea paſſa calamitates,& excidia ad primitiuam ſemper redierit dignitatem, alijſque vel præeſſe,vel præferri,interruptis licet vicibus, perque temporum interualla bis,& tertium ſuorum ciuium virtute freta,minimè verò ex ſupremi alicuius Regis arbitrio,obtinuerit; nec noſtra hac ætate ſuper cæteras omnes Regni ciuitates prĕſigni non etiam fulget decore; quippè quæ poſt clariſſimam Neapolim Metropolim primas in generalibus Regijs Comitijs facile obtineat,ac tueatur. Alienæ itaq;glorię cum non ſit mihi inuidendum;necCampanos meos magnopere de hoc , ſed de præcellenti illa Auorum noſtrorum dignitate recentibus meritis, clariſque operibus conſeruanda, augendaque ſolicitos eſſe velim, communem noſtratium Langobardorum Hiſtoriam, qua præcipuarum vrbium huius Regni patefient primęui honores, carptim exponendam ſuſcepi, vt per quos rerum caſus CisTyberina hæc Italia in præſentem poſt Romani Imperij occaſum deuenerit ſtatum,liquido cognoſcatur;viciniſſimoque exemplo moneantur , qui nunc vel proſpera,vel aduerſa vtuntur fortuna, nec inſolentia ferri , nec deſperatione deijci: ſed alteram ſortem vel cautè timeant, vel ſperent tandem non defuturam . Et Capua quidem Te Archiepiſcopum, cum obtinuit, à benigniori quodam ſydere aſpici viſa eſt; qui acri ingenio, miraque dexteritate , & quod præſtantiſſimæ Tuę virtutis ſpecimen eſt, eximia morum grauitate,& innocentia,atque animi in primis moderatione,multimodaque doctrina,& Iuris prĕſertim prudentia præditus (Tua nunc mitto Hiſtoricæ , ac cęterarum amœnarum ſtudia facultatum)ſola Tui nominis maieſtate,quod totius Romanę

manæ Curiæ fauor ex diutino, nec vno experimento concelebrabat, collabentes mores erexiſti, ordineſque Eccleſiaſticos ſuæ dignitatis memores reddidiſti, ſpemque feciſti, cętera quoque omnia in lætiorem, decentioremque faciem breui eſſe reditura. Sed & Tu, Illuſtriſſime Domine, poſtquam digniſſimo iſto munere Pontificiæ Legationis ad Cæſaream Maieſtatem feliciſſime fueris functus, ad nos lętus redeas, & incolumis, quod vnanimi bonorum omnium voto à D. O. M. ſummis precibus efflagito; meumque iuge obſequium, deuotioniſque in Te meæ exiguum hoc monumentum benignè excipe, atque ſi tanti eſt, ipſum etiam foue. Vale.

Illuſtriſs. & Reuerendiſs. Dominationis Tuæ

Deditiſſimus Seruus

Camillus Peregrinius Alex. F.

Digitized by Google

AMICO LECTORI.

Inſcitię ſi me notes, nō dolet.

HAud magnam de meis me hiſce ſtudijs confidentiam alere, Langobardorumque antiquitatem, alijs neglectam minimè ad vulgi guſtum exponentem, falli etiam potuiſſe, cur modo negabo, Amice Lector, qui priorē Librum, cum eius editionem aggrederer, nimia feſtinatione congeſtum, ac procuſum fuiſſe, non ignorauerim, nec tacuerim? At in ipſius operis limine perquam deformiter me offendiſſe, vanaque iactantia, atque vt autumant, aſſentandi ſtudio anguſtos terminos antiquæ Prouinciæ, ſeu Ducatus Beneuentani, quem cum Carolo Sigonio de Regno Italiæ lib.7. perſuaſum habent, antiquo fermè Samnio incluſum, finibus præſtantiſſimi huius Regni Neapolitani æquiparaſſe, hoc ſane exploratiſſima ſcientia, maturaque obſeruatione cum pronunciauerim, nullo æquanimiter animo ferre poſſum. Et qui meus in Beneuentanos ciues amor, apud quos antehac nè notus quidem fueram, valuiſſet immeritam genti laudem, in hac præſertim curioſiſſima, peritiſſimaque omnis eruditionis ætate, impellere, vt adſcriberem: cum in pangendis cariſſimæ, nobiliſſimæque meæ Patriæ laudibus, ſicubi locus fuit, durior, nimiſque ſobrius, quinimmo & iniuſtus, meis municipibus ſim viſus; ſuſceperimque non vrbium, vel populorum encomia in Declamatorum morem congerere; ſed penitiſſimam verè & ſeuerè exponere antiquitatem; quam fucis, & coloribus artificioſè obumbratam nec gratiam, nec fidem vllam apud ſolidæ doctrinæ peritos demereri me poſſe non ignorabam? Secundum itaque Langobardicę meæ Hiſtoriæ Librum, cuius editionem maturabam, cum de prioris Epigraphe iniquum, quod dixi iudicium, accepi, in tres diſpertiendum partes eſt viſum; primamque à Typographo opportunè iam abſolutam, quæ Ducatus Beneuentani inſtitutionem, priſcoſque latiſſimos eius fines, obſeruatamque in eo à Langobardis Dynaſtis deſcriptionem exponit, nulla mora euulgandam, iniuſtamque mihi maculam feſtinatò diluendam eſſe conſtitui: nè ſcilicet dilata aliquandiù defenſio maiori mihi eſſet præiudicio futura; cenſorque meus ex Libri titulo feliciter, vt ſibi perſuaſurus foret, proſternato audentior

Dolet, quòd peccaſſe dicant ex animi leuitate.

Ex que nimio amore in Beneuentanos.

Sed ipſos veri nunc detegam inſcios, & corde leues.

dentior factus, pari fiducia in reliquum opus acriùs deſæuiret. putaretque cætera quoque omnia ſimplici hoc dicendi genere ibi, vel alibi à me enunciata ex animi ſimul leuitate, & imperitè fuiſſe conficta. Cui laus etiam omnis, quæ vrbis non ſit ſuæ, dolere quoniam ſolet, haud dubito, quin viſurus ſim etiam ei immodicè in præmiſſa nuncupatoria Epiſtola Capuę extuliſſe dignitatem, quam vel ipſe ignoret, vel alijs ſummopere expetat ignorari. Sed ſciat profectò, neminemque latere ſimul debet, me patriæ meæ encomia quamſobriſſime, & ſummatim eo loco delibaſſe, quæ ab omnis æui ſcriptoribus bonorificentiſſimis fuerit titulis celebrata; dictaque Alta *Sillio Ital. lib.* 12. *& Prudentio in Hymno* 11. Ampliſſima *Ciceroni cont. Rull.* 2. Ἀρχαῖον κάστρον, Antiqua vrbs *Conſtantino Porphyrog. de Adm. Imp. cap.* 27. Aurea *Anonymo Hiſtorico Salern. a me edito.* Caput vrbium *Floro lib.* 1. *cap.* 16. *Eutropio lib.* 2. *& Iſidoro Etym. lib.* 15. *cap.* 1. (Κεφαλὴ ἡ οὖσα κατὰ τὴν ἐτυμότητα τοῦ ὀνόματος, Caput exiſtens iuxta proprietatem vocabuli, *inquit Strabo lib.* 5.) Circumpoſitarum primaria *Leoni Oſtien. lib.* 1. *cap.* 52. Clariſſima *Liuio lib.* 26. Colonia Iulia Felix *Frontino de Colonijs; idque idem Strabo ibidem de Campanis ſui temporis loquutus innuebat:* Νῦν inquit, μὲν τοι μετ' εὐπραγίας διάγουσι, Nunc autem cum felicitate vitam agunt. Diues *Virgilio Georg. lib.* 2. *& S. Paulino Nolano in Nat. S. Felicis* 3. Florens *Ciceroni Philipp.* 2. Florentiſſima *Plutbarco in Hannib. ſi tamen eius.* Illuſtriſſima *Alexandro Teleſino lib.* 2. Ὑπερμεγέθης, Ingens *Conſtantino Porphyr. loco iam dicto.* Maxima *Liuio lib.* 7. *& Floro lib.* 1. Πασῶν ποτὲ μακαριότης Omniũ olim feliciſſima *Polybio l.* 3. *in Catalogo clararũ vrbiũ Cãpaniæ.* Μέγα κάστρον, Magna vrbs *præfato Conſtantino vbi ſupra.* Μέγιστη Ampliſſima *Suidæ in* Καπύη. Nobilis *Liuio lib.* 26. Nobiliſſima *eidem ibi, Paulo Diac. Hiſt. Romanæ lib.* 15. *& Sabellico Hiſt. Ennead.* 11. *lib.* 1. Nobiliſſima vrbs Campaniæ *Pandulfo Collenucio lib.* 1. Opibus valens *Auſonio in Catal. vrbium.* Opima *Sidonio Carm.* 5. Opulenta *Liuio lib.* 25. *& Bartholomæo Fatio de geſt. Alfonſi lib.* 4. Opulentiſſima *Liuio lib.* 7. *&* 26. *& Paulo Diac. de geſt. Langob. lib.* 2. *cop.* 11. *ſiuè* 17. Opulentiſſima omnium, quæ procul à mari habitantur ad dexteram Italiæ, Roma

Quorum ſi leuiter libata mihi Capuæ laus verberat oculos, eam par eſt, vt ſpecioſiorem alienis in verbis intueantur.

Tu te, Lector, hos Auctores, eorumque hæc dicta per ætates congruè diſpone; quod abſque prolixo, & importuno ad modum ſermone mihi non licuiſſet

excepta

excepta *Pomponio Melæ lib. 2. cap. 2.* Ornatiſſima *Ciceroni cont. Rull. 2.* Peruetuſta *prædicto Fatio lib. 2.* Pinguis *Columellæ lib.* 10. Potens *Liuio lib.* 26. Potens Pelago, Cultu, Penu, Delitijs, Opibus, Fama *Auſonio vbi ſupra.* Præclara *Ciceroni cont. Rull. 3.* Prǫualida *Liuio lib.* 26. Πρῶτον κάστρον, Prima vrbs (*omnium ſcilicet Italiæ cis Romam*) *Conſtantino Porph. loco laudato.* Pulchra *Beniamino Tudelen. in Itinerar.* Pulcherrima *Liuio lib.* 7. Pulcherrima ex Italia *eidem, & Ciceroni cont. Rull. 2.* Regia vrbs *Ioanni Antonio Campano in Vita Brachij lib.* 5. Romæ æmula *Auſonio in Catal. ſæpius dicto.* Roma altera *eidem ibi.* Specioſa *in Bullis, quibus Campani Principes Nortmanni ſua Diplomata muniebant.* Sublimis *Sillio lib.* 17. Validiſſima *Pluthardo in Hannibale; & vt maiora eius etiam elogia prolixioribus verbis pleriſque auctoribus concepta prætercam,* Vberrima *Alexandro Teleſino lib. 2. Deſinat itaque cenſor meus moleſtus mihi eſſe, deque alienis prærogatiuis contriſtari; Tuque, Amice Lector, ex tui animi in laudabilia omnia propenſione, exque præclaro etiam monito ſapientis viri Plinij Caecilij lib. 8. epiſt. 24.*

Omitto Ciceronē cōt. Rull. 2. & Philipp. 12. Capuam dicentem *Alterā Romam* qui non huc aſpexit: ſiq; Auſonius Ciceronem ſit ſequutus & ipſe hinc abeat, qui præterea nec eius mētem fuiſſet aſſequutus

Reuerere gloriam veterem, & hanc ipſam ſenectutem,
quæ in homine venerabilis,
IN VRBIBVS SACRA EST

Et inſuper: Recordare quid quæque ciuitas fuerit, non vt deſpicias, quòd eſſe deſierit. *Vale.*

DISSERTATIONES
Quæ hac prima parte continentur.

I. Ducatus Beneuentanus quando inſtitutus. Pag. 1.
II. Ducatus Beneuentanus cur inſtitutus. Pag. 12.
III. Ducatus Beneuentanus quam latè patuit. Pag. 18.
IV. Fines Ducatus Beneuenti ad Occidentem. Pag. 22.
V. Fines Ducatus Beneuenti ad Meridiem. Pag. 27.
VI. Fines Ducatus Beneuenti ad Orientem. Pag. 45.
VII. Fines Ducatus Beneuenti ad Septemtrionem. Pag. 53.
IIX. Ducatus Beneuenti in antiquas Prouincias an tributus. Pag. 68.

DVCA-

DVCATVS BENEVENTANVS QVANDO INSTITVTVS.

ITaliam olim haud humani conſilij arbitrium, ſed ipſamet inhabitantium populorum multiplex varietas, congenita veluti deſignatione, varias diſcriminabat in partes. quam tandem vniuerſam cum priſci obtinuiſſent Romani, ante omnes Auguſtus Cæſar, qua magis libuit, vſus deſcriptione, in vndecim regiones diſtribuit: quod prodit Plinius lib. 3. cap. 5. Auguſtiq; placitum adeo ſubſecutis Imperatoribus ſedit, vt quamuis pleriq; eorum noua ratione, vt hominum varia ſunt ingenia, eandem iterum, iterumq; duxerint deſcribendam, nullatenus tamen primigeniam illam reſtituerunt vnquam Topographiam. Poſt quos haud ſecus geſſere ſe Langobardi, qui è Pannonia in anno Chriſtiano 568. egreſſi, Gentium hãc Dominam Romano Imperio adimentes, diuturnaq; poſſidentes ætate, ſicut inſolentem vt plurimum inuexerunt Politiam, ſic pariter nouam deſcribẽdarum regionum normam vſurparunt: ditiones ſcilicet, ac Dynaſtias non antea obſeruatas, interque eas cis Tyberim Ducatum inſtituentes Beneuentanum. Cuius ad præſens longam, integramq; Dynaſtarum ſeriem, eorundemq; per ſpatia quingentorum annorum explanandam cum ſuſceperim Chronologiam, congruas plane tum alias, tum De Inſtituti eius Ducatus Tempore, & Cauſa, deq; Finibus præmittere ſtatui Diſſertationes, etſi nõ omni, qua potuiſſet, diligentia elucubratas; ſiquidem res acta maximopere eas depoſcit, Teque, Langobardarum rerum Studioſe Lector, non prorſus inutili excepturum confido lectione.

Italiam in regiones varie pridem tributam.

Lãgobardi primum in Dynaſtias diſſecuerũt, Beneuẽtanumq; inſtituerunt Ducatum.

De quo tum alia poſt, tũ hoc loco eius inſtitutionis tempus inquiram.

PAulus igitur Diaconus, quo nec antiquior, nec de his, quæ Langobardorum facta tractamus, diſertior habetur auctor, in Hiſtoria eius gẽtis lib. 3. cap. 16. Editionis Frobenianæ: capite autem 33. Editionis Plantini, & Lugdunenſis, Beneuentanum Ducatum inſtitutum fuiſſe à Rege Langobardorum Authari, ſiue Anthari his

Antiquiſſimũ de hac re eſt teſtimoniũ Pauli Diaconi.

Digitized by Google

verbis demonſtraſſe videtur. *Circa hæc tempora*, inquit, *putatur eſſe factum, quod de Authari Rege refertur; fama eſt enim, tunc eundem Regem per Spoletium Beneuentum perueniſſe, eandemq; regionem cepiſſe, & vſq; etiam Rhegium, extremam Italiæ ciuitatem, vicinam Siciliæ perambulaſſe. Et quia ibidem intra maris vndas columna quædam eſſe poſita dicitur, vſq; ad eam, equo ſedens, acceſſiſſe, eamque de haſtæ ſuæ cuſpide tetigiſſe, dicens. Vſque hic erũt Langobardorum fines. Quæ columna vſq; hodie dicitur perſiſtere, & columna Autharis appellari.* Hæc Paulus, qui ſtatim poſt iſta capite ſequenti cum non alio antea loco Beneuentani Ducatus meminiſſet, Zottum dicit, ſiue Zottonem *primum fuiſſe Ducem in Beneuento annis viginti*.

Sed aliter à Lazio, & à Sigonio acceptum.

Quæ eius dicti interpretatio placuit tum alijs, tum Vulfgango Lazio lib. 12. De migrat. gent. qui ex producto Pauli, quem laudat, loco, ait Zottonem ab Rege Authari conſtitutũ ibi Ducem. At Rex ille firma omnium adſertione Regnum iniuit anno 583. obijtq; anno 590. Ergo per intermedios annos Ducatus exortus eſt iſte. quod Sigonius lib. 1. de Regno Italiæ ſubſcribit, figitq; ad annum 589. ea, forte, ductus ratione; quoniam Paulus aduentum Regis Beneuentum recenſet inter nouiſſima eius geſta.

Aliter à Caracciolo, & alijs.

Ab Sigonij vero, & à Lazij pronũciato longe abiere plerique, ac præcipue Antonius Caracciolus, in Propylæo ad Quatuor Chronologos à ſe editos, qui primus hanc ex propoſito exagitauit controuerſiam; crediditq; doctus vir, ne dum Paulum eis nõ fauere, ſed rerum actarum ſeriem, & Chronologiam eiuſmodi adſertioni firmiſſime refragari. Verba ſunt Caraccioli. *Non dicit Paulus Autharim cepiſſe Beneuentum, ſed Beneuentanam regionem: alioquin ſi ex eo, quod Beneuentum veniſſe dicitur, colligi debet eam ciuitatem expugnaſſe, & occupaſſe, profecto & Spoletium expugnaſſe, & cepiſſe intelligere oporteret, quia Spoletiũ Autharis venit, & per Spoletium Beneuentum. Atqui Spoletium diu antea à Langobardis fuerat occupatum, & Ducis ſedes factum.* &c. Alterum, quod Caracciolus in eandem ſententiam contorſit argumentum, ex ipſa, vt dixi, rerum, &

anno-

annorum ſerie, atque ex ſubſequenti Ducum pendet Chronologia. Zottonem igitur voluit factum Ducem, Ducatumq; Beneuentanum iam pridem inſtitutum ante Regis aduentum,& in anno 571.quod à Leone Oſtiēſi lib.1.cap.48.editionis Neapolitanæ demonſtrari perſuaſum habuit, tradente à Zottone ad annum Domini 891. quando Græci Beneuentum Langobardis ademerunt,tercentos viginti annos tranſijſſe: ſenſitque,ni huic adsētiatur dicto,omnem corruere temporum rationem ab ipſomet Paulo traditam, alijſq; priſcis ſcriptoribus conſonam. Sed hanc,quam Caracciolus aduerterat inconuenientiam, forſan quoq; viderat Scipio Ammiratus in Diſſertationibus Ducum,& Principum Beneuenti,eamq; vt declinaret, indicatum Oſtienſis locum ſolicitauit,eſtq; opinatus à Zottone, quem Ducem factum tradit in anno 573.ad præſcriptum annum 891.reuolutos fuiſſe annos 318. ac aduētum Autharis poſtmodum contigiſſe, cum Regnum ille obtinuerat Langobardorum. Quod extremum eius pronunciatum Caraccioli adſertioni quam maxime congruit, atq; placuiſſe oportet cuiuis Chronologo,qui Zottonem velit ante aduentum Regis obtinuiſſe Beneuentum. Inter quos cenſendus eſt Ignotus quidem, ſed non admodum nouitius auctor Indicis Ducum,& Principum eiuſdem vrbis,qui præfixus adeſt ſcriptis Codicibus Hiſtoriæ Anonymi Salernitani, de quo dixi cum de eodem Salernitano diſſerui,initio: ille enim ſic habet. *Anno ab Incarnatione Domini quingenteſimo ſexageſimo octauo Principes cœperunt principari in Principatu Beneuentano,quorum primus vocabatur Zotto*. Opinatus igitur eſt Ignotus ille, eodem anno Langobardos Beneuento,& circumpoſita regione potitos,quo eos è Pannonia egreſſos,Italiamq; per Venetiam intraſſe,{obtinuiſſeque adfirmat idem Paulus Diac.lib.2. cap.6.ſiue 7. atque recentiorum omnium firma eſt adteſtatio. Nec Horatius Turſellinus, qui in Epitome Hiſtoriarum lib.6. adſerit conſtitutum Beneuenti Ducatum à Rege Agilulfo,ſucceſſore ſcilicet Autharis,ac proinde in anno circiter 591. aliam ab antedi-

Qui inter ſe haud cōcordēt.

Incertumq; eſt quibuſnam cōcordet Turſellinus.

A 2 tedi-

tedictis tulit opinionem; nam vel à Caracciolo re non diſcrepat, Zottonis Ducatum connumerare oblitus, qui, vt dictum eſt, viginti annis Dynaſtiam tenuit, primuſq; qui poſt illum Dux eſt ſubſecutus, anno exorſus certe eſt 591. vel Agilulfum dixit pro Authari, atque Sigonio, & Lazio adhæſit, ad illorum exẽplum Pauli textum interpretatus. Verumtamen hoc quolibet ſeſe habeat modo, haud magni credimus faciendam Turſellini adſertionem, rati illum, vt ipſe initio lib. 1. de ſe fatetur, *non aurificis ſtatera, ſed populari trutina tempora examinare*. Atque hæc ſunt de anno inſtituti Ducatus Beneuentani ſcriptorum ſententiæ, quæ mihi ad hanc diem innotuerunt. Quarum diſcrepantijs etſi valde crucior, magis tamen angit me, quod Paulus omnium antiquiſſimus (iiſdem quamuis rebus biſcentum, & eo amplius annis ætate minor) non ſuam, hoc eſt quam veriorem reputauerit, ſed vulgi expoſuerit opinionem; quam, ni fallor, à Beneuentanis Beneuenti aliquando poſitus didicerat, vt pote qui Langobardica ſcripſit Monachus in Caſſino, ſicut intelligere eſt ex eius Hiſtoria lib. 1. cap. 26. & lib. 6. cap. 1. ſiue 2. & cap. 13. ſiue 40. Monachuſq; redditus eſt poſtquam Beneuento diſceſſit, vt Oſtienſis tradit lib. 1. cap. 15. Et quidem non eſt qui neſciat, ſcriptores ſi quando res parũ, aut nil ſibi exploratas enarrare contingat, famæ tunc illas tribuere, ſuamq; ſolere deponere fidem; quem morem à Paulo ſeruatum (vt interim alterum eius conſilium diſſimulem, de quo paulo poſt) haud difficili diuino coniectura; certo enim certius noluit ille conſtanti ſententia adfirmare, quod de columna Autharis vulgo blaterabant Beneuentani figmentum, quæ quouis alio caſu, ſiue à Regis, ſiue ab alterius viri nomine cum tale obtinuiſſet cognomen, eiuſmodi fabulam ſomniarunt, anſam nacti opportunam, quoniam Langobardi vniuerſam fere poſſidentes Italiam, vltra fretum in Siciliam non traiecerunt vnquam, atq; ſuarum Dynaſtiarum terminos defixis demonſtrare conſueuerunt columnis; aliquandoq; ad Rhegium poſita columna fines præſcripſit regionis; ſicut multo

Paulus vero traditã à ſe Hiſtoriã ex vulgi rumore hauſit.

Quę vacillat.

prius

Digitized by Google

prius factum tradit Strabo lib.3. Nec pariter de peragrata omni CisTyberina Italia ab Authari Paulus ſuo probare potuit adſenſu, qui probe nouiſſe potuit Langobardos diu cum Græcis de ea decertaſſe: quam ſenſim, nec tamen omnem, obtinuiſſe proprio edifferam loco. In hæc igitur abſurda ex incompoſita Beneuentani vulgi narratione deueniendum eſſe haud ille ignorans, eam perite quidem auctori adſcribendam cenſuit ſuo; deque inſtituti Ducatus tempore exploratiorem, ſiue non callens, ſiue callide celans ſententiam, primum Ducem Zottonem ſub eo Rege factum nõ ex alio, quam ex eodem hauſit rumore, ac definite in annum reiecit 585. à quo, licet immani temporum perturbatione, ſubſequentium Ducum ſeriem videtur per annos duxiſſe, ſicut patebit in expoſitione Chronologiæ. Cum ergo vetuſtus adeo auctor huius Ducatus exordia, tum infirma, tum inrationabili expoſuerit fide, quis recentior de re admodum ardua, & antiqua poterit præ illo eſſe nobis ſatis luculentus teſtis? Et Leonis ſane Oſtienſis teſtimonium, qui tercentum annis Paulo tardius vixit, admitterem tamen; ſed vah quãtum eius Antigraphũ in Archiuo Caſſinenſi ſeruatum ab Neapolitana diſſonat editione, quam ſecutus eſt Caracciolus, & ab Ammirati commento! ſiquidem à Zottone ad annum 981. non 320. nec 318; ſed trecentos triginta interceſſiſſe annos habet; qualem quoq; annorum collectionem Veneta eius operis editio, & ex ea Pariſienſis, vtraq; in annis conſignandis ſemper Neapolitana melior, atq; Archetypo conſonantior, præſeferunt. Quæ ſincera Leonis adſertio ſicut Caraccioli dicto minime fauet, ita nec alio quouis pacto conſiſtere poteſt. nam iuxta talem ſupputationem Zotto Ducatum accepiſſet in anno 561. hoc eſt ſeptennio priuſquam Langobardi è Pannonia fuiſſent egreſſi, Italiamq; aduenîſſent. Neque fas eſt eam calamo exarati Codicis lectionem ſolicitare, traditãq; annorum ſummam cenſere deprauatam, quam pridem intuliſſe ſcimus Anonymum Beneuẽtanum in Fragmẽto Hiſtoriæ modo à me edito Num. 1. ex quo eandem mutua-

Sicut etiã labat Oſtiẽſis de eadẽ re Chronologia.

mutuatus nec alijs eſt verbis Anonymus auctor, qui Catalogum Ducum Beneuenti in Caſſinenſi Codice ſignato num. 353. deſcripſit, & ex vtroque Oſtienſis, pariterq; Anonymus Chronologus Ducum, & Principum par. 2. num. 14. Quem quidem Oſtienſem haud Fragmētum illud, præſcriptuſque latuit Ducum Catalogus; alterum enim in Codice antiquæ Hiſtoriæ Principum Langobardorum, ſiue dicas Hiſtoriæ Erchemperti inſpicere valuit, vt ex dictis ad Anonymum Salernit. eſt manifeſtum: alterum certe vidit in demonſtrato Codice Caſſinenſi, quo Hiſtoriolam Ignoti Caſſinenſis deflorans, præter omnem dubietatem eſt vſus. Eius igitur germana adteſtatione cum inſtituti Ducatus Beneuentani Epocha fiat magis implexa, nec aliud præſto ſit vetuſtum documentum, quo res ſine errore explicari queat, iam nos de ea ex multis retro ſeculis ſiue ignorata, ſiue fabellis immiſta, inutili labore eſſe ſolicitos, videtur inferendum. Quocirca non temere crediderim, auctorem Indicis Ducum, & Principum Beneuenti nulla exploratiori notitia inſtitutum Ducatum tradidiſſe in anno 568. quam quod ſuo arbitrio communem in annum, atq; æram Italici Regni Langobardorum, depoſitis ambiguitatibus, id referre delegerit. Cuius dicto nec pluris faciendas putabo conſimilium minutorum Chronologorum ſupputationes, qui obſcura huius Dynaſtiæ primordia ſubtiliori diligentia minime indagantes, ſimplicem, nudamq. Dynaſtarum Beneuenti ſeriem, & Chronologiam vnus poſt alium, velut per manus traditam, non diſſono adnotarunt tenore. At nullatenus prætereundus erit mihi Conſtantinus Porphyrogenneta ab annis fere ſeptingentis antiquus, etſi parum cautus auctor, qui libro de Admin. Imper. cap. 27. de Langobardis Beneuentum inuadētibus indictam alijs habet narrationem, probatiſque, ac receptis Hiſtorijs oppido quam pugnantem. Sunt eius verba ad rē noſtram ex interpretatione Meurſij. *His auditis*, inquit, *à Narſete, qui eos ad Italiam inuitabat, perſuaſi Langobardi cum familijs Beneuentum venerunt; cumq. intra*

Quibus corruentibus haud tutò aliorū inſiſti poteſt dictis.

Ac præcipue Conſtātini Porphyr. Græci auctoris.

urbem

Digitized by Google

vrbem illam illos admittere ciues nollent, extra eam prope murum ad flumen habitarunt, ædificata vrbe parua, quæ Ζιτὰ νέα: hoc eſt. Citta nuoua. *appellatur, extatque etiã hodie. Intrabant vero etiam vrbem, & Eccleſiam, doloque ſuperiores facti, habitatoribus omnibus occiſis, vrbem tenuerunt: gladijs enim intra fuſtes occultatis, Eccleſiam ingreſſi, pugna excitata, vniuerſos interemerunt; & inde excurſione in omnem ditionem facta, ſubiecerunt eam Themati Langobardiæ, & Calabriæ vſq. Papiam: excepta Hydrunte, Callipoli, Ruſiano, Neapoli, Caieta, Surrento, & Amalphe*. Hactenus ille anilem, vt videtur, ſecutus fabellam, qua nil excogitari poſſe fabuloſius quiſquis leui licet hiſtorica lectione imbutus facile adfirmabit. Namq. Langobardi ex Paulo Diac. lib. 2. cap. 7. ſiue 8. & ſeqq. hoc eſt ex germaniſſimo rerum Lãgobardicarum auctore, Italiam è Pannonia, *cum omni exercitu, vulgiq. promiſcui multitudine* per Venetiam aduenere, ſolaque excepta Papia, quæ trium annorum, & aliquot mẽſium obſidionem paſſa eſt, cæteras SubAlpinas vrbes haud magna armorum vi primo impetu inuaſere, in reliquã poſt regionem vſq. Tuſciam excurrentes, *atq. obtinentes omnia, præter Romam, & Rauennam, vel aliqua Caſtella, quæ erant in littore Tyrrheni maris conſtituta*. At Conſtantinus eos, velut de cælo lapſos, Beneuentum perhibet primum perueniſſe, ac ne virtute quidem, nec numero admodum validos: & Beneuento Papiam progreſſos, ſolaſq. CisTyberinas ad mare poſitas ſeptem numero vrbes, non obtinuiſſe. Nec quod ille de Ciuitate Noua ad mœnia Beneuenti condita habet, ex alio mutuatus videtur auctore, quam ex vulgi, ſiue Græculi, ſiue Beneuentani rumore; quandoquidem, vt adfirmat ex noſtratibus de re noſtra vtique doctior Oſtienſis lib. 1. cap. 12. eam *Princeps Arichis Francorum*, hoc eſt Caroli Magni, *metu perterritus Beneuento addidit*. poſt annos ſcilicet ab communi Langobardorum in Italiam aduẽtu plus minus biſcentum; idemq. innuit Erchempertus Num. 3. eidem Arichi ab annis centum ætate proximus, tradens eum Principem à Carolo ſibi præcauentem

Cui obſtãt traditæ à Latinis Hiſtoriæ.

Bene-

Beneuentum ſic (nempe vt Erchemperti habebatur æuo) *fortificaſſe*. Quocirca haud priſcis illis Langobardis, ſed Arichi opus Nouæ vrbis eſt contradendum, qui amplioribus, firmioribuſq; muris Beneuentum muniuit, & loca nouo concluſa ſepto *Nouæ vrbis* nomine adpellauit. Quod ne dum ad Conſtantini tempora, vt ipſe declarat, ſed ad Falconis Iudicis Beneuentani, & quod excurrit, manſit ætatem, ſicut obſeruare licet in eiuſdem Chronico ad annum 1119. Perſpicue igitur liquet quod ingerebam, maiores noſtros parum explorata notitia calluiſſe, tradidiſſeque primordia Ducatus Beneuentani, atq; ex hoc vulgus interim in varios, ac fabuloſos abijſſe ſermones. Verum enim vero cum fabellæ ſæpenumero aniles nihilo ſecius, ac Poetarum figmenta ex nō fabuloſis emerſerint, ſuccreuerintq; ſeminibus, operæ erit pretium in hac Conſtantini enarratione adhuc ſubſiſtere, ac perueſtigare, an veri aliquid in ea latere poſſit, quod ſomniantis vulgi deliramētis obfuſcatum fuerit, alioque detortum. Et quidem non immerito interpretari poſſemus, *Arichim Nouam vrbem Beneuento addidiſſe*, quam non ipſe exſtruxiſſet, ſed nouo, ſimpliciq; murorum ambitu vtramq; concluſiſſet. A qua explanatione videtur ſtare Erchempertus, tradens *Beneuentum ab eodem Principe ſic fortificatam*: ideſt ab hoſtium incurſu ſecuriorem redditam, quibus gemina cum eſſet vrbs, peruia certe fuiſſet magis. At ſi iſthęc interpretatio congrue rei quadrare cenſebitur, iam Nouam vrbem à Langobardis conditam, qui primum illuc peruenere, cæteraq; ea ratione contigiſſe, qua Conſtantinus facta perhibet, cur negem, non habere me argumenta profiteor; vno illo excepto, Beneuentanos Langobardos inde in reliquam Italiam vſq; Papiam excurriſſe, quod ſtare nulla poteſt ratione. Verumtamen hoc quoque ſi apta pariter explicatione exciperetur, integram rem geſtam multa hactenus caligine obductam lucide nobis declarare poſſe non diffido. Namque opinari quid prohibet, vere aliquam Langobardorum centuriam ad Beneuentum coiuiſſe, atq; inuaſiſſe vrbem aliquanto prius quam

Verumtamen eius narratio nō prorſus inepta.

Atque ſi apte explicetur rem aperiet hactenus ignoratam.

quam gens illa omnis à Narſete aduocata aduenisſet, ex quo emerſiſſet ſermo, factam hinc excurſionem in reliquam ad Occidentem Italiam? Profecto talis expoſitio perbelle congruit annorum ſupputationi ab Oſtienſi, alijſque productæ, quos alioquin in re clara per quam fœde cęcutiſſe foret aſſerendum, atque neſciuiſſe ab anno 891. ſi tercentum triginta anni detrahantur, annos remanere 561. quam eiuſmodi calculi ducẽdi rationem eos latuiſſe, nullum ſanæ mentis hominem admiſſurum puto. Langobardos autem ante communẽ in Italiam tranſmigrationem, ac annum 568. quo è Pannonia diſceſſerunt, cis Alpes viſos haud indicta, nouaq; eſt enarratio; Procopius enim tradit in Hiſtoriæ Gothicæ libro extremo, cui accinit Hiſtoria Miſcella lib. 16. Paulus Diac. lib. 2. cap. 1. & Ignotus Caſſinenſis à me editus num. 2. Narſetem Græcum Patritium ad delendos in Italia Gothos auxiliares eos adſciuiſſe, habuiſſeque complures, quos ille non dum omni confecto bello dimiſit, anno ſcilicet, vt ex eodem Procopio varie computant recentiores vel 552. vel 553 Eodem igitur tempore accidiſſe opinandum eſt ex militari illo cœtu palantes aliquot Langobardos regionis amœnitate detentos, ad patriam redire recuſaſſe, atque aliquandiu prædonum more hac illac oberrantes tandem ſiue ſpõte, ſiue Narſetis imperio coercitos, eiuſdemque permiſſione ad Beneuentum conſediſſe, & in anno poſtmodum 561. eam vrbem occupaſſe, atq; ad annum vſque 891. indeſinenter detinuiſſe; perpetuis ſcilicet annis tercentum triginta, vt Oſtienſis, eiuſq; tradunt collegæ. Quo pacto Langobardos Beneuentani Ducatus auctores vtique à Narſete fuiſſe accitos, vrbemq; obtinuiſſe Beneuẽtum ante communem gentis tranſmigrationem & Oſtienſi, & Porphyrogennetæ concedendum eſſet: etſi iſte priorem hunc aduentum ab altero inepte non diſcriminauit; ille vero non ab peruaſa Beneuentana vrbe, ſed à Zottone inſtituto Duce, quod interiecto aliquo temporis ſpatio accidiſſe putandum videtur, vt mox dicam, annos enumerauit 330. At eam Conſtanti-

Receptiſq; Hiſtorijs conſonam.

Gregorius Turon. Hiſtor. l. 4. c. 35. Alboinũ dicens cum 4. mill. Langobardis petijſſe Italiam, ni ſit in numeris deprauatus, hæc auxilia Narſeti præſtita, totiuſq; gentis aduentum in vnum fœde miſcuit.

ni narrationem præſcripto expoſitam modo actis tunc rebus mirificè conſonare, eiuſdem Procopij teſtimoniũ ſatis opportune demonſtrat, ſcribentis Langobardos feſtinato à Narſete dimiſſos, quoniam ſociorum tum ædificia incenderent, tum mulieres ad Templa refugiẽtes conſtuprarent. Qua quidem ratione Beneuentani Langobardi ab eo anno 561. aliquandiu obtemperantes Græco Imperatori, qui Italiam obtinebat, eiſque ex antiquo erat fœderatus, ſub proprio non fuiſſent Duce; ſed tunc ſibi ex propria gente Zottonem præfeciſſent, cum Langobardi omnes ad Italiam aduenerũt: atq. tunc quoque ſiue numero plures, ſiue audentiores redditi à Græcis rebellaſſent, & in conterminam excurrere cœpiſſent regionem; hoc eſt in exitu anni 570. nam Paulus Diac. cui de ſingulorum Beneuentanorum Ducum interuallis ſtandum eſſe non ambigo, non ex vulgi rumore Zottonẽ perhibuit omnium primum Dynaſtiã hanc tenuiſſe annis viginti, quos enumerandos eſſe ab exordiente anno 571. ſubſecutorum Ducum exigit Chronologia. At ſermo iſte ſi rationabili reputabitur inniti coniectura, conſentiendum quoque erit Regem Autharim in extremam, CisTyberinamq; Italiam adueniſſe (nam adueniſſe haud quidem video cur negem) vt cum Zottone, qui ſuæ tunc Dynaſtiæ plures transegerat annos, de ſoluendo ſibi cenſu componeret, quem cęteri omnes Duces ei pendere tunc cœperant, atque inſtituerant: & quidem Lãgobardorum Reges etiam poſt longa annorum ſpatia vectigales habuiſſe Beneuentanos Dynaſtas, vel vnus, vt alios prætercam, abunde probat Erchempertus Num. 6. Autharim vero, nec incongruum eſt, tunc Beneuentum ſibi adſerere, vel nouo cõtradere Duci renuiſſe, morem nempe ſuæ gentis, opportunumq; ſane conſilium ſecutum, namque eodem Paulo auctore lib. 2. cap. 6. Langobardi Italiam poſſeſſuri ſocios aduocarunt, habueruntque aliquantiſper Saxones, quibus demum, vt idem perhibet lib. 3. cap. 3. ſiue 6. cuius do verba: *Quoniam permiſſum non eſt in proprio iure ſubſiſtere, ideo æſtimantur ad ſuam patriam repedaſſe.*

Itemque

Quid ſi dicas; nomine *Ciuitatis Nouæ* appellata olim ciuitatum ſuburbia nouis muris cincta, vel omninò de nouo excitata ad ſuſtinendos primos hoſtiũ impetus, diſtinendoſque? Nã Pauormus etiam apud Gaufredum Mal. lib. 2. c. 45. ex conſimili ciuitate cõſtabat exteriori, quæ à Guilielmo Apulo l. 3. *Noua Ciuitas* nuncupatur: & Salernum quoque duplex fuit, aliæque vrbes plures. Quid, inquam, ſi Beneuenti *Noua Ciuitas* eiuſmodi etiam fuit? Ipſe viderit Porphyrogenneta, & qui annos 330. à Zottone ad annum 891. ſupputarũt.

Digitized by Google

Itemque idem Paulus lib.5.cap.11. ſiue 29. tradit, Bulgaros Lãgobardorum *Regi Grimoaldo ſe ſeruituros promittentes, in Beneuentanam regionem ab eo directos fuiſse, locaque ad habitandum ſpatioſa, ſed tunc deſerta, ab Duce eius filio Romualdo obtinuiſse : ſcilicet Sepianum, Bouianum, & Iſerniam, & alias cum ſuis territorijs ciuitates.* Cum igitur Langobardi peregrinos in ſocietatem adſcire, modo eos haberent obnoxios, conſueuerint; vtiq. Autharis lege Zottoni, eiuſq. Populo, nec quidem alienigenis, de more indicta, ne dum vtriſq. partam propria virtute Dynaſtiam permiſiſſe videtur, ſed auxiliares quoq. copias contradidiſſe, putandus eſt, vt inſtituti ſcilicet Ducatus æque tueri, ac propagare valerent fines. Verumtamen an hoc pacto conciliari, exponique non inepte poſſint diſcordes inuicem, receptiſq. hiſtorijs pugnantes Pauli Diaconi, Oſtienſis, & Porphyrogennetæ ſententiæ, indicare erit peritiorum; quorum iudicare erit pariter, num Paulus cenſeri debeat iſta ſic peracta conſulto reticuiſſe, confictamq. à Beneuentanis fabulam ſubpoſuiſſe; idq. eo perſuaderi valeat argumẽto, quoniam, teſte Erchemperto Num.1. ille putauerit, *Hiſtoriographi doctoris eſse, maxime de ſua ſtirpe diſputantis, ea tantummodo retexere, quæ ad laudis cumulum pertinere noſcuntur.* Quem ſane ignominioſa ſuæ gentis facinora præterijſſe, & olim Erchempertus ibi, & recentiſſime Bernardus Saccus in Hiſtoriæ Ticinenſis lib.10.cap.17. qui Erchempertum haud vidit, atque Baronius ad annum 585. num.2. perite obſeruarunt. Nec alio ille quidem conſilio perſuaſus, quam vt Beneuentanis Langobardis placeret, quos ſuæ Dynaſtiæ parum decora ſenſerat pudere principia, Ducum, ac Zottonis Epocham deformiſſimo Metachroniſmo, ſicut patebit in Chronologia, in anno fixit 585. namq. hac ratione viſus haud dubie ſibi eſt, omnem actæ rei ordinem obfuſcaſſe, nullumq. tam præcocis inſtitutionis veſtigium reliquiſſe, quod nihilominus, ſed non aduertentes, auctores prodiderũt recentiores. Verũ ſin minus hæc mea probabitur diuinatio, haud iniquo id feram

Quam Paulus Diac. callide præterijt.

Sed Oſtienſis, alijque, licet nolentes, detexerunt.

animo, qui rationabiliori interpretationi ſubſcripturus ſum non inuitus, nil antiquius habens, quam in nullum meæ mentis ſenſum iurare. Nam egometipſe iam olim credidi Oſtienſem, cæteroſq. aſſertæ ab eo ſupputationis Chronologos, ab Zottonis Ducatu ad annum Chriſti 891. annos quidem 330. cõputaſſe, nec tamen ſenſiſſe Beneuentanæ Dynaſtiæ primordia fuiſſe exorta in anno 561. atq. priuſquam Langobardorum gens vniuerſa ad Italiam perueniſſet; quippequi eam annorum ſummam ex ſingulorum Dynaſtarum interuallis collegiſſent, qui multoties annos habuere communes, nec eos, vt decebat, aduertiſſent intercalare; atq. hac ratione contigiſſe, vt qui 340. computandi fuerant, 330. dinumerati ſint anni. Sed poſtmodum opinionem abieci, iudicans nequiuiſſe eos omnes deformi adeo oſcitantia in re hallucinatos eſſe tam clara. alteramq. præmonſtratam concordandarum diſcrepantium opinionum viam ingrediendam eſſe duxi, ſique tuus adſit fauor, minime pœnitendam.

Quorum dicta fas non eſt aliter interpretari.

DVCATVS BENEVENTANVS.

CVR INSTITVTVS.

Ducatus. *Non vnum ſonat; Sed ipſummet.* Ducere: & Quod ducitur, Iuſque ducendi.

DVcatus nomen à ducendo quod ſumat etymon, ipſum ductandi actum primitiua ſignificatione deſignat; ſicut pari ratione Dux dicitur is, atq. ductor, qui alios ducit, arbitrioq. ſuo regit, ac moderatur. Sed id quoq. quodcunque, ſiue animatum, ſiue ſit inanime, quod regitur, & ducitur, Ducatus pariter nomine demonſtrari, adeo clara res eſt, vt probatione non egeat vlla: itemq. Ducem dici, qui alios ducendi, regendiq. collatum ſibi munus firmiter obtinet, ac velut ius quoddam proprium ex gentium conſenſu, vel ex maioris Dynaſtæ conceſſione transfert in filios. Ducatus igitur Beneuentani vocabulo dum quæro, Cur ille fuerit inſtitutus, hoc volo: Qua ſcilicet de cauſa Langobardorum Reges omnem gentem ſuam Italiam incolentem Cis-

Tybe-

Digitized by Google

Tyberinam, eandemq; latiſſimam regionem vni Beneuentano Duci regendam, ducendamq; permiſerint? Itemq; cur Beneuentanæ potius vrbi, quam alteri talis fuerit dignitas adtributa? Quæ ſcitu digna, nec dum à quopiam decertata quæſtio vnico illo, eodemq; pronũciato ſolui facile poſſe arbitror, quo altera de tempore inſtituti Ducatus eſt reſoluta; caſu ſcilicet paucos numero Langobardos ad Beneuentum conueniẽtes, æque caſu exigua magnæ Dynaſtiæ, qualis poſt fuit, primordia ſtrauiſſe, nullo tunc nec ſapientiori ſuo conſilio, nec alterius celſioris poteſtatis arbitrio ductos, ſicut haud diſparibus initijs primariæ vrbes multæ, ipſaq; domina gentium Roma, ſua exordia ex paruis habuere. Super exigua autem iſta fundamenta ſenſim dein extructam fuiſſe Politiam, ac rationem regẽdi Ducatus, qui indies amplior redditus fuerit, quiſquis facile conſentiet, qui antedictis conſentiendum putauerit; idemq; haud inuitus adfirmabit, magnæ Dynaſtiæ ſedem in eadem vrbe poſtmodum firmatam, quod ſic perſuaſerit, tum eius loci amor, & conſuetudo, tum vbertas, atq; opportunitas ad circumpoſitam peruadendam, adminiſtrandamq; regionem. Quod ſane tunc firmius ſediſſe arbitror conſilium, cum ex SubAlpina in CisTyberinam Italiam per Spoletium noui aduenerunt Langobardi, regnante Authari, vt apud Paulum Diac. relato lib. 3. cap. 16. ſiue 33. vetus in hoc populi rumor teſtatur. At cum iſta eo ordine, quo dictum eſt ſuſpicer contigiſſe, lõge aliter alios ſenſiſſe comperio recentiores, qui vel ſtatum, vel conſuetudinem ſuorum temporum contemplãtes, relatam, reiectamq; iampridem Pauli narrationem non ancipiti adſenſu excepere, quinimmo eam Paraphraſi quadam ſunt interpretati in hanc, quam Caroli Sigonij verbis de Regno Italiæ lib. 1. ſententiam reddo. *Rex Autharis,* inquit, *exercitu ad has regiones ex improuiſo adducto, cũ alia oppida, tum caput ipſum Prouinciæ Beneuentum ad deditionem adduxit; vbi Zotionem Ducem inſtituit, ac reliqua omiſſa Italia, Samnium in formam Ducatus redegit; ſicq; ad duos Ducatus inſignes ForoIulienſem, & Spoletanum,*

Beneuentanus vero caſu exortus.

Firmatus eſt ab Rege Langobardorum Authari.

A quo credit Sigonius cũſulto, & in ea vrbe omniũ primaria inſtitutum.

num, tertius Beneuentanus eſt additus. Hæc ille, Beneuentum perhibens ſedem Ducatus inſtitutam à Rege, quoniam eadem vrbs olim quoque fuiſſet Prouinciæ caput. Cuius dicto idem Paulus lib. 2. cap. 11. ſiue 20. fauere videtur, Italiam deſcribens in decem, & ſeptem Prouincias ex antiquiori inſtitutione, quam aduentus contigerit Langobardorum, tributam, Beneuentanamq; vrbem in Samnio locans, quam *circumpoſitarum Prouinciarum caput ditiſsimam* adpellat. Verumtamen huius præclaræ quidem vrbis dignitati cum ego haud detractum quidquam velim; quin potius hiſce meis lucubrationibus celebriorem eam reddere cum pro virili coner: æqui, boniq; faciant Beneuentanos ciues exoro, qui ſuum in ceteras CisTyberinas vrbes primatum non ab antiquiori, quam ab Langobardorum inſtitutione deducere me comperient. Quod plane ſic ſe habere non Pauli auctoritas inficiatur, qui Italiam relato loco ad eam normam deſcripſit, qua in Notitia vtriuſq; Imperij, & ſub Theodoſio iuniore, hoc eſt circa annum Chriſti 440. habebatur; nam de Beneuento quod prodidit, non ad alia, niſi ad ſua certum eſt conuenire tempora, quando Ducatus ſedes ampliſſima, ditiſſimaq; ea erat vrbs, atq; nõ vnius, ſed, vt Paulus habet, circumpoſitarum Prouinciarum caput exiſtebat: nempe Samnij, Campaniæ, Apuliæ, Lucaniæ, & Brutiorum, ſiue ex toto, ſiue ex parte, quod in ſubſequenti Diſſertatione cõſtabit. Samnio autẽ dũ ille eã tribuit, haud ex coæua Lãgobardis, ſed ex antiquiori id facit, & à priſcis Samnitibus obſeruata deſcriptione; ſiquidem Plinius auctor eſt lib. 3. cap. 11. Auguſtum Apuliæ contribuiſſe Beneuentum, quam vrbem à recentiori alio Imperatore, qui Italiam iterum deſcripſerit, idq; non ſemel contigit, Campaniæ contraditam fuiſſe ambigẽdum non eſt; quippe quæ in Actis S. Ianuarij eius Epiſcopi, qui paſſus eſt ſub Diocletiano, ad Præſidis Campaniæ regimen ſpectaſſe deprehenditur: Nec non ab Auſonio in De his, qui ſexum mutarint, *Campana vrbs* dicta reperitur

Haud ei fauẽte Paulo Diacono.

Siquidem Prouinciarum caput poſt cœpit eſſe Beneuẽtum.

Quæ Campaniæ tunc contributa.

„ *Nec ſatis antiquum, quod Campana in Beneuento*

„ *Vnus*

„ *Vnus ephæborum virgo repente fuit.*

Qua etiã ratione in Itinerario, quod tribuitur Antonino, Campaniæ limes figitur ad Equum Tuticum, vulgo nunc *Ariano.* ex Philippi Cluuerij obſeruatione in Antiq. Ital. lib. 4. cap. 8. hoc eſt ad vrbem Beneuento vlteriorem. Verba ſunt Itinerarij. *A Capua Equo Tutico M. P. LIIII. vbi Campania limitem habet. Caudis M. P. XXI. Beneuento M. P. XI. Equo Tutico M. P. XXI.* Nec alia mente antiquus Horatij Scholiaſtes Porphyrio ad Satyr. 5. lib. 1. Triuicum eodem tractu ſitum in fine dicit eſſe Campaniæ. Atq; huc etiam referendum eſt Beneuẽtanos ſua in vrbe cõplura in lapidibus Elogia Cõſularibus Campaniæ poſuiſſe, ſicut pari modo conſimilia monumenta iiſdem Præſidibus Campani, Neapolitani, alijq; eiuſdem regionis municipes dicauerunt, quæ videre eſt in operoſiſſimo Inſcriptionũ totius Orbis vere Theſauro. Ex quibus documentis aperte etiam conſtat, cur Ianuarius Beneuentanus Epiſcopus, qui Concilio interfuit Sardicenſi in anno celebrato 347. ibi ſubſcripſerit, ſicut nonnulli habent editi Codices, hac forma. *Ianuarius à Campania de Beneuento.* namq; Epiſcopis ea tunc fuit ſubſcribendi conſuetudo, nomen ſcilicet propriæ vrbis, & Prouinciæ profitendo; qua eidem ſubſignaſſe Concilio comperiuntur *Maximus à Tuſcia de Luca. Lucius ab Italia de Verona. Fortunatus ab Italia de Aquileia. Stercorius ab Apulia de Canuſio. Seuerus ab Italia de Rauenna. Vrſacius ab Italia de Brixia. Protaſius ab Italia de Mediolano.* &c. Quibus in ſubſcriptionibus, vt hoc obiter notem, Italiæ adpellatione non omnis demonſtratur Italia, Supero, Inferoq; mari, & Alpibus circumcluſa, vt eſt manifeſtum; ſed eius quædam Prouinciç, quæ Magiſtratui parebant Vicario Italiæ nuncupato; qua ſpeciali acceptione id vocabulum extat etiam apud Erchempertum initio Num. 2. atq. apud Anaſtaſium Bibl. in Zacharia, in Stephano 2. & in Stephano 3. alioſque, licet non ſemper omnimode eadem locorum deſignatione. Sed his omiſſis, iterum ad Sigonium, ac ad Beneuenti redeo primatum, qui plane ad Langobardorum

Itinerarium etiam Hieroſol., fines Apul. & Cãpaniæ notat *ad Equum Magnum*, dictum. *Tuticum* a Antonino. Atq; hoc pacto Pelagianus ille *Iulian' Eps Eclanenſis* deprauate alijs dictus. *Atelanenſis* vtique *Campanus* fuit: hoc eſt. *ex Cãpania* nã *Eclanũ*, ſiuè *Aeculanũ*, modo *Frequentũ*, in eodem Ariani, & Triuici eſt tractu ſitũ. Eſtque ad Frequentũ *Ampſancti vallis*, quã Seruius *in latere Cãp. & Apuliæ vbi Hirp. ſunt*, locat,

Nõ admodum felici vtebatur ſorte.

dorum inſtitutionem referendus ob id quoq. videtur: quoniam ea vrbs ſub illorũ aduentu haud priſcã tuebatur dignitatẽ, cuius muros à Gothorũ Rege Totila dirutos fuiſſe teſtatur Procopius libro extremo. At reliquam Sigonij in præſcriptis verbis ſentẽtiam de triplici inſigni Ducatu à Langobardis conſtituto, cum nullius nouerim, nec antiqui, nec idonei auctoris auctoritate fulciri, eam tamen pleroſq. recentiores, quos præterire iuuat, amplexatos eſſe, comperio: quibus ſane peritius, ſicut ætate prior Matthæus Palmerius in Chron. ad ann. 776. de Langobardorum imperio, & Ducatibus hiſce tribus ſic habet. *Regia eorum*, inquit, *apud Ticinum conſtituta, varios præterea Principatus per Italiam habebant, quibus gentium ſuarum præponebant Duces: inter quos præcipui, & per ſucceſsiones obſeruati ſunt, vnus apud ForumIulij in ipſo Italiæ ingreſſu: alius apud Spoletium, & in media pene Italia: tertius Beneuenti ad inferiorem* Italiæ *partem regendam*. Hæc Palmerius, & quidem congrue *hos præcipuos, ac per ſucceſsiones obſeruatos* dicit, non autem eos ſolos inſtitutos: quoniam in ipſis Langobardorum primordijs multo plures fuerant Duces, & Ducatus, hoc eſt numerum complentes Ducum triginta ſex, totidem, quas peruaſerant, obtinentes vrbes, vt auctor eſt Paulus Diac. lib. 2. cap. vlt. quippe quod æque in totidem Tribus, ſiue turmas gẽs illa omnis diſtributa haud dubie tunc habebatur. Verba ſunt Pauli. *Poſt mortem*, inquit, *Regis Cleph Langobardi per annos decem Regem non habentes, ſub Ducibus fuerunt; vnuſquiſq. enim Ducum ſuam ciuitatem obtinebat: Zabã Ticinum, Vuallari Bergomum, Alachis Brixiam, Euin Tridentum, Giſulfus ForumIulij, ſed & alij extra hos in ſuis vrbibus triginta Duces fuerunt.* Hæc ille. Ex quibus hoc habes amplius, non triginta ſolummodo, nec tunc primum mortuo Cleph, fuiſſe ordinatos Duces, quod Langobardi Regiãm abominarentur poteſtatem, ſicut recentiores, fere, omnes perſuaſum habuere; ſed extra præſcriptos ſex Duces, alios triginta, quos olim Rex Alboinus, atq; Cleph peruaſis præfecerant vrbibus, ad

Eiuſq; Ducatus nec ab inſtitutione cæterorum præcipuus fuit.

Qui in Italia ad numerum triginta ſex ſimul ſuberti.

Comi-

Comitia pro nouo Rege eligendo conuenire differẽtes, ſingulos interim ſingulas moderaſſe, attributas ſibi Lãgobardorum turmas, *Regem*, vt Paulus tradit, *per annos decem non habentes*: quibus tandem tranſactis, Autharim communi omnium voto Regem eſſe ſalutatum, idem habet auctor lib. 3. cap. 8. ſiue 16. qui addit *ad eius, & ſucceſſorum Regum vſus Duces, qui tunc erant, omnem ſubſtantiarum ſuarum medietatem tribuiſſe*. At *Qui tunc erant*. dixit; namq; ad præſcriptum numerum haud diu permanſere, ſicut agnoſcere eſt ex eodem Paulo nullos alios Duces, nec Ducatus per ſubſecutos annos in reliqua Hiſtoria commemorante, præter Tridentinum, Taurinenſem, Bergomenſem, Brixianum, Spoletanum, ForoIulienſem, atq; hunc ipſum Beneuentanum, quos nec omnes perẽnaſſe, certum eſt, ita vt verum probetur Palmerij dictum, poſtremos hos tres ſolos *inter plures Langobardorum Ducatus præcipuos, & per ſucceſſiones eſſe obſeruatos*. At ille ſubmurmuraſſe quoq; videtur, eos non caſu, ſed à Regibus, qui cæteros, vt par eſt credere, deſueuiſſe voluerunt, præcipuo quodam conſilio fuiſſe ſeruatos; nempe quod ijs vniuerſæ Langobardorum Reipublicæ bene iretur conſultum; quandoquidem ſic per Italiæ longitudinem diſtributi haberentur, vt tum ad hoſtes repellendos, tum ad Regni fines producendos opportuniſſima futura eſſent propugnacula: hoc eſt ForoIulienſis ad externos repellendos incurſus: Spoletanus ad Romanos atq; Græcos ex Rauenna: Beneuentanus autem ad eoſdem Romanos, & ad Græcos CisTyberinos, quibuſcum perpetua Langobardi exercuere bella, eorumdemq; aſſidue incurſauere, perſtrinxereq; regiones. A qua Palmerij ſententia recedendum minime puto; ſiquidem præſcriptum triplicem Ducatũ obnoxium ijſdẽ Regibus ſemper fuiſſe, notum eſt ſatis; atque adeo rationi maxime congruit, & Duces eos, & Reges, dum auita libuit fœdera, & leges ſeruare, in vnam pariter conſenſiſſe Rempublicam, eaſdemq; Dynaſtias hoc pacto magis, magiſq; in dies firmatas, redditaſq; eſſe celebriores, quas præterea ſuos fines ſenſim dilataſſe,

Non omnes perennarũt.

Iſto cũ alijs paucis manente, Reip. bono Langobardorũ.

Digitized by Google

certa eſt Hiſtoria: noſque de Beneuētana ſtatim aperiemus, ſecus ac Sigonius exiſtimaſſe videtur, ſubmurmurās eas ab incunabulis,& ex inſtitutione præclaras ſemper fuiſſe,atq; inſignes. Verumtamen ille ſuæ inſiſtens opinioni aptius dixiſſet. *Inſigniores.* qui nouerat ex Paulo Diacono plurimos in ipſo Lāgobardici Regni exordio ordinatos Duces, tradideratq; eodem lib.1. *in omnibus receptis oppidis Duces, & valida præſidia Langobardorum impoſita.* Ni, forte, hos voluit militaris tantummodo,ac temporanei muneris honore fuiſſe decoratos, ForoIulienſi excepto,atq; Spoletano,& Beneuentano;quorum *ForoIulienſem perpetuam in Italia ditionē primum eſſe adeptum,* perite obſeruauit. Sed triginta ſex omnes illos primitiuos Duces, inter quos Beneuentanus perperam à multis ponitur, & quidem Pauli Chronologia repugnante, perpetuas pariter,& in diem vitæ ſemel ſibi adtributas retinuiſſe Dynaſtias, nec ratio ſane, nec auctor ſuppetit, qui magnopere ſuadeat negandum. Pares igitur dignitate,ac ditione fere pares,ſicut munere omnino haud diſpares, à primis Langobardorū Regibus trigintaſex fuere inſtituti perpetui Duces, qui gentem omnem, velut in totidem Tribus diuiſam, perq; peruaſas Italas vrbes diſtributam, ducerent,regerentque;quorum præcipui lapſu temporis obſeruati ſūt ForoIulienſis,&Spoletanus,& qui ſeorſim ab omnibus ſua habuit initia, Beneuentanus,vt eſt dictum.

Quos non temporarii. ſed perpetui adminiſtrarūt Duces.

DVCATVS BENEVENTANVS QVAM LATE PATVIT.

TErminos Ducatus Beneuētani vel ab eius primordijs latè protenſos, haud pauciores duodecim, ſiue vrbes,ſiue oppida concluſiſſe, eopſe Ducatus, & Ducis vocabulo norit qui Duces nouit, velut ex lege quadam, totidem vrbibus præfici conſueuiſſe; quod præclarè Petrus Pithœus ex Appendice ad Aimoinum obſeruauit in Aduerſ.ſubſec.lib.1.cap.8. verba auctoris

Dux, *qui duodecim vrbibus præeſt.*

ab

ab eo laudati hęc ſunt libr.4. cap.61. *Pipinus*, inquit, *domum reuerſus Grifonem more Ducum duodecim Comitatibus donauit.* & libr. 5. cap. 11. *Baldrico Duci ForoIulienſi dum obijceretur, & probatum eſſet eius ignauia, & incuria vaſtatam à Barbaris regionem noſtrā fuiſſe, pulſus eſt Ducatu, et in ter quatuor*(hoc eſt duodecim) *Comitatus eſt eiuſdem poteſtas diuiſa.* Atque hoc adeò eſt verum, vt Robertus Guiſcardus, qui Apuliæ, dum eam ſolam obtinebat, dicebatur Comes, poſtquam Brutijs, ſiue Calabria potitus quoq. eſt, amplioriſq. Dynaſtiæ factus eſt compos, appellari voluerit Dux, vt tradit Oſtienſis lib.3.c.10.& 16. licet iā pridem potuiſſet hoc nomine decorari, quippe qui ſub ſe duodecim ad minus Dynaſtas habebat, quot pariter habuerant eius deceſſores Comites, teſte eodem Oſtienſi lib.2.cap.63. ſed haud Duces nuncupati ſunt: quoniam, vt reor, ſiue eius nominis inuidiam declinare elegerunt, minoris dignitatis alterum ſuſcipientes: ſiue olim vſurpatum dimittere nefas putarunt, quod illorum primus Gulielmus acceperat à duodecim ſibi ſubiectis, at non magnarum copiarum Capitaneis, qui trecentos in ſolidum, nec plures milites, vel dicas equites ſub ſe habebant, vt eodem loco idem habet auctor: viginti quinque ſcilicet militibus cuilibet Capitaneo tributis; idq. ex conſueto apud eam gentem more, ſi probè capio tum Leonem ibi iterum eundem militum numerum alia occaſione enunciantem, tum eius continuatorem Petrum Diaconum lib.4. c.39.& 61. Atqui Duces quoq. nil minus pluribus oppidis, quā pluribus Comitibus præpoſitos fuiſſe, qui ſingulas ſinguli adminiſtrarent, obtinerentq. vrbes, multis etiam probari poteſt exemplis; quorum vnum Gregorij Turonenſis, ſiue eius Appendicis lib.11.c.78. dare ſat erit; qui innominatus auctor Dagoberti Regis Francorum exercitum recenſens, in eo conueniſſe ait decem Duces, *exceptis Comitibus plurimis, qui Ducem ſuper ſe non habebant.* Ita vt congruè obſeruaſſe quis dixerit Gulielmum Durandum in Ration. Diuin. offic. lib. 2. cap. 1. num. 15. Duces Archiepiſcopis, Comites Epiſco-

Comiteſque Apuliæ ſero dicti Duces; arcana quadā cauſa.

Nec olim quælibet legio plures habuit equites in decē turmas tributos.

Quandoquidem Comites Ducibus ſubiecti fuere.

Sicut Epiſcopi Archiepiſcopis

ſco-

Digitized by Google

ſcopis reſpondere;atque Aimoinum in vita S. Abbonis Floriacenſis cap. 16. iuxta eandem hanc legem adpellaſſe *Guillelmum Sanctionis filium Burdegalenſem Comitem,ac totius Guaſconiæ* Ducem,à qua planè interpretatione ſtat Iacobus Sirmondus in Notis ad Sidonij epiſt.17 lib.7.eamq.alijs firmat exemplis:tu illum vide. Non igitur primus Beneuentanus Dynaſta,qui ſub Ducis nomine, munere, & dignitate fuit inſtitutus, hac oportuiſſet adpellatione,atque titulo decorari, ni quæ propria erant Ducum, hoc eſt duodecim ad minus vrbes,obtinuiſſet.Verum cum ſatis conſtet,quod adnotauit T.Liuius libr.1. *vrbes quoq;vt catera ex infimo naſci,deinde quas ſua virtus,ac Dij iuuent magnas opes, magnumq.nomen ſibi facere,* etſi omnis ſileret Hiſtoria, ex hoc ſolo communi rerum vniuerſarum ordine inferendum videretur,Beneuentanum Ducatum haud ex alijs, quàm ab exiguis primordijs in magnam excreuiſſe ditionem.At Hiſtoriç non deſunt multæ,quibus poſt parua incunabula in dies maiora incrementa eum ſuſcepiſſe docemur,vt poſt dicam.Nec ſanè Ducis, & Ducatuś vocabulo multarum ſemper vrbium demonſtrari conſueuit Dynaſta,nec Dynaſtia; ſicut in re noſtra clarè eſt videre apud Paulum Diacon.enumerantem,vt dictum eſt,trigintaſex Langobardorum Duces , & Ducatus totidem vtique vrbibus attributos, tuncq; non vltra Tuſciam porrectos , qui quidem ſinguli alias vrbes ad duodenarium vſque numerum ſub ſe habere haud potuerunt;nam quadringentarum triginta duarum ciuitatum ſummam , quæ ex 36.per 12.ductis conſurgit, nec ſcimus , nec putamus in ea vnquam fuiſſe Italia. Qui igitur ſingulas vrbes, gentiumq.turmas regendas tunc obtinuiſſent , Ducis nomine adpellati primitus fuere;ſique Blondo eſt fides Hiſtoriarum lib.8. id inſtituit Longinus Italiæ Exarchus, eodem propemodum tempore,quo aduenere Langobardi;namque, vt allegatus ait auctor,*in adminiſtratione vrbium, quæ in Iuſtini Imperatoris partibus cum Roma, &* Rauenna *durauerant, hunc primus ſeruauit morem,ut non prouinciæ,aut regioni præ-*

At Duces *quoq; dicti, qui heud multas regunt Vrbes*

RexAlboin nõ vlterius peruenit, vt conſtat ex eodem Paulo libr. 2 .c. 12. ſiue 26.

Idq.ex ſuppari inſtitutione Aeræ Langobardorum.

Digitized by Google

præeſſet Præſes, ſiue quiſpiam Magiſtratus; ſed ſingula urbes, ſingula oppida à ſingulis cuſtodirentur; regerenturq. Magiſtratibus, quos appellauit Duces; paremq. faciens urbem Romam alijs Italiæ urbibus, uel oppidis, hac una in re illam honorauit, quod impoſitum tunc Magiſtratum Præſidem appellauit, ſed qui ſucceſſerunt appellati ſunt Duces, ut poſtea per multos annos ſic Romanus appellaretur Ducatus, ſicut Narnienſis, &c. Hæc Blondus. Verumtamen ſiue Langobardi hunc acceperint morem à Græcis, ſiue hi ab illis, ſiue altius ſit rei origo ducenda, planè conſtat poſterioribus quoque temporibus, quando vſus inualuerat, vt Duces dicerentur, qui pluribus præeſſent Comitibus, vrbes tunc apud nos pleraſq. haud admodũ amplam ditionem obtinentes, Dynaſtis tamen paruiſſe Ducum nomine inſignitis: nempè Amalfim, Surrẽtum, Caietam, & ipſam modo caput rerum Neapolim. Et Romani quidem Ducatus plurima eſt mentio in Anaſtaſio Bibl. qui & Firmani, & Auximani, & Anconitani in Hadriani vita; & Ariminenſis, & Ferrarienſis, & Nepeſini, & Peruſini, & Cluſini, & Firmani, & Rauennatis, aliorumq. meminit alijs in locis; quos manifeſta res eſt, nec omnes duodecim ſub ſe, ſiue plures, ſiue pauciores habuiſſe vrbes; vt hinc dilucidè iam agnoſcere valeamus ſatis fuiſſe, vt quis Ducis nomine inſigniretur, eiuſq. ſedes adpellaretur Ducatus, modo alios ducendi, regendiq. ius obtineret. Etſi, vt nihil diſſimulẽ, hoc quoque accedere oportebat amplius, ne in annum, vel ad nutum, ſiue Populi, ſiue maioris Dynaſtæ, qua lege tunc Comitibus ciuitates committi cõſueuerunt, præficeretur Ducatui: ſed illum firmiter obtineret, pro quo alteri deſeruiret quidem, ſed laxiori quodam imperio adſtrictus: Nomine autem Ducatus aliquando etiam dictã cogita cuiuſq. vrbis ditionem, quæ licet minimè ab eiuſmodi Duce poſſideretur, iſtud tamen vocabulum proportione quadam aptè ei conueniret; ſicut Comitatus quoque dici conſueuerunt tum ciuitates, earumq. territoria, quibus Comites præeſſent, tum cæteræ omnes paris nempè conditionis, quæ nullis Comitibus obe-

Qui Comitibus honeſtiores.

obe-

obedirẽt. At de his cõmodus præſens nõ eſt latius diſſerendi locus, cumq. ijs alia, quæ huc faciunt, omitto. Sed nõſcant hinc opus eſt, qui aliter credidere, Ducis adpellatione non liberæ tantummodo, ſed cuiuſcumque vrbis Præſidem olim demonſtratum, quem Italicus vulgus ex affinitate litterarum, dialecto variante, de quo aliquid adnotaui ad Stemmata Principum Beneuenti lib. 1. dixit, *Duca*, & *Doge*. At Beneuentanæ Dynaſtiæ terminos in dies, vt prædixi, noua circummanentium vrbium adiectione à ſuis Ducibus fuiſſe diſtentos, quibus tamen fuerit aliquando detractum, ex ſubſequentibus licebit obſeruare; namq. ſingillatim eius adnotatum imus fines vt quã latiſſimos vnquã extitiſſe arbitramur.

FINES DVCATVS BENEVENTI AD OCCIDENTEM.

Beneuentanus Ducatus Romano, & Spoletano conterminus.

BEneuentani Ducatus quadrifariam diſpartiẽtes deſcriptionem (ad cæleſtis aſpectus ſcilicet normam, nec tamen exactam, nam illa cui eſſet bono?) vt Geographorum more ab occidentali plaga ducamus exordiũ, explorata conſtat obſeruatione, illum ex hoc latere cũ Romanæ vrbis ditione, cumque altero Langobardorum inſigni Ducatu concurriſſe, hoc eſt Spoletano, qui & ipſe Romanum, ſed à Septentrione, Ducatum contingebat. Quocirca Anaſtaſius Bibl. in Gregorio 2. vtroſq. Langobardos Dynaſtas haud dubiè demonſtrauit verbis illis. *Hinc inde Duces*, inquit, *Langobardorum circũdantes Romanorum fines.* & infra iterum. *Munera tunc hinc inde* Ducibus *Langobardorum*, *& Regi pollicentes plurima*. Quem quoque finem ad Occidentem innuiſſe videtur Conſtantinus Porphyr. De Admin. Imp. c 29. *Saraceenos*, dicens, *à Bario Langobardiam omnem Romam vſq. annos quadraginta.* (an caſtigandum. *triginta?*) *tenuiſſe.* ſiquidem ille CisTyberinam Italiam adpellauit *Langobardiam* ab incolen ibus Beneuentanis Langobardis, lateq. regionem obtinentibus, de qua nominis vſur-

vſurpatione infra vberior erit diſſerendi occaſio. At quam prope Romam hi ſuos protenderint fines, non ſatis conſtat. Nicolaus Alamannus in Diſſertatione de Parietinis Lateranenſibus reſtitutis cap. 15. non abnuit ad quatuor, & viginti ſtadia iuxta eam vrbẽ productos, hoc eſt ad milliaria tria: ad ſubnotata .n. verba Romani Pontificis Gregorii 2. ſcribentis Imperatori Leoni Iſaurico, quæ in priori eius ſunt epiſtola græcè, & latinè edita à Baronio ad ann. 726. *Scis,* inquit Gregorius, *Romam Imperium tuum ulciſci non poſſe, niſi fortè ſolam Vrbem propter adiacens illi mare, & nauigia. Sed ſi ad quatuor, & uiginti ſtadia Roma fuerit egreſſus* Papa, *nihil tuas minas extimeſcit.* Ad hæc inquam verba ſic ille commentatur. *Hoc non de Cæmeteriorum latebris, ut docti uiri opinantur, Gregorius dixit, ſed de Beneuentani Ducis præſidio, de quo in epiſtola meminit, quam ad Carolum Martellum dedit, & in hac ipſa ad Leonem declarat. Ad quatuor, inquit, & viginti ſtadia ſecedet in regionem Campaniæ Romanus Pontifex, tum tu uade uentos perſequere.* Hæc Alamannus. Et quidem vt Pontificem locutum credamus de Beneuentani Ducis præſidio, qui eo tempore erat Romualdus 2. ſi Pauli Diac. ſtat ſupputatio, ſin mea, quam ſuo loco aperiam, Gregorius Dux erat Papæ cognominis, validè facit Campaniæ, ſcilicet Romanæ deſignatio, ad quam manifeſtum eſt Beneuentanum perueniſſe Ducatum. Atqui tam arctè perſtrictã tunc Romam, quis credet? quæ conſentit Hiſtoria? Numerum tamen ſtadiorum bis intẽrè repetitum haud putare nobis licet à librarijs corruptũ, ſiue à Pontifice per quendam exceſſum prolatum. Nodum tamen facile ſolues, ſi 24. ſtadia non ab Roma, ſed ab Romanæ ditionis finibus ad eam, quæ primo occurrebat loco, munitaq. habebatur huius Ducatus vrbs, dinumeranda eſſe cenſeas. namq; Romam pro Romano agro idem Pontifex vſurpauit in præſcriptis verbis. *Scis,* inquit, *Romam Imperium tuum ulciſci nõ poſſe, niſi fortè ſolam Vrbem propter adiacens illi mare, & nauigia.* ſicut Salernum pro Salernitano, Beneuentum pro Beneuentano, Capuam

Romã peruenit ad ſtadia viginti quatuor.

Nempe extima eius vrbs totidẽ ſtadijs ab Romano diremptа eſt agro.

pro

Digitized by Google

pro Campano, Neapolim pro Neapolitano, & ſimilia, tum Erchempertum Num. 20. & 35. tum alios communi loquendi more dixiſſe, certa obſeruatione eſt manifeſtum. Verumtamen quæ tunc noſtratium Langobardorum ea fuerit vrbs, quæ præ alijs ad Romanam adceſſerit ditionem, me nondum comperiſſe, ingenuè fateor; nam, ſilentibus antiquis, temerè Soram fuiſſe adfirmarem; tametſi Beneuentanum Ducatum non alibi legerim, nec Principis Radelchiſi Capitulare Num. 9. conſentiat vlterius vnquam productum; certèq. Sora, & confinia nonnulla oppida, vt idem Erchempertus perhibet Num. 21. & 25. Ignotuſq. Caſſinenſis Num. 23. aliquando à Campanis Langobardis adminiſtrata fuerint, quod perinde eſt, ac dicere ad Beneuentanam ſpectaſſe regionem, à qua tandem ſubtracta, tranſierunt ad Spoletij Ducem genere tunc Francum: eaq; iam olim inuaſerat, vt Paulus Diacon. tradit lib. 6. cap. 9. ſiuè 27. Beneuentanus Dux Giſulfus deceſſor præmemorati Romualdi. Sunt eius verba, ſicut excerpta habentur in ſcripto quodam, & antiquo membranaceo Codice Monaſterij Monialium S. Mariæ Campanæ vrbis, atque vt ea recenſuit Philippus Cluuerius in Antiq. Ital. libr. 3. c. 8. vbi de oppido Arce, ſiue Arcano. *Hac deniq. ætate*, inquit Paulus, *Giſulfus Beneuentanorũ Ductor Soram, Romanorum ciuitatem, Arpinum, Arcem, atque Aquinum.* (deficit *Aquinum* in præfato antiquo Codice) *pari modo oppida cepit.* Sed proceſſerant quoque iam pridem Langobardi: ac, ni fallor, hinetipſi Beneuentani ad loca circa Soram poſita peruadenda, quod S. Gregorius Magnus Dialog. lib. 4. cap. 22. his verbis demonſtrat. *Hoc Langobardorum tempore*, inquit, *in hac Prouincia, quæ Sora nominatur, quidam Monaſterij Pater vitæ venerabilis Soranus nomine fuit, qui captiuis aduenientibus, atque à Langobardorum depradatione fugientibus, cuncta quæ in* Monaſterio *videbatur habere, largitus eſt.* & infra. *Expenſis verò rebus omnibus, Langobardi ad eum ſubitò venerunt, eumq. tenuerunt, & aurum ab eo petere cœperunt.* Hæc Sanctus Pontifex, qui tunc quoque Aquinenſem

Cõplexuſq. eſt Soram.

Atq. Arpinum, Arcẽ, Aquinum.

vt-

Vrbem eo deueniſſe tradit Dialog.libr.3.cap. 8. vt poſt mortem Epiſcopi Iouini in ea, *nec quis Epiſcopus fieret, nec quibus fieret inueniretur,* immani tunc quoque lue in eius populum graſſante, quæ eodem Paulo Diac.auctore lib.2.cap 4.& 12.ſiue 26.vniuerſam deleuit Italiã. Per quæ etiam tempora, & ſub Romano Pontifice Pelagio, qui diem obijt anno 590.Langobardi non admodum inde diſſitum *Cœnobium B.Benedicti Patris* (verba ſunt præfati Pauli lib.4.cap.6. ſiue 18.) *quod in Caſſino Caſtro ſitum eſt, noctu inuaſerant, ac diripuerant;* ſicut recte tempora adnotauit Oſtienſis lib.1. cap.2. quamuis Sigebertus in Chronico id factum ponat in anno 596. eiuſdemq.Pauli ſupputatio poſt annum ſexcenteſimum cõtigiſſe expetat, de quo dicam in Chronologia Par.1. Num. 2. Deuaſtationem vero tam prçclari Cœnobij à ſancto viro conſtructore adhuc inter viuos agente præuiſam, ibiq.direpta tunc omnia, ſed ne vnum quidem hominem detentum fuiſſe, prædictus Gregorius Magnus teſtatur Dialog.libr.2. c.17.ſuper quam amariſſimè illum fleuiſſe tradit: etſi, vt euentus docuit, ea futura erat minor altera, qua idem Monaſterium à Petronace reparatum iterum *inuaſum, deſtructum, atq.incenſum eſt à Saracenis Prid.Non.Septembris Anno Incarnationis Dom.*884. *Abbate quoq. Berthario iuxta Altarium B.Martini gladio tũc trucidato,* vt Oſtienſis habet lib.1.c. 43.reuelata nãq. cæleſti viro fuit calamitas loco inferẽda à ſe conſtructo, non altera, qua Petronacis opus erat periturum, deq; ea indolendum illi eſſe haud congruum duxit Diuina Sapientia. At Langobardi, vt vnde diſceſſeram me reducam, ea forte tunc non retinuerunt, ſed popularunt tantum loca, vtpote ſuam exuperantia non habendi cupidinem, ſed facultatem ſeruandi, dum gens deficiebat, nec adhuc ſuccreuerat, vt poſt fuit, quæ ampliſſimas regiones cuſtodire, atque incolere ſat eſſet. Immania autẽ iſta in Caſſinenſe Monaſterium, in Aquinenſem Vrbem, & in Soranam Prouinciam noſtratibus Langobardis ea ratione adſcribere me cogita, vt ſi quis à Spoletanis potius, ſiue docuerit, ſiue putauerit fuiſſe

Et Caſſinũ, in quo B. Benedicti Cœnobium Langobardi diripuerunt.

Siue noſtrates, ſiue Spoletani.

D com-

commiſſa, haud valde ſim pugnaturus: etſi recentiores nonnulli direptũ Caſſinenſe Cœnobiũ à Beneuentanis firmiter crediderunt, hac, ni fallor, coniectura perſuaſi, quoniam illud intra huius Ducatus fuit confinia. At id vtcumq. ſe habeat, certè Giſulfus Beneuentanus Dux centeſimo poſt anno ab Zottone Soram vſq. & ad proxima oppida terminos ſuæ Dynaſtiæ promouit; *qui tẽpore Ioannis Papæ* vlterius quoq. eos producere eſt aggreſſus, & *cum omni ſua virtute* (verba ſunt Pauli Diac. lib.6.cap.9.ſiue 27.) *Campaniam venit, incendia, & deprædationes faciens, & vſque locum, qui Horea dicitur, caſtrametatus eſt, nulluſq. ei reſiſtere potuit. Ad quem Pontifex miſſis Sacerdotibus cum Apoſtolicis donarijs, vniuerſos captiuos de eorum manibus redemit, ipſumq. Ducem cum ſuo exercitu ad propria repedare fecit.* Nempe obtinuit, ne Giſulfus, cui nullus obſiſtere valebat, vlterius progrederetur, ſed Beneuentanos teneret, ſeruaretq. fines. Poſt quæ damna Romanos Pontifices, Beneuentanoſq. Duces, qui Ioannem, & Giſulfum ſubſecuti ſunt, mutuam coluiſſe amicitiã, inferendũ videtur ex Caſſinenſis Cœnobij reſtauratione, de qua Paulus Diaconus lib.6.cap.13.ſiue 40.& Oſtienſis lib.1.c.4.; namq; eam curauit Petronax Brixianus ciuis ſuaſu Gregorij 2. ab anno Chriſti 720. vt conſtabit in Chronologia Par. 1.Num.2. ſacerq. ille locus intra fines erat Beneuẽtanos, vt dixi. Quo etiam fœdere, & amoris vinculo idem Pontifex fretus, ſecurum ſe fore confidebat ab Imperatore Leone Iſaurico, vt in Epiſtola ad eũ data poſt annum 726. de qua actum eſt paulo antè. Quocirca cenſendum videtur, huius Dynaſtiæ terminum cis Horeã conſtitiſſe, quæ trans Soram certè fuit, vt ex eo intelligimus, quod hanc noſtrates Langobardi, vt ſuperius obſeruatum eſt, longa ætate obtinuerũt, qua nouiſſimè amiſſa ſub Ludouico Lotharij filio, fines retroceſſerunt ad proximam Aquinum, vrbem ſub iure adhuc perſeuerantem Capuæ Comitum, ſicut apertè docemur ab Ignoto Caſſinenſi Num. 26. Atque huc referendum putamus, apud Erchempertum Num.32. præfatum Im-

At Beneuẽtani aliquando vlterius procedere niſi, muneribus primũ Romanorum Pontificum deliniti.

Mox icto fœdere redditi eorum fautores.

Intra Soranos fines ſe continuere, è quibus tandem retroceſſerunt Aquinum.

peratorem *Beneuenti fines per Suram*, hoc eſt Soram, non autem *ad Soram* intraſſe. Sed hic quoque nobis claudetur terminus iſte Romanos contingens fines.

FINES DVCATVS BENEVENTI AD MERIDIEM.

Meridionale Beneuentani Ducatus è finibus Caietanis ad Oriētem longe porrectum latus, ac velut pectinatim Tyrrheno finitum mari, ordine nunc deſcribam eiuſdem maritimæ oræ ſeruato. Caietam ſanè noſtratibus Langobardis nunquā ceſſiſſe, Cōſtantinus Porphyr. tradit de Admin. Imp. cap. 27. verbis aliàs relatis. *Langobardi*, inquit, *è Beneuento excurſione in omnē ditionem facta, ſubiecerūt eam Themati Langobardiæ, & Calabriæ vſq; Papiam: excepta Hydrunte, Callipoli, Ruſiano, Neapoli, Caieta, Surrento, & Amalphe*. Eiuſq; dictum verū arguit Auctor Itinerarij S. Vuillibaldi apud Suriū die 7. Iulij; qui Sanctum illum virum Roma digreſſum *Tarracinam in Oriente*, deinde ad *vrbem Caietanam*, & illinc marino itinere *Neapolim* perueniſſe dicens, addit. *Iſtę ciuitates ſunt Romanorum: in Beneuentanis ſunt, ſed tamen Romanis ſunt ſubditæ*. Græcis nēpè, quos Gręcorum more ob nouam Romam, Conſtantinopolim, appellat Romanos. Et ſanè Tarracinam, ad quā Procopius de bello Goth. lib. 1. ex obſeruata ante Langobardorum tempora Prouinciarum Italiæ deſcriptione fines ſtatuit Campaniæ, & Romanorū, quorum vrbem tunc etiam Tuſciæ adſcriptā ſcimus, Gręcis à Carolo Mag. ademptam, Romanæq; Eccleſiæ contributam, iterumq; ab ijs conſilio Arichis Princ. Beneuēti receptam, ex Hadriani Papę ad eundem Carolum conſtat epiſt. 64. Qui inſuper tum eam, tum Caietam Græcæ partis diſertè facit Epiſt. 73. *Et hoc*, inquit, Carolum ſimiliter alloquēs, *cognoſcat a Deo protecta Excellētia Veſtra; quia aliquantas ciuitates noſtras Cāpaniæ* (Romanæ) *operantes æmuli veſtri, atq; noſtri neſandiſſi-*

Caieta, eiq; coniuncta loca nunquā à Langobardis poſſeſſa.

Sic ibi legendū: non *Daterinam*, vt modo habet: vbi vel ipſe exterus Auctor, vel imperitus librarius in *Nebulem* etiā detorſit *Neapolis* nomen.

His nè putes obſtare; quòd Francorum Rex Pippinus Paulo Rom. Pontif. denunciarit, ſe *Deſiderium*

mi Beneuentani,ipſi noſtro Populo perſuadẽtes ſubtrahere à noſtra ditione decertant, vna cum habitatoribus Caſtri Caietani,ſeu Tarracinẽſium: obligantes ſe validis ſacramentis cũ ipſo Patritio Siciliæ,qui in prædicto Caſtro Caietano reſidet;& decertant a poteſtate,& ditione B.Petri, & noſtra eoſdem Campanos vſurpare,& Patritio Siciliæ ſubiugare.&c.Patritio nimirũ Siciliæ; qui vnus tũ Siciliam,tum pleraq;alia citra Farum loca, vt aliunde conſtat,ſub poteſtate tunc habebat.At Caietam,& perinde adiacẽtia ei oppida(ad oſtia ſcilicet Liris vſq; & Traiectum,quod Ioannis 8.aperitur Epiſt.69.& 74.)labentibus annis, nec ſanè multis, Romano Pontifici plenè, ac firmiter acceſſiſſe, ex Erchemperto dignoſcimus Num.65.Sed clariſſime ex Oſtiẽſi lib.1.cap.42.perhibente,Pandenolfum Capuę Comitem,ſiuè Gaſtaldum, rogaſſe modò dictum Ioannem 8, *vt ſubderet dominatui ſuo Caietam;nam Caietani eo tempore Romano tantũ Pontifici ſeruiebant*:Ducem tamen habentes quendam Docibilem;quem Ioannes,vt Pandenolfum voti compotẽ faceret,è ſuo munere,ni fallor,haud amouit;Quãdoquidem Arichim quoq; Princ. Beneuenti non abſimili exẽplo ab Imp. Conſtantino Irenis filio petijſſe, obtinuiſſeq;Ducatum Neapolitanum(ſed rẽ mors eius turbauit)laudatus exponit Papa Hadrianus epiſt.44. etſi eũdem tũc detineret Ducatum Stephanus Epiſcopus,& ſimul Dux,conſiliorum Arichis conſcius, quin etiam conſors, eique, vt ex præfata Hadriani Epiſtola eſt intelligere,arctiſſimè fœderatus.Sed Caietam haud prorſus amiſſam tunc Græcis fuiſſe Impp.antiquæ docent chartulæ, eorundem nominibus poſtea inſcriptæ, quam tandem Duces alij poſſederunt Campanis Dynaſtis conſimili ratione obnoxij,de quo opportunius alibi dicendum erit. Sequens vero littus importuoſũ Cumas vſq;quod *in Capuana fine*,vt Capitulare habet Princ.Sicardi Num.13.flumina accipit *Minturnum*, id eſt Lirim ad oppidũ olim Minturnas,*Volturnum,& Patriam*,priſcis *Clanium*,Beneuentanos manifeſtum eſt obtinuiſſe Duces;Siquidem ij & Capuam tenue-

admonuiſſe Regẽ Neapolitanos, ac Caietanos conſtringere ob reſtituenda patrimonia.&c. (ſic lege in Ep. 15. Pauli ad Pipp: non *Reges Neapolitanos,ac Caietanos*; qui planè nulli) Nam Langobardorum demonſtrabat Regẽ Deſiderium, amicitia tunc apud Græcos pollentem, vt ex eiuſdem Papæ liquet ep.4. Qui ẽt vi, & armis Arichis Ducis Beneu. non ita pridem à ſe inſtituti, compellere illos potuiſſet, ſi renuiſſent.

Qui ſubſequentem maris oram vſq; Patriã detinuere.

nue-

nuere, perq; Comites adminiſtrarunt vel ab tēpore Ducis Grimoaldi: illius nimirū, qui ad Regnū Lāgobardorum ope, & opera Campanorum Comitū obtinendū eſt vſus, exercitūq; Imp. Conſtantij attriuit. Quorum etiam facinore, ni fallor, *Cumanum* proximè poſt Patriam ſequens *Caſtrum a Langobardis Beneuentanis, ſuperſtite adhuc D. Papa Gregorio Romanæ ſedis, peruaſum eſt*; quod perhibet Paulus Diac. lib. 6. cap. 13. ſiuè 40: Beneuentanorum ſanè Langobardorum nomine eos, qui proximā Cumis Capuam tenebant, haud ambigue demonſtrans; quandoquidem Beneuentanos frequenter etiam dictos fuiſſe quoſcunq; in Beneuentano Ducatu degentes, ſiuè indigenas, ſiuè Langobardos, certum eſt. Qua mente ſunt Anonymo Salernitano Par. 1. Num. 1. *Beneuentani Epiſcopi, & Antiſtites.* Sed Cumas Anaſtaſius Bibl. in Gregorio 2. peruaſas ait *per Indictionem quintādecimam*, atque adeo in anno ſiuè 3, ſiuè 4, prçfati Pōtificis, qui ad ineuntem aduixit annum Chriſti 731. Ex cuius dicto Paulus haud rectam videtur ſeruaſſe temporum rationem, tradens id patratum *ſuperſtite adhuc B. Gregorio*: quod eſt, extremis *eius vitæ* diebus. Nā tametſi ad annum ille perueniſſet 732, quo nouo Indictionum Cyclo reuoluto, quintadecima rurſus Indictio cenſebatur, minimè quidem paucorum dierum ſpatio peragere ea potuiſſet, quę pro memorati Caſtri recuperatione Anaſtaſius in hæc verba fuſius ibidē narrat. *Cumanū*, inquit, *etiam Caſtrum ipſo fuerat tempore à Langobardis pacis dolo peruaſum. Quo audito, omnes ſunt redditi triſtes. Adhortans etiam ſanctiſsimus Pontifex, & commonēs Langobardos, vt redderent, qui ſi non acquieſcerent, in irā ſe Diuinam incidere pro dolo, quem fecerant, ſuis ſcriptis deteſtabatur; nam & munera eis dare, vt reſtituerent, noluit multa; ſed illi turgida mente, neq; monitis audire, neq; reddere ſunt paſsi. Vnde nimis idem sāctus indoluit Pontifex, ſeſeq; ſpei contulerat Diuinæ, atq; in munitione Ducis Neapolitani, et Populi vacans, Ducatū eis qualiter agerēt, quotidie ſcribendo præſentabat. Cuius mandato obediētes, conſilio inito, mænia ipſius Caſtri virtute ſub nocturno ingreſsi*

Sed Cumas haud diutiùs retinere valuerūt.

Etſi Neapolitani Ducatus vrbs erāt Cumę, Langobardorū tamen progreſſibus contriſtatus Gregorius, ſuæq; etiā timēs Romæ, preces, & præmia multa fudit. Quē exēplo præiuit Gregorius Mag. de quo infra. Eſtq; etiam

Digitized by Google

greſsi ſunt ſilentio; Ioãnes ſcilicet Dux cũ Theodimo Subdiacono, et Rectore, atq; exercitu; et Langobardos paene trecentos cũ eorum Caſtaldione interfecerunt, viuos etiam amplius quingentos cõprehenderũt, captos Neapolim duxerũt, ſic Caſtrum recipere potuerũt; pro cuius redẽptione ſeptuaginta auri libras ipſe ſanctiſsimus Papa, ſicut promiſerat antea, dedit. Hactenus Anaſtaſius. At Langobardi nec proximum Miſenate Caſtellum à Sicardo Principe Lãgobardorum (verbis dicã Ioannis Diac. Neapolitani de Transl. S. Soſij apud Surium) *poſt innumera mala, quibus vrbes noſtratium afflixit*, oppugnatione ſubuerſũ, tenuerunt. In quo notandum *noſtrates* dictos à Ioanne vrbiũ incolas, quæ in Cãpanię littore ſub Neapolitano Ducatu diù permanſerunt. Neapolitani autem, ad quos tranſeo, quamuis nec Beneuentanis Dynaſtis, nec Campanis Comitibus vnq̃ ceſſerint, Beneuentano tamen Principi, iam dicto Sicardo *Collatã, & Priſtinam* (hoc eſt tributi quoddam genus) *conſueti fuerunt dare*, & perſoluere, ſicut eiuſdẽ Principis aperitur Capitulari N. 2; ſoluiſſeq; tributa Impp. Occidentis Ludouico Pio, Lothario eius filio, eiuſq; nepoti Ludouico 2. Erchempertus auctor eſt Num. 10. ipſeque prodit iunior Ludouicus in Epiſt. ad Imp. Baſiliũ, quæ ab vno ſeruata inedito Anon. Salern. publici iuris facta eſt à Baronio ad an. 871. N. 54. & ſeqq; eiuſq; verba, quæ huc faciunt, dabo infra. Neapolitanos aũt Gręcis Impp. per hæc, quę tractamus Lãgobardorũ tẽpora, ex directo, & antiquo iure ſubiectos fuiſſe, diuq; ſic mãſiſſe, teſtis eſt luculentus Conſtantinus Porphyr. De Admin. Imper. verbis ſupra relatis, (verba nec nunc repetã Itinerarij S. Vuillibaldi ibidẽ producta, rem quæ iſtã ẽt iuuãt) inſuperq; his alijs. *Neapolis*, inqt, *Amalphe*, & *Surrentum, ad Romanorum Imperatorem* (Græcorum ſcilicet, vt iam expoſui) *sẽper pertinuerunt*. Sed hoc libet minutius demõſtrare à Blõdo malè traditũ, qui Dec. 1. Hiſt. lib. 8. ait, *ſe ſcire Langobardos haud multo poſt tempora trigintaſex Ducum in ſuis partibus habuiſſe Neapolim*. Atqui non ne ipſum nomen. *Magiſter Militum*, vt hinc exordiar, quo Neapolitanos Præſides per omne

Lango-

ſubſecutus Ioannes 8; qui aliena commiſeratus damna, inſtãtiſſimis literis, donarijs plurib. præſentiaq; ſua de Saracenis hinc depellendis apud Dynaſtas cis Tyberim omnes vehemẽter egit.

Nec Miſenum obtinuerunt.

Neapolim ſolummodo vectigalem aliquando habentes; Græcis licet Auguſtis ex antiquo ſubiectam.

Langobardorum æuum nuncupatos obſeruamus, vrbē eam probat Langobardis non ceſſiſſe vnquam, quos nunquam, ſiue inter militares, ſiue inter ciuiles Magiſtratus Magiſtros Militū habuiſſe, firmiter tenemus? idque ſane vocabulum frequentius audiri cœpiſſe poſt Imperij declinationem, & ab Imperialibus potiſſimè exercituum Ducibus vſurpatum, quando *& Magiſtri Peditum* quoque, & *Magiſtri vtriuſq. Militiæ* apud eoſdem inualuere nomina? Equidem haud vereor ex hac Neapolitani Præſidis nomenclatura conijcere me poſſe Neapolitanæ vrbis Duces perpetuos fuiſſe in his maritimis Campaniæ locis Græci Imperii propugnatores, quos non *Magiſtros Militū Neapolis*, vt recentiores ferè omnes credūt, ſed abſolutè, *Magistros Militū*, à priſcis, probatiſque auctoribus nuncupatos ſcimus. Erchempertum vide Num. 26. 27. 39. & 44. Capitulare Principis Sicardi. Num. 1. Epiſtolas Sancti Gregorij Magni, & Ioannis Papæ 8. pluribus in locis, alioſque multos. Hoc autem de Græcorum Imperatorum in Neapolitana vrbe dominatu adhuc firmat, ſed vt ſolet, vera falſis admiſcens, temporumq. & rerum ordinem perturbans, idem qui ſupra Porphyrogenneta, tradens loco iam dicto, *poſt translatam Conſtantinopolim Imperij ſedem, ad Italiam miſſos ab Imperatore Conſtantinopolitano Patricios duos; quorum vnus Siciliæ, Calabriæ, Neapoli, & Amalphæ præerat: alter verò Beneuento, Capuæ, Papiæ cū reliquis; & tributa quotannis Fiſco Imperatoris pendebant.* & infra iterum: *Neapolis antiquum Prętorium erat Patriciorum, qui mittebātur: & illam, qui tenebat, idem in poteſtate Siciliam quoq. habebat. Cumq. Patricius Neapolim appelleret, Dux Neapoleos in Siciliam abibat.* Hæc Conſtantinus. Cui in his, quæ probamus, conſentit Sanctus Gregorius Magnus lib. 2. Indict. 10. epiſt. 32. ad Ioannem ſcribens Epiſcopum Rauennæ; apud quam vrbem Imperialis Exarchus, hoc eſt primarius tunc Gręci Imperatoris in Italia Magiſtratus, ſedem habebat. Verba ſunt Gregorij. *De Neapolitana verò Vrbe, inquit, Excellentiſſimo viro Exarcho inſtanter imminen-*

Quę diu ſit manſit.

Nempe ab ætate Sancti Gregorij Magni.

Digitized by Google

te vobis indicamus, quia Arechis (Dux ſcilicet Beneuenti huius nominis primus) *vt cognouimus, cum Arnulfo* (Duce Spoletij) *ſe fecit, & Reipublicæ contra fidem uenit, & ualde inſidiatus eſt eidem Ciuitati; in quam ſi celeriter Dux non mittatur, omninò iam inter perditas habetur*. Sic Gregorij epiſtola, quæ data cum fuerit Indictione decima, anno conuenit 592. quo Neapolim Duce deſtitutam manſiſſe docemur; ſed ex altera, quæ eſt 74. lib. 7. Indict. 2. in anno ſcilicet data 599. intelligimus haud multo poſt in id muneris fuiſſe miſſum Maurentium, quem Pontifex ſcribit, adeo vrbis cuſtodię inuigilaſſe, vt etiam *Theodoſium Abbatem in murorum uigilijs ultra uires ſuas uehementer affligeret*; adeoque eandem pariter vrbem, vt ex epiſtola, habetur 107. præfati libri 7. Indict. 2. armatis militibus munijſſe, vt eos in Monaſterio etiam hoſpitaretur Angelæ Abbatiſſæ. Neque hunc Ducem ab alio dices miſſum, quam ab Græco tunc Imperatore Mauritio, qui Neapolitanorum iura ſuper poſſeſſione adiacentium Inſularum *elicita iuſſione poſt alios retro Principes ita ſtrictè muniuerat, ut ij non haberent, unde iuſtè poſſent formidare*. quod certo ſe noſſe adſerit idem Sanctus Pontifex libr. 9. Indict. 4. epiſt. 53. Firmiter igitur tenendum eſt, Duces à Græcis Imperatoribus Neapoli datos; ad quorum vtilitatem eam ſeruatam ex eodem intelligimus Gregorio lib. 12. Indict. 7. epiſtola 24. qui pro communi tunc temporis ſtudio, quo Romani Pontificatus curam gerens ſibi quoque inuigilandum eſſe ſentiebat, ne reliqua Græci Imperij in Italia portio, ac ipſa tandem Roma Langobardis accederet, *Conſtantinum Tribunum cuſtodiæ inibi cum deputaſſet, Epiſcopis* ſcripſit *Neapolitanis, ut prædicto Magnifico uiro Tribuno omnem deberent pro Sereniſſimorum Dominorum utilitate, uel conſeruanda ciuitate obedientiam præſtare*. Quo loco *Neapolitanos Epiſcopos* dictos putamus Antiſtites vrbium Campani littoris, quas Dux Neapolis in vnam velut Prouinciam redactas, vulgo appellatam, *Campaniam*, pro Græco Imperatore curabat: qua ſignificatione eidem Pontifici

Quando firmata eſt etiã ei adiacentium Inſularum poſſeſſio ab Mauritio Imper.

ſci lib.2.Ind.11. Epiſt.1.2.& 15.dicitur *Scholaſticus Index Cāpaniæ.*& lib.8.Indict.3.Epiſt.12.*Gudiſcalcus* Dux *Campaniæ.* nec alio ſenſu Paulo Diacon. lib.5.cap.6. ſiue 12. ſunt *Partes Campaniæ*, neſcioq.an eodem in Epigraphe Epiſtolæ 3.Papæ Pelagij ſcriptæ *Dilectiſſimis, atque clariſſimis fratribus vniuerſis Epiſcopis, & cunctis ſpecialiter per Campaniæ, & Italiæ Prouincias militantibus*:atque apud Acta Sancti Antonini Surrentini, de quibus infra.Sed Neapolis etſi poſt Diui Gregorij Magni tempora Græco Imperio eſt aliquando amiſſa,tandemq; omnino deperdita,eam planè non alij, niſi quibus eius adminiſtratio demandata, ac concredita ab ipſis Imperatoribus fuerat,vſurparunt; de quo ſat eſſe poteſt vnicum ex præmemorati Pauli Hiſtoria libr. 4 cap.10.ſiue 35. depromptum exemplum, quod verbis referam Anaſtasij Bibl.in Deusdedit, vt ea è mendo expurgem,& explanem. *Eleutherius*, inquit, *Patricius,& Cubicularius egreſſus Roma,venit Neapolim, quę tenebatur à Ioanne Compſino intarta* (ſcribo, *antarta*, vt habet Abbo Floriacēſis:quæ vox,alijs non intellecta, ſonat *rebellem*; vnde apud eundem Anaſtaſium in Theodoro, *intartizare.*) *Qui Eleutherius pugnando ingreſſus eſt Neapolim,& interfecit Tyrannum.* Eius autem rebellis vindicem haud ſibi, ſed Græco Imperatori, tunc Heraclio, apud quem Patriciali dignitate, & Cubicularij munere ille erat decoratus,eam adſeruiſſe vrbem,opus non eſt, vt alijs probē documētis, quàm hac vna Hadriani Romani Pontificis Epiſtola 44.ad Carolum Magnum data, editaq.à Gretſerio,qua aperitur Neapolim adhuc ſub Græcorū Imperio māſiſſe, expetitamq;eſſe à Beneuētano Duce Arichi 2.vel poſt annos biscentum ab triginta ſex Lāgobardorū Ducum tempore,ſecus ac Blondus opinatus,certoq.ſe ſcire eſt profeſſus. Epiſtola vero Hadriani, qua Regi Carolo occultam cōſpirationem ſibi proditam à Gregorio quodam Capuæ Presbytero enarrat, ſic habet. *Cum à nobis*, inquit, *enucleatius ſciſcitatus fuiſſet* Presbyter ille Gregorius, *retulit nobis dicēs; quod dum Domnus Carolus Magnus Rex præterito*

E an-

Sic quidē, nā laxior illa Equum Tut.pertingens,ac Triuicum,haud iam manenebat Cāpania, quæ tum Langobardis ceſſerat,tum receſſerat ad mare, quo regionis incolæ, tanquam in loca tutiora ſeceſſerant, eamq.(ſerio dicam) contraxerant.

Vide Feſtū in verbo. *Antarium*, & ibi Scalig. Gloſſas quoq.editas ab Henrico Steph.

Ad Hadriani Romani Pōtificis tempora

anno à Capuana Vrbe reuerſus fuiſset (hoc eſt in anno 787) *Arichis Dux ſuos ad Imperatorem, Deo ſibi contrario, emiſit Miſſos, petens auxilium, & honorem Patritiatus vna cum Ducatu Neapolitano ſub integritate* (cum omnibus nempe integris locis ad eundem Ducatum ſpectantibus) *ſimul & ſuum cognatum Athalgiſum* (filiũ Regis olim Italiæ Deſiderij, qui capto eius patre à Carolo Conſtantinopolim confugerat) *cum manu valida in adiutorium ſibi dirigi, promittens ei tam in tonſura, quã in veſtibus vſu Græcorum perfrui ſub eiuſdem Imperatoris ditione. Hæc audiens autem Imperator, emiſit illi ſuos Legatos, ſcilicet Spatarios duos in ditionem Siciliæ ad Patritium eum conſtituendum, ferentes ſecum veſtes auro textas, ſimul & ſpatam, vel pectinem, & forcipes, ſicut illi prædictus Arichiſius indui, & tonderi pollicitus fuerat: petentes Romualdum eiuſdem Arichiſi filium in obſidiatum*: & cætera digna quidem ſcitu, ſed à noſtro inſtituto aliena; ex quibus vnum illud excerpere eſt viſum, Neapolitanos in ſuam vrbem ſuſcepiſſe Græci Imperatoris Legatos, ac duos præſcriptos Spatarios *cum Bandis, & Signis*: hoc eſt procedẽtes obuiam eis ſolemniſſimo apparatu, qui poſtulata Arichis adimplere nequiuerunt, nam ille in fata conceſſerat eodem anno. Sed ne in Neapolitanorum, ac perinde Græcorum rebus diutius, quam par eſt, dum Langobardorum tracto Hiſtoriam, immorari videar, en tandem promiſſa Epiſtolæ portio Ludouici 2. ad Baſilium Macedonem, quæ velut prædictorum epilogus eſt, atque confirmatio. *Poſtremo*, inquit Ludouicus, *de Neapoli nobis in Chriſto fraternitas tua monuit, quaſi miſerimus populum noſtrum ad incidendas arbores, & meſſes igne cremandas, & hanc ditioni noſtræ ſubdendam; cum licet ab olim noſtra fuerit, & parentibus noſtris pijs Imperatoribus tributa perſoluerit. Verum nos, præter ſolitas functiones, nihil exegimus, niſi ſalutem ipſorum*, &c. Hęc Ludouicus ad Baſilium. Sed ex iis dijudicare facile quoque eſt, proxime poſt Neapolim eiuſdem Tyrrheni maris vrbes, Stabias, Surrentum, & Amalfim nec Lãgobardis in eorum primordijs,

Vide laudatos Auctores ad Anonym. Saler. Par. 1.

Et ad Ludouicum Imperatorẽ Lotharij filium.

nec

Digitized by Google

nec per plures alios annos ceſſiſſe; ſiquidem eas ſub regimine Neapolitani Ducis diu fuiſſe, Pontifices Gregorius Magnus, & Hadrianus ſuis in Epiſtolis, quas recitauimus, innuunt, & palam aperit Capitulare Principis Sicardi initio. Et Stabias quidem *cum Langobardorum feritas omnia fere Campaniæ oppida igne ſuccenderet, ferroq. deuaſtaret, S. Antoninus* cognomine dictus nunc *Surrentinus*, tanquam in ſecuriorem, nec obuium hoſtibus locũ, qualis maritimus ille tũc habitus eſt omnis tractus, ſeceſſit; *ac Parthenopes*, vt eiuſdem S. habent Acta, *ingreſſus agros* (nẽpe eius Ducatũ) *ampliſſimo Stabienſis Eccleſia Præſuli, nomine Catello adhæſit.* Id cõtigiſſe non admodũ poſt Langobardorum aduentum, iure me opinari poſſe exiſtimo; quandoquidem ex ingenti illa clade, quæ in vniuerſam ferè Campaniam eſt ab eis illata, nempe in mediterraneã, fugiſſe Antoninum oportet ad littoralem à bello tunc immunẽ, & à Græcis ſeruatam: Ni velimus in ijs Actis eadem ſupra expoſita acceptione Campaniam demonſtrari littoralem, quam Princeps Sicardus planè omnem iteratis vicibus tum ſolus, tum vna cum patre Sicone diuexauit, à qua interpretatione libens quoque ſtarem. At Sanctum virum è direpto à Langobardis Caſſinenſi Cœnobio ſub Duce Zottone fuiſſe digreſſum, ſi quis potius iudicandum duxerit (modo non maius obſtet impedimẽtum) ab opinione ſeduci non debet ſua ex hoc, quod Latii, non Cãpaniæ, vrbs olim fuit Caſſinum; namq. *hæc regio a Tyberi prima Italiæ ſeruata eſt ex deſcriptione Auguſti*, vt perhibet Plinius lib. 3. cap. 5. qui Caſſinum in ea manifeſto locat. Verumtamen eiuſmodi pugnat ſane magis adſertioni, quod Caſſinenſes tunc Romam vnanimi voto, ac fuga, omnes ſe receperunt, vt ſubindicat Oſtienſis lib. 1. cap. 2. quodque laudata Antonini Acta Monachum eum haud produnt tempore Stabienſis ſeceſſus, ſed in clericali munere apud Epiſcopum Catellum primum manſiſſe, teſtãtur: quæ nihilominus tollit obſtacula Martyrologij Romani ſacra auctoritas ad diem 16. Kal. Martij: Antoninum adpellans Monachum Caſſinẽſem,

Sed Langobardis aliquãdiu pariter reſtitere Stabiæ.

Equidem ex S. Greg. M. alijſq. noui, Monachos ad clericalia munia aliquando trãſijſſe: at id de S. Antonino Acta ſua nõ perhibent.

Digitized by Google

ſem:cui ſubſcribendum,adq; eius normam Sancti huius viri geſta exponenda eſſe diiudico. Surrentum autem, quod proximè Stabias ſubſequitur,& poſt Surrentum in aduerſo Promontorij latere Amalfim, ſub Græcis manſiſſe, ex Conſtantino Porphyrogenneta verbis ſupra relatis intellectum eſt; certèq.ante eius ætatem in Langobardorum iura cōceſſiſſe haud proditū habetur; nam vtramque ab ijs olim,ſed fruſtra expetitam, nouiſſimè Salerni Princeps Guaimarius 4. armis ſubegit anno fere 1040. quod Oſtienſis adnotauit lib.2. cap 64. atque in Chartis complura teſtantur monumenta: Surrentinamq; ſanè vrbem à Principe Sicardo nullo profectu obſidione cinctam præſcripta declarant Acta S.Antonini:nec non Amalfi ab Langobardo hoſte Sanctum Gregorium Magnum timuiſſe,ſed timuiſſe tantū, Epiſtola eius docet 23.lib.5.Indict.14. Aduerſus quam nec pariter profeciſſe Arechim 2. ex altera Epiſt. 18. Hadriani Papæ ad Carolū Magnū aperitur,cuius verba ſunt .*Porro,* inquit,*veſtra Regali potentiæ innoteſcimus, quia Arichis Beneuentanus Dux iuſtitias de hominibus ſuis quærens,exercitum duxit super Amalfitanos Ducatus Neapolitani, & vndique eos circumuallans incendit omnes poſſeſſiones eorum,atque habitacula foris poſita. Quo audito Neapolitani direxerunt in adiutorium ipſorum plures homines,vincentes eos,interfecerunt plurimam multitudinem* Ducatus *Beneuentani;vnde cum cæteros plures, tum optimates captiuos apud ſe habent.* &c. Iſta Hadrianus. Ex quibus firmari inſuper vides quod nec multo ſuperius obſeruabam de Neapolitanorum Ducum diuturna prærogatiua ſuper Amalfim,Surrentum,adiacenteſq.alias hinc inde in eiuſdē maris ora ſitas vrbes;quæ nihilominus ſingulę peculiares interim obtinebāt Pręſides,à quibus regebantur, ſed Neapolitanis Ducibus, dum antiqui iuris norma cuſtodita eſt, haud dubiè obnoxios,quos Amalfitani annuos habuerunt, Comiteſq. dixerunt(cur non ſic quoque Surrentini, ac cæteri?) ſi Anonymo Salernitano in Hiſtoria nondum edita habetur fides.Per Sicardi autem Principis æuum, & quod ex-

Surrentum quoque, & Amalfe.

Quę Neapolitani Ducatus erant vrbes.

Comitis Miſeni, ſiue Meſſenæ vti que meminit S. Greg. M.l.11.Ind. 6.ep.31.

excurrit, talem Politiæ ordinem ſeruatum adhuc fuiſſe eiuſdem Sicardi declaratur Capitulari, à quo ſtat etiã Erchempertus Num.26.& 27. tradens Magiſtrum Militum, atq. Neapolis Ducem Amalfitanos in bellum miſiſſe in Campanos, illorumq. Marinum Præfectum, ac filium in vinculis detinuiſſe, vt fœderato ſibi Principi Salernitano gereret morem. Nec ducendus alio eſt inditus præfatus Anonymus, qui Sicardum tradit ex Amalfi ab incolis ſibi ꝓdita, ac *ſine humani ſanguinis effuſione populata*, multos tum per vim captiuos, tum volentes traduxiſſe Salernum; qui eius donis corrupti reliquos populares ſuos ad transfugiendum ſollicitarunt, ſed tãdem à Langobardis apud Principem delati fuerunt, ꝙ *Duci Parthenopenſi quidam eorum flecterent caput*: veritos namque Langobardos ſubindicat Anonymus ille, parum ibi conſtans, nec apertus auctor, ne Amalfitani Salernum proderẽt Neapolitano Duci, cui ex congenita ſubiectione animo adhuc fauerent. Sed de his ſatis. Cur verò tum præſcripta, tum alia loca Langobardorũ valuerint manus diutius, vel effugere, vel repellere, non inepta ea videtur ratio reddi poſſe; nempe ꝙ antiquiſſimo more cæterarum vrbium ad mare ſitarũ, quæ expoſitæ alioquin fuiſſent ad obuios, ſubitoſq. pyratarum incurſus, arduis in locis, validiſq. propugnaculis munitæ habebantur; cum cæterum noſtrates Langobardos haud admodum validam aluiſſe, ſiue comparaſſe claſsẽ putandum ſit, qui nihilominus eam qualemcumq; habuerunt, ſicut ex Erchemperto conſtat Num.8.& 9. At eis ad inuadendas mediterraneas vrbes, & loca promptiorem fuiſſe facultatem, par eſt credere; quandoquidem eorum omnium ferè muri, vel iam pridem à Gothis conſulto diruti, ac diſiecti nulli extabant, vel æuitate ſeneſcentes, ac ærumnoſorum temporum infortunijs quaſſati tantum non deciderant: quorum quoque poſſeſſio cum longe laxior, fructuoſiorq. maritima ora cenſeretur, potuit ſane hoſtes quantũuis habẽdi cupidos abundè in illis rerum primordijs explere, nec numero adhuc, ſicut poſtquam apud nos ſuccre-

Immuneſq. diu ab hoſtibus manſere, locorũ præſertim aſperitate, & extructis munitionibus protecta.

Quibus deficiebant Mediterranea.

ue-

Ipſaq regionis olim caput Capua.

Vacuæ vrbi certè dicendum non eſt Epiſcopos clari adhuc nominis vnum poſt vnum præſediſſe: *Tiburtiũ, Conſtantinum, Alexandrum, Germanũ, Victorem, & Probinũ.*

A Langobardis ſũma cura inhabitata.

uerũnt innumeros. Et quidem gens illa ab ſuo ferè aduentu interiorem Campaniam omnem, Capuamq. met ipſam totius regionis olim caput, præclaroſq. eius, ac latos campos, vel ſolo adceſſu obtinere valuerat, cum hic præter Neapolim, Cumaſq. non alia vrbs, teſte Procopio Gothicæ Hiſtoriæ lib. 1. muris tunc munita eſſet. Sed Capuam, quã modo dixi, nam ad eam ex Amalfi recedo, Beneuentani poſtquam occuparunt Langobardi (conſona enim auctorum voce vtique occuparũt) haud eam ſub triginta Ducibus deſtruxerunt, vt noſtratium rerum, pęne dixerim, prorſus ignarus Blondus, & qui eum ſecutus eſt Leander Albertus ſuis in Italijs, vbi de Campania, tradiderunt: Nec abvſque Vandalorum, ſiue Afrorum incendio penitus deſolatam frequentare cœperunt, ſicut perhibet Conſtantinus Porphyrogenneta De Admin. Imper. cap. 27. Sed illam minus quidem felici tunc ſorte vtentem, eorundemq. irruentium Langobardorum primis populationibus, nec negauerim, maximè attritam, nouis paulopoſt inductis habitatoribus reſtaurarũt, validioremq. reddiderũt, nẽpe aliquãto prius quam Grimoaldus Beneuẽti Dux Regnum vſurpaſſet in anno 663. qui pręſignes Capuę Comites dedit, eoſque adminiſtros habuit validos, ac prudentes, ſicut declarat Paulus Diac. lib. 4. cap. 18. ſiue 53. & lib. 5. c. 4. ſiue 9. quos de more ex cæteris ſelectos libet credere, tanquam ad proximos Græcos repellendos, debellandoſque deſtinatos. Quibuſcum quotidianas ferè Campani Langobardi conſerentes pugnas, adeo præclaram ex armorum ſtudijs gloriam reportaſſe cenſeo, vt manente adhuc antiqua vrbe, Autchar eius Epiſcopus ſuo in Tumulo non admodum nuper deperdito, cuius tamen integrum, quod ſuſceptum inde fuit exemplum, apud me extat, dictus iure merito ſit.

» *Antiſtes Populi multa virtute potentis.*

Qui obtinuerunt quoq. Teanum. Caudium. Sarnum, & Nolam.

Atqui eodem peruaſæ Capuæ tempore reliqua hinc inde mediterranea Campaniæ loca nec vllis tunc munita muris, Lãgobardis etiã ceſſiſſe, ambigendũ nõ eſt: nẽpe ad Occidentem Teanum: ad Orientem verò Caudium

(di-

dictum alio nomine *Furculum*) Sarnũ,& Cimiterium, deſt Nolam , hoc ẽtiam celebriori tunc vocabulo demonſtrari conſuetam. Quarum vrbium , & Capuæ ſimul adpellatione omnem in Capitulari Principis Radelchiſi Numer. 9. venire exiſtimo antiquam Campaniam cum Latij parte vſque Aquinum, Liri , & Sarno fluminibus definitam,quæ tandem,vt alio loco dicam, longe poſt præfatum Capitulare anno exaratum 851. atque ſub noſtris Regibus Nortmannis, nomen Terræ Laboris obtinuit, quo ex vulgi conſuetudine modo indigitatur. Quod noto,ne quis S.Martini Romani Pŏtificis maleſanam ad Elitherium Epiſtolam, qualem editi hactenus Codices pręſeferunt , obijciat his , quæ modo de vniuerſis antiquæ Campaniæ mediterraneis locis à Langobardis peruaſis, pronuntiaui: nam ille enarrans quæ paſſus ſit,cum Roma captiuus iuſſu Græci Imperatoris Conſtantij marino itinere in anno 650. in Orientem duceretur, per Terram quidem Laboris tunc ſubditam magnæ Romanorum vrbi, hoc eſt Conſtantinopoli,ſe tranſiſſe declarat; verumtamen omnem aliam, quam hanc inter Latium,& Picentinos regionẽ certo certius animo concepit.Sunt eius verba.*Peruenimus*,inquit, *Kalendis Iulij Meſſenam , in qua erat nauis, deſt carcer:non autem Meſſenæ tantum ,ſed in Terra Laboris, & non tantum in Terra Laboris , quæ ſubdita eſt magnæ Vrbi Romanorum, ſed & in pluribus Inſularum, in quibus nos vel tranſmiſiſſemus;peccata impedierunt, nullam compaſsionem adeptus ſum , excepto dumtaxat in Inſula Naxia,quoniam ibi annum fecimus*,&c. Hęc Martinus;qui apertè cum ſeparet *Meſſenam*, ideſt *Miſenũ*, ſiue dicas *Miſenatem Vrbem*,à Terra Laboris, ſeque ex illa ad hanc dicat perueniſſe , ac Inſulas tantummodo ea nauigatione tranſmiſiſſe , ad quas deſcendere vetitum ei fuit,nulla ambiguitate laborat,*Terræ Laboris* nomen in præſcriptis eius verbis haberi deprauatum: quo non continens terra,qualis hæc eſt,ſed conſimilis adpellationis Inſula demonſtrari deprehẽditur, quã ex Miſeno Pŏtificẽ ſoluentẽ,Naxũq.ductũ oportuit

Omnĕq. Cāpaniam interiorem.

Per eorum tẽpora nondum adpellatam, Terra Laboris.

tuit

tuit ptrāſire? Siquidem *Meſſena,* vt dixi, vocabulo, efferēdi tunc recepto more, *Miſenum* indigitatū, diſcere eſt ex S.Gregorio Magno lib.7.Indict.2. epiſt. 26. & 27.& lib. 11. Indict.6. epiſt.30. & 31. quo etiam, ſed per ſimplex.S. dicta ea vrbs reperitur in eiuſdem Sancti Martini Actis apud antiquum Membranaceum Codicem Monaſterij Monialium S. Ioannis Baptiſtæ Campanæ vrbis; ſed afferam textum, in quo etiam eſt non obuia nominis Calabriæ vſurpatio. *Non autem,* inquit, *Meſenę tantum, quæ in Calabria eſt, impedierunt Beatum Epiſcopum, ſed & in alijs Inſularum ciuitatibus ſine humano ſolatio tribus menſibus eum retinuerunt; nullam compaſſionem ei adhibentes,*&c. Quibus verbis noluit auctor *Miſenum,* ſiue dicas *Meſenam,* vel *Meſſenam,* Campaniæ vrbem, eſſe *Meſſanam* Siciliæ, Calabriæq. oppoſitam: nec Siciliam credidit aliquando Calabriam nuncupatam; ſed quoniā Calabrię nomine omnia quandoq. adpellata fuerant, quæ à Gręcis in CisTyberina Italia detinebantur loca, vt plenius dicam infra, littoralem Campaniam, & Miſenum à Græcis vtique ſeruatas, conſueto more *Calabriam* nominauit. Sed, vt redeam ad Martini Epiſtolam, nomen ibi, *Terra Laboris,* ex, *Terra Liparis,* deprauatum eſſe, non prorſus futili perſuadeor coniectura; namque Pontifex è Romano digreſſus portu; ac per Miſenum vectus Naxum, neceſſaria, & conſueta trāsfretatione ad Lipareas Inſulas haud dubiè diuertit, ſicut obſeruare eſt, nedū ex locorum poſitu, ſed ex pari apud D.Gregoriū M. nauigatione Dial.l.4. c. 30. Verū ex *Miſeni* genuino vocabulo cū *Meſſena,* & *Meſena. I.* in *E.* cōmutato, dicta ſit vrbs; pari ratione Terra quoque, ſiue Inſulę, olim, atque nunc *Liparis* dictæ, *Leporis* etiā, varianteq. dialecto, *Laporis,* videntur fuiſſe nuncupatæ; quod ſane imperiti librarij cū ignorarent, notiſſimum, quod iam increbuerat *Terræ Laboris* nomen ſubrogarunt, vel ex hoc etiam non aliam putantes Terram ibi indicari, quod ſcilicet Miſeni eſſet mentio in contextu. Nec diſpari à Narciſſi Medici hallucinatione, qui

Quod vocabulum apud auctores deprauatum legitur pro Terra Liparis.

Ex primaria Aeoliarum eas Inſulas omnes dixit *Terrā Liparis.* pari acceptione,

apud

Digitized by Google

ɔud Sebaſtianum Munſterum in Coſmographia lib. 2. ɔi de Campania, *Terram Laboris* perhibet aliquando iſtam fuiſſe *Terram Leporis*, neſcius in antiquis à ſe- ıſpectis monumentis hoc vocabulo non Terram, quæ lim Campania fuit, ſed Lipareas Inſulas demonſtra- ıs: & ſane haud offendiſſe in hoc videtur, qui ex Græco atinam fecit Epiſtolam, Anaſtaſius. Sed de Terræ aboris nomine, eiuſque origine, quam abſurdas alias erique recentiores, & præ alijs Blondus, quiq. illius ɛrpetuus eſt comes Leander Albertus, tulerint ſentẽ- as, abſtineo nunc aperire: ſuſcepta enim Beneuen- ıni Ducatus peragenda eſt deſcriptio: nec de Salerno, uæ proximè poſt Amalfim in interiori eius maris ſinu ccurrit, eſt ſermo longius differendus. Quę quidẽ vrbs, ue quod in mediterraneis olim, & à mari nonnihil re- ɛderet, ſicut deſcribitur à Strabone lib. 5. itemq. à Pli- io lib. 3. cap. 5. ideoq. minori ſtudio munita haberetur: ue quod ex antiquiori clade minus frequẽs eſſet, haud ro, ſicut proximam Amalfim, & Surrentum, ſed, ni fal- ɔr, eodem, quo mediterranea alia loca, exiguo labore- ım Langobardi peruaſere: quam Caroli Magni ætate *rinceps Arichis*, vt auctor eſt Erchempertus Num. 3. & x eo Oſtienſis lib. 1. cap. 12. *in modum tutiſſimi Caſtri, ɒere mirifico muniuit, & noua fabrica reparauit, vt eſſet ilicet futurum præſidium Principibus, ſuperueniente xercitu Beneuentum*: hoc eſt in ipſo maris littore vrbẽ :fecit, vt euadendi hoſtis, ſiquando neceſſitas vrgeret, ıarino itinere pateret via; qua eodem ferme tempore ɔeſiderius Rex Italiæ, Arichis ſocer, cum à præfato Ca- ɔlo Ticini obſideretur, deſtitutus, captus fuerat, vitãq. xilio finierat; exemplo etiam ille doctus anteceſſoris ɔucis, qui ab perſequente eodem Deſiderio Hydrun- ım ſe receperat, ac vitæ diſcrimen euaſerat, vt alibi icam. Ex quibus declaratur, cur Principes Arichi oſteriores ſummo ſtudio Salernum colere perſeuera- ınt; nempe quoniam in omni Beneuentana ditione nõ ia habebatur opportunior nauigijs ſtatio, Beneuen- ɔq. vicinior, Græcis ad Inferum, quod propinquius

qua Erchẽpertus N. 29. *Barium tellus*. & Num. 81. *Rhegium tellus*, noſq. dicimus, *Terra di Bari*. *Terra di Otrãto*. &c.

At Langobardi Salernum etiã obtinentes, ſero eam reſtaurarũt

Atque ex colere cœperunt.

F erat

erat mare, ſola importuoſa Campaniæ littora non poſſidentibus. Arichis autem, vt hoc obiter notem, ſiue reſtaurans, ſiue vniuerſam denuo condens Salernum, non ab alio ſibi præcauebat hoſte, quã à terreſtri, qualẽ ſenſit Carolum, à quo, & ab eius filijs, vt Erchempertus perhibet Num. 2. 5. & 6. pluries tum ipſe, tum Grimoaldus ſubſequens Princeps, nunquam tamen claſſe, fuerunt laceſſiti: qua Gallorum Reges, vt hinc intelligere eſt, non admodum valuere, ſed ea Græci tunc prępollebant, & qui pyraticam exercebant Saraceni. Ludouicus ſane Lotharij filius, vt Barim obſidione magis arctaret, à Baſilio Macedone *Stolium* (ſic claſſem adpellat) anxiè expetijt eadem Epiſtola, cuius ſupra meminimus, & obtinuit: Sed poſt Salernum cæteras quoq. ad Orientem Conſentiam vſque longo, continuoq. tractu poſitas, vrbes Langobardis aliquando ceſſiſſe, non vno conſtare poteſt documento, Acropoli tamen in excurrente Promontorio, vulgo dicto, *Capo della Licoſa*, excepta, & ſiqua alia illic ad mare, & Rhegium vſque ſita: quã Græci eiuſdem Arichis, & Caroli Magni ætate adhuc ſeruarunt, ſicut ex Romani Pontificis Hadriani diſcimus collatis inuicem Epiſtolis 44. & 43. ad eundem Carolum datis, quibus Hadrianus iterato habet de tranſmiſſis Legatis ab Imperatore Conſtantino ad dictum modo Principem: verba ſunt prioris Epiſtolæ. *Dũ*, inquit, *ibidem Salerni Atto fideliſsimus veſter miſſus fuiſſet, Beneuentani ipſos Græcos minime recipere voluerunt; ſed poſt reuerſionem prædicti Attonis Diaconi tunc eos terreno itinere à finibus Græcorum deferentes, Salerno receperunt, & cum Athalberga* (Oſtienſi dicitur *Adelperga* lib. 1. cap. 15. ſicut etiam inedito Anonymo Salernitano) *relicta Arichis, ſeu optimatibus Beneuentanis tribus diebus perſiſtentes conſiliati ſunt*: &c. Poſterior autem Epiſtola ſic habet. *Dum Atto Diaconus ad veſtram reuerſus eſt Excellentiam, ſtatim Miſſi Græcorum duo Spatarÿ cum Diucitin, quod latine Diſpoſitor Siciliæ dicitur, in Lucaniæ Acropoli deſcendentes, terreno itinere Salernum ad relictam Arichis Ducis peragrantes, 13. Kal. Febrna-*

Acropoli neutiquam potiti.

Eccleſias, ſiue Epiſcopatus *Veliæ Buxenti*, ſiue *Vxẽti*, & *Blandæ* littorales, vni Epiſcopo Acropolitano Sanctus Greg. Mag. libr. 2. Indict. 10. epiſt. 29. cõmẽdauit, quæ, ni fallor, vrbes illę, ac Acropolis in Gręcorum manerent ditione.

tuarij perueneruut, *qui ibidem cum ipſis tres dies con-liantes Beneuentani*, *poſt tertium diem vſque Neapolim eduxerunt*.&c. Hæc Hadrianus. Græci igitur, non ſecus c littorales Cāpaniæ vrbes, Acropolim quoque, à Lā-obardis licet circumfuſi, retinuerunt, quos æque loci itus, & munitio eximiè protegebat: namque idem hoc *Acropolis* nomen Græco fonte cadens probat manifeſto. Sed citra Acropolim poſt Salernum in eodem ſinu Langobardi Pæſtum poſſedere, vulgo nunc *Pieſti*. quam x totius regionis nomine *Lucaniam* quandoq. etiam dictam, Erchemperti declarat auctoritas Num. 3. nam *Arichim inter Lucaniam, & Nuceriam Salernum inſtauaſſe* perhibet. Sed manifeſtius probat Capitulare Ra-lelchiſi Num. 9. in quo inter vrbes, quæ Principi Sico-nolfo ex Beneuentanę Dynaſtiæ diuiſione ceſſerunt (vr-bes inquam, non autem Prouincias, nec regiones, nullas bi deſignatas) eſt Lucania: hoc ſcilicet ordine. *Caſſa-num, Cuſentia, Lainus, Lucania*. &c. Et ſane Lucaniæ ad-pellatione non aliam, quæ Salerno Orientalior fuerit vrbs, vtrobique demonſtrari Paulus Diacon. prędicto Capitulari collatus perſuadet; qui lib. 2. cap. 11. ſiue 17. vniuerſam Italiam deſcribens in plures Prouincias di-ſtributam, *Lucaniæ, & Brutiæ* dinumerat eſſe vrbes. *Paeſtum, Lainum* (malè alia editio, *Lanium*) *Caſſianum, Conſentiam, & Rhegium*. eaſque ſolas, vtpote inſignio-res, enumerat, nec alias addit vllas; quarum anteceden-tes quatuor ijs deſcriptis in Capitulari, Lucaniāq. Paeſto perſpicuum eſt reſpondere; deque earum dignitate pariter conſtat Paulo, & Capitulari conuenire; in quo nimirum earundem adpellatione omnis ad Orientem Lucanus, & Brutius Conſentiam vſque, & Caſſianum venit ager, vt mox patebit. Lucania igitur vrbs fuit alio nomine etiam dicta Paeſtum, de qua capiendus ſane eſt Dionyſij Scholiaſtes Euſtathius iniuſtè à Philippo Clu-uerio in Antiq. Ital lib. 4. cap. 14. reprehenſus, quod ali-quam vrbem vocabulo *Lucanię* nominauerit. Nec mi-rum debet eſſe, Pęſti nomen in nouum vocabulum trā-ſijſſe, iterumq. fuiſſe reſtitutum, ſicut præſens eius aperit

Intermedium tamen Pæſtum adepti adpellatam quoque Lucaniam.

Sic contigiſſe putandū eſt, quoniam æquè primum nomen, ac recens promiſcue in vſu fuit; ſed priſco tandem manente, nouum deſueuit.

 vſus:

Digitized by Google

vſus;ſiquidem nec aliter priſca Præ tutiorum, ſiue Prægutiorum Interamnia dicta labentibus annis quoque eſt. *Aprutium*. quod, præteritis alijs , diſcere eſt ex Oſtienſi lib.1.cap.36.& lib.2.cap.26. quę tandem ex paulũ detorta priori nuncupatione eſt modo *Teramus*; Eſtq.nunc Nola,quę haud alio,quam hoc nomine dicta olim fuit ; ſed media ætate *Cimiterium* nuncupata reperitur in præſcripto Capitulari Num.9. & in Erchemperto Numero 2. Volturnus quoque Flumen adpellationem hodie retinet antiquam,& primitiuam, etiamſi aliquando *Caſilinus* fuerit dictus , ſicut in Agathiæ Hiſtoria lib.2.eodemq.in Erchemperto Num.25.inq;alijs eſt manifeſtum. Ex quo haud conſentienda antedicto Cluuerio eſt eiuſmodi argumentatio,qua vtitur libr.4. cap.13.præfati operis , negans priſcam Callipolim dici dein potuiſſe *Anxam,& plurali nume ro Ancas, quod ea etiam nunc vocetur Gallipoli* ; cui cæteroqui de Anxæ Liuianæ poſitu nil ſum moleſtus. Pæſtum autem vlterius,ſiue vrbem dicas Lucaniam, omnem Lucaniam regionem in mediterraneis,itemque Calabriæ partem eam, quæ per Lainum Cõſentiam vſque porrigebatur, ipſamque Conſentiam in partibus Beneuentanorum Ducum fuiſſe,ex præfato Radelchiſi intellectum eſt ¦Capitulari;in quo ſingularum vrbium deſignatione adiacentia etiam, eiſque ſubiecta,ac minora complura alia oppida certum eſt demonſtrari . Sed de hac Calabriæ portione haud aliter perhibuit Conſtantinus Porphyrogenneta De Admin.Imper.cap.27.tradens Principẽ Siconolfum,quem facili lapſu de fratris nomine adpellauit Sicardum , ex diuiſa Beneuentana Dynaſtia *obtinuiſſe Salernum*,Capuam,*& partes Calabria*, nimirum mediterraneas , nec Conſentia vlteriores. ſicut exponenda quoque ſunt Erchemperti verba Num.15. *Fretus*,inquit,*ille Siconolfus Landulfi Capuæ Gaſtaldei, ac liberorum eius auxilio , totam Calabriam ſuo ſubdidit famulatui,maximamq.partem Apulię*.ſiquidem totius Calabrię adpellatione haud ibi ea etiã venit Calabria,quę trãs Conſentiam ad Siculum vſq.porrigitur fretum,etſi co-

Proceſſerũt Lainum,& Conſentiã, obtinentes Calabriæ interioris, ac Brutij agri partem non exiguã.

In Greco eſt καὶ τὰ μέρη τῆς καλαβρίας. quod, niſi in meam ſententiam, duci nõ põt vt dicam in Diſſer. de Finib. Principatus Salerni.

eodem hoc nomine tunc dicebatur, ſed citerior Calabria omnis mediterranea à Langobardis detenta, quã ſupra non ij ditionem ſuam dilatarunt, ſicut ex ſubſequenti Diſſertatione conſtabit. De qua pariter accipi debet Hiſtoria Miſcella lib. 21. habens Sergium quendã Protoſpatarium, Imperatoris Leonis Iſaurici perduellẽ *è Sicilia confugiſſe ad propinquos Calabriæ Langobardos in anno eius Imperij ſecundo*, qui fuit Chriſti 718. Eouſq. autem peruenerat Beneuentanus Ducatus ab ipſis ferè ſuis primordijs, & ab Sancti Gregorij Magni ætate, quando Brutium agrum, *Brittios* tunc, poſtmodum Calabriam nuncupatum, obtinebat Dux Arichis, quod eiuſdem Pontificis Epiſtola 25. lib. 10. Indict. 5. ad eum ſcripta declarat hoc tenore. *Indicamus*, inquit, *propter Eccleſias Beatorum Petri, & Pauli aliquantas nobis trabes neceſſarias eſſe, & ideo Sabino Subdiacono noſtro iniũximus de partibus Brittiorum aliquantas incidere, & vt vſque ad mare in locum aptum trahere debeat. Et quia in hac re ſolatijs indiget, gloriam veſtram paterna charitate petimus, vt Actionarijs veſtris, qui in loco ſunt, deputetis, vt homines, qui ſub eis ſunt, cum bobus ſuis in eius tranſmittere ſolatium debeant.* &c. deque eadem hac re alias Neapolim ad Maurentium Magiſtrum Militum, & ad pręfatum Sabinũ dedit ille Epiſtolas. Actionarios igitur ſi Arichis in Brutiorum tunc habebat agro, vtique procurrentem ab Lao amne, nunc *Laino*, regionem detinebat, quam illi curabant. Cæterum verò alijs vicibus trabes ex Calabria Romam poſt fuiſſe ductas ad S. Petri, & S. Pauli Eccleſiarũ vſus, Anaſtaſius tradit Bibliothecarius in Sergio, & in Gregorio ſecundo.

FINES DVCATVS BENEVENTI AD ORIENTEM.

Paulus Diaconus fines Ducatus Beneu. ſtatuẽs ad fretum Siculum.

Langobardi, ſi verbis ſtandum eſt Pauli Diacon. lib. 3. cap. 15. ſiue 23. quæ de inſtituti huius Ducatus tempore cum inquirebamus ſunt relata, Brutiorum re-

reliquam regionem trans Conſentiam Rhegium vſque, & Columnam, atque ad fretum Siculum, Regis Autharis auſpicijs obtinuerunt. Cuius dicto conſentire videtur Erchempertus Num. 81. Siciliam ab Regno diuiſam tradens intermedio Pharo; nam ibi Regni nomine quid aliud eum voluiſſe cēſendum erit, niſi CisTyberinam Italiam omnem in vnam coactam Dynaſtiam, quę Ducatus fuit Beneuentanus? ſicuti apud Ignotum quoque Caſſinenſem Num. 4. hoc Regni vocabulum apertiſſimè ditionem ſonat noſtratium Langobardorum, etſi impropriè; quandoquidem longe poſt apud nos Regalis eſt dignitas inſtituta. At Pauli, ſiue vulgi, vt ſuperius obſeruabam, eiuſmodi opinioni firmiter cætera antiquorum omnia aduerſantur monumenta, quibus tantum abeſt, ꝙ productus obſtet Erchempertus, vt ille nil minus quam manifeſtiſſimè, nec vno in loco, vlteriorem Calabriam conceſſerit Græcis, quos prædicto Num. 81 *à Conſtantinopoli ad Rhegium tellurem*, hoc eſt ad Rheginum agrum, ſiue Diœceſim, Calabriam eam omnem tunc complectentem, aduentaſſe, atque à Saracenis deuictos perhibet, ac *ciuitates vtriuſq.* nempe Rheginæ telluris, & Siciliæ, quas vtrobiq. retinebant, ingenti metu perterritos deſeruiſſe. Sed & Num. 51. firmat idem apertiſſimè, Græcos tradens cum Saracenis in extima illa Calabria decertaſſe, victoriaq. potitos, *Amanteum Caſtrum, & Sancta Seuerinæ Oppidum* recepiſſe, quod contigit viuente adhuc Baſilio Macedone, ſicut affirmat Cedrenus. De Erchemperti igitur ſentētia cum ſatis certi eſſe poſſimus, non ne apud eum nomine Regni haud quæ ſub vnius Beneuentanæ Dynaſtiæ continebantur loca, ſed aliud quiduis potius demonſtrari merito eſt ſuſpicandum? Equidem virum religioſum, ac ſacræ paginæ frequenti lectione imbutum, qualem ſe tum aliis experimentis, tum præcipuè aperit ſtylo, Regnum dixiſſe Italiam vniuerſam, maximè probo; ea nempe ratione, quod hæc non Inſula, vt Sicilia, cui Regnum opponit, ſed continens ſit terra: qua acceptione id vocabulum vſurpatum habetur Macha-

Haud ſuffragatorem habet Erchempertũ.

An in Pſal. etiam 71. *Inſulæ* ab *Regibus*: & in Eſaia cap. 40. ab *Gentibus*, iuxta vulgatam, hoc ſenſu diſtinguntur?

bęo

Digitized by Google

bçorum lib.1.cap.8.vbi de Romanis dicitur, quod *Regna,& Inſulas,quæ aliquando reſtiterant illis,exterminarunt,et in poteſtatem redegerunt.* Adſertum itaq. à Paulo popularem rumorem de Calabria à Beneuentanis Lãgobardis ad Pharum vſque poſſeſſa teſtimonio quidem Erchemperti minime fulcitur, quem nec alterius idonei Scriptoris,quod ſciam,ſuſtentat auctoritas, nec planè Ignoti Caſſ.locus huc referri valet. Verũ de antiquo illo rumore cum ſic cenſendum putem,cæterum haud negauerim, Langobardos aliquando trangreſſos populationibus eſſe trans Conſentiam, à quibus in anno 596.*ex capta Crotonienſi ciuitate, quæ ſuper Hadriaticum mare in terra Italia poſita eſt, multos viros, multaſq.mulieres nobiles in prædam ductos fuiſſe,& ex ijs aliquibus intra ſequentem annum redemptis,multos apud illos aliquãdiu manſiſſe,* his ipſis ferè verbis doluit Sãctus Gregorius Magnus lib.6.Indict.15.Epiſt.23. perhibens quoque lib.1.Indict 9.Epiſt.39. eadem tempeſtate *Monachos Paulini Epiſcopi Tauri Ciuitatis,Prouinciæ Brittiorum*(nempe Epiſcopi *Taurianẽſis*,vt idem alibi)*occaſione diſperſos barbaricè per totam vagaſſe Siciliam,* Qui & lib.2.Indict.10.Epiſt.38.Liparitanam Eccleſiam *in locis inimicis* conſtitutam adpellauit;& lib.9. Indict.4. Epiſt.45.Sicilię ab inimicis timuit, ſcilicet Langobardis, quos admodum procliui credere eſt coniectura omnia rapinis,incendijs, perpetuaq.etiam incurſione fœdaſſe, vt ſuos promouerent conſtitutos ſemel fines, ſicut ab Occidentali commiſerunt plaga, de qua loco ſuo eſt dictum. At,inquam,inruptionem fecerunt, nec tamen loca trans Conſentiam valuerunt, volueruntue retinere, de quo præſto eſt productum modo Crotonis exemplum, vnde præda quidem abacta, non vrbs fuit præſidio firmata;idemque probari poteſt auctoritate eiuſdem Sancti Pontificis,qui lib.2.Indict.10. epiſt.25. *Ioannem Liſitanæ Eccleſiæ Epiſcopũ* (aliter *Luſitanæ*)*ab hoſtibus captiuatũ in Squilatina Eccleſia Cardinalẽ duxit conſtituere Sacerdotẽ,* hoc eſt Antiſtitem;ꝙ ſcilicet vrbs Squilacium in extima illa Italia à Langobardorum popula-

Namq.Lãgobardi,etſi loca popularunt trans Conſentiã.

Fuit Tauriana ad mare,vbi nunc *Palma* prope Seminaram.

Non ea detinuerunt.

pula-

pulationibus haberetur immunis. A me autem nedum Græcum auctorem Conſtantinum Porphyrogennetam ſtare comperio, qui de Thematibus libr. 2. Them. 10. affirmat Siciliam à Saracenis ademptam Græcis, nempe in anno 840. vt Oſtienſis perhibet lib. 1. cap. 20. *ſolamq. Calabriam à Chriſtianis retentam: in qua Rhegium erat, & oppidulum Sanctæ Cyriacæ* (ideſt nunc *Giraci*) *& Sanctę Seuerinę, & Croto, & alia quædam Oppida, quibus Prętor Calabriæ dominabatur*: ſed idem firmant Latina monumenta complura, & in primis Anaſtaſij Bibl. auctoritas, qui in Vitaliano ſic habet de Conſtantio Imperatore Syracuſis in anno 663. & ſeqq. commorante. *Talem*, inquit, *afflictionem poſuit in populo, ſeu habitatoribus, vel poſſeſſoribus Prouinciarum Calabriæ, Siciliæ, Africæ, Sardiniæ per Diagrapha, ſeu capita atque nauticationes per annos plurimos, quales à ſæculo nunquam fuerunt.* Sic Anaſtaſius. Cui accedit teſtimonium Hiſtoriæ Miſcellæ lib. 21. quo declaratur Leonem Iſauricum in anno ſui Imperij 16. (fuit hic Chriſti 732.) *tributa Capitalia Siciliæ, ſeu Calabriæ ſuperimpoſuiſſe.* Nec horum auctorum pronunciata de extima illa, quam dico Calabriam, accipienda eſſe habeo cur dubitem: cum videam eos eximiè hoc pacto concordare pręclaris alijs auctoribus, qui Calabriam cis Conſentiam, vt dictum eſt, contradiderunt Langobardis. Qua etiam interpretatione Pontificem Hadrianum capio in Epiſt. 46. ad Carolum Magnum. *Sic enim*, inquit, *de nequiſſimo iam dicto Adelgiſo* (filio Regis quondam Italię Deſiderij, qui Cõſtantinopolim ſe receperat) *nobis nunciatum eſt, quia in veritate, Deo ſibi contrario, cum Miſſis Imperatoris in partibus ſcilicet Calabriæ reſidet iuxta confinium Ducatus Beneuentani.* Quæ tamen ſiquis exponenda putaret de locis ad Acropolim à Græcis ſeruatis, quæ eadẽ origine dicta fuiſſent *Calabria*, qua Miſenũ quoq. Calabriæ noſcitur contributum in Actis S. Romani Pontificis Martini, equidem non abnuerem; tum quod hæc interpretatio nouam, obſcuramq. eius vocabuli expoſitionem mox à me tradẽdam foueret; tum quod nil minus

Quæ ſeruarunt Græci

nus

ius ex relatis alijs documentis datur ſcire, Græcos retinuiſſe aliquam Calabriæ partem, quandoquidem reliqua pars ceſſerat Langobardis. Et ſane præter laudatos auctores, ab hac quoque mēte eſt synchronus Papę Hadriano Eginhardus, Caroli Magni gener, qui in eius Imperatoris Vita de longitudine Italiæ, iuxta traditam ab antiquis dimenſionem, deque hoc limite ſic. *Italia*, inquit, *tota ab Auguſta Prætoria vſque ad Calabriam inferiorem, in qua Græcorum, ac Beneuentanorum conſtat eſſe confinia, decies centum, & eo amplius paſſuum millibus longitudine porrigitur.* Hæc ille, manifeſto declarans Calabriam ex parte à Græcis, ex parte à Langobardis fuiſſe poſſeſſam: quem tamen hæc ſtatuentem confinia ad Calabriam inferiorem, ne puta eam dixiſſe, quæ trans Conſentiam modo adpellatur vlterior; ſiquidē nondum iſta vlterioris, citeriorisq. cognomina tūc prodierāt; ſed Calabriam cogita vniuersam ad Inferum mare ſitam, ſiue Agrum dicas Brutium, demonſtraſſe; vir enim minime ineruditus, qualem eum conſenſu prædico Gerardi Ioannis Voſsij De Hiſtoricis Latinis libr. 2. cap. 33. non ignorauit alteram, antiquioremq. Calabriam ad Superum mare à priſcis auctoribus memorari, à qua recētiorem Brutij Agri nomine, ſiue *Brittiorū*, ad ętatem vſq. ſancti Gregorij Magni, ſicut ex eius conſtat Epiſtolis, adpellatam, peculiari nota aptè diſcriminauit. Atqui antiquisſimæ regionis Calabriæ, quæ ad alteram Italiæ oram, Tarentino interpoſito ſinu, ab hac diſtat: quæque nunc ferè eſt *Terra di Otranto*, ac *Terra di Bari*, vt remotioris æui omittam teſtimonia, Ptolemæi ſcilicet Geogr. libr 3. cap. 1. Strabonis lib. 6. Plinij libr. 3. cap. 11. Dionyſij Afri De ſitu Orbis, aliorūque, mentio eſt à S. Athanaſio Apologia 2. quo loco habet conueniſſe Epiſcopos ad Concilium Sardicenſe ſub anno celebratum 347. tum ex alijs, tum ex *Prouincijs Italiæ, Piceni, Tuſciæ, Campanię, Calabriæ, Apuliæ, Brutiorum, Sicilię*, &c. eiuſdemque meminit Notitia Vtriuſq. Imperij, quam docti viri exaratam decernunt in extremo Theodoſij iunioris Imperio, hoc eſt prope annum 450. ſiquidem ibi deſcribitur

Coeuntibus amborum confinijs ad Calabriam Inferiorem.

Nempe ad eam, quę ad Inferum eſt mare.

Cum fuerit cognominis altera ad Superum.

Digitized by Google

Italia in decem, & ſeptem Prouincias tributa, ac nono loco adnumeratur *Prouincia Apulię, & Calabriæ*: decimo autem *Lucaniæ*, *& Brutiorum*. Verumtamen, quo pacto hoc Calabriæ nomen ex vna ad alteram tranſierit regionem, fueritq. Brutiorum Agro impertitum, auctores hactenus nulli expoſuerunt, reſq. ſub magno admodum ſilentio inobſeruata manet vel ijs, qui in recentiori hac Calabria nati, eius ſiue Hiſtoriam, ſiue Commentaria doctè quidem ſcripſerunt. Quorum, ac prę cipuè Gabrielis Barrij in Campanos meos nulla nec ſibi, nec ſuæ genti iniuria notos, mentem parum amicam æquè cum doleam, ac demirer, haud tamen deſiſtam, quin honeſtiſſimi huius nominis aperiam, quem reor, fontem, etiamſi id habeam à propoſito longe alienum. Mea eſt igitur de hoc coniectura, ſub Langobardorum ætate, non tamen ab illis, ſed à Græcis nouum Brutio Agro vocabulum fuiſſe inditum. Nam Gręci (ſic inquam conijcio) integram retinẽtes Siciliam, proximamq. Brutiorum Conſentiam vltra haud magnam partem, necnõ litoralia Acropolim vſque multa, & Campanię quoque maritimas vrbes: atque etiam ſeruantes, vt mox, & in ſubſequenti Diſſertatione palam fiet, ad Superum mare *regionem latisſimam*, qualẽ eã dicit Paulus Diacon. lib. 6. cap. 1. antiquiſſimè Calabriam nuncupatam: hæc loca, inquam, omnia ſub duplici Themate deſcripſerunt, ac in duas Prouincias contribuerunt, Sicilia pro vna, reliquis verò quamuis admodum diſiunctis ditionibus, pro altera cõputatis, atq. his Italicis omnibus ſub vnius antiquę Calabriæ nomine, quæ tunc amplior, fructuoſiorq. cæteris erat portio, deſignatis. Qui rerum ordo ad tempora cum manſiſſet Imperatoris Conſtantij, poſtq. eius necẽ cum primæua illa Calabria à Duce Beneuenti Romualdo ſeniore, quod Paulus ibidem perhibet, admodum fuiſſet imminuta, Imperatores, qui Conſtantium ſunt ſubſecuti, eodem Calabriæ vocabulo adpellare perſeuerarunt, quæ adhuc in CisTyberina Italia ſeruabant loca, tum ex conſueto Græcorum faſtu, ac ne ſui Imperij Themata minora deueniſſe viderentur; tum quod reli-

Hinc eſt q̃ mediæ ætatis auctores à Cluuerio laudati Ant. Ital. l. 4. c. 13 abſoluto nomine Calabrię Apuliã quoq. denotarunt.

A qua Gręci Agrum Brutium denominarunt.

Digitized by Google

liquam ad Orientem trans Brunduſinm, ac Tarentum Prouinciam,nunc ferè *Terra di Otranto*, olim verò antiquæ Calabriæ partem, nunquam amiſerunt, vt poſt dicam:quo pacto nouum hoc nomẽ Brutio Agro, etſi nec omni, nec ſoli impertiri cœptum, ei tamen vni firmius inhæſit;quandoquidem Calabri Thematis Prætores,ſiue cum Porphyrogenneta dicas,*Patritij*, vel *Strategi*,amiſſa Græcis Tarento, quæ regionis fuerat caput, ad inferiorem Calabriam ſuam detulerunt ſedem, vbi ditionis portio remanſerat cæteris maior;Græcorumq. ad exemplum Langobardi,vt aſſolet inter finitimos, mediterranea illic ſua eodem vocabulo adpellarunt. qui loca Tarentum, ac Brunduſium vſque recentius peruaſa haud antiquo nomine *Calabriam*, ſed ex adiacenti à ſe poſſeſſa regione dixerunt *Apuliam*, Græci autem quidquid erat ad Superum mare dein nominarunt *Langobardiam*, de quo poſt; ſicque omnino deſijt primitiuę Calabriæ nomenclatura.Et mea de abditiſſima quidem re talis eſt diuinatio, ſed ad inſtitutā modo reuertar deſcriptionē.

Sane poſteriora hæc tēpora adſpiciebat Io: Curop. tradēs Græcos Duces Rhegij cōmorari cōſueuiſſe priuſquā eā Robertus Guiſc. obtinuiſſet. Qua ſubacta dici ille Dux cœpit, vt Oſtieſ. phibet l. 2. c. 16 nēpe, quod regionis caput peruaſiſſet.

Tertium igitur Ducatus Beneuentani latus orientē aſpiciens Solem cum minime Conſentiam vltra progrederetur,Tarentum vſque ad Septemtrionem per Caſſanum peruenit,quod tum his,quæ obſeruauimus, concordat, tum ex Capitulari probatur Principis Radelchiſi Num. 9. nam ille integram Beneuentanam Dynaſtiam cum Principe Siconolfo diſpertitus, vrbes ei ante alias contradidit *Tarentum*,*Latinianum*, *Caſſanum*, *Conſentiam*, &c. atque hac ratione verum eſſe deprehenditur, quod Conſtantinus perhibuit Porphyrogenneta verbis ſupra relatis,vrbem Rhegium,oppidulū Sanctæ Cyriacę,& Sāctæ Seuerinæ, Crotonem, & alia Oppida à Chriſtianis, hoc eſt Græcis,indeſinenter fuiſſe poſſeſſa,quibus in lib. De Admin.Imper.cap.27.addit Ruſianum, quæ loca omnia in extima illa ſunt Calabria, atque Conſentia, & Caſſiano orientaliora. Sed Tarentum, de quo dicebam(nam de Latiniano in mediterraneis poſito alibi opportunius) aliquanto poſt quam Brutius ager,noſtratibus Langobardis acceſſit,atque poſt obitum Græci Im-

Sed Langobardi à Conſentia per Caſſanū interiora omnia Tarentum uſq. peruaſerūt.

Iure hanc prærogatiuam Tarēto tribuo, nam ſecus Conſtātius nō eā portui præpoſuiſſet Brunduſino Hydrūtinus autem Portus poſt hęc inclaruit.

peratoris Conſtantij, à quo detinebatur , in anno 663. cum ille ad eam appulit vrbem, tunc planè totius ditionis primariam, à qua digreſſus, vt Paulus Diacon. tradit lib. 5. cap. 4. ſiue 7. *Beneuentanorum fines inuaſit, omneſque per quas venerat Langobardorum ciuitates cepit, cum tamen Agerentiam* (ſiue *Acherentiam*, malè alia editio, *Arētiam*) *propter munitiſſimam loci poſitionem capere minime potuiſſet.* At poſt iſta, vt eiuſdem Pauli dicam verbis lib. 6. cap. 1. *Dux Romualdus congregata exercitus multitudine Tarentum expugnauit, & cepit*, tuncq. Gręci antiquiſſimæ Calabriæ maximam amiſerunt partem ; nam idem Dux (pergit Paulus) *pari modo Brunduſium, & omnem illam , quæ in circuitu eſt, latiſſimam regionem ſuæ ditioni ſubiugauit.* qui vtiq. progreſſus ad Conſtantij obeūtis tempora ſunt referendi; quo perempto in anno 668. perturbatoq. Imperio ab inuaſore Mecetio, ſiue Mezentio, commodam ille eſt nactus occaſionem ditionis augendæ, damnaq. ſibi illata vlciſcendi; cum interim *Italiæ Militiæ Milites* (verba ſunt eiuſdem Pauli libr. 5. cap. 6. ſiue 12.) *alij per Hiſtriam, alij per partes Campaniæ, alij verò à partibus Africæ, & Sardiniæ venientes, in Tyrannum irruiſſent, quem vita priuarunt*; eaque etiam opportunitate vſi Saraceni Syracuſas diripuerunt, ſicut eodē loco idem tradit auctor. Qui ſane demonſtrare videtur, arces regionis peruaſæ tunc à Romualdo fuiſſe Tarentū, & Brunduſium, quas nominatim, præteritis aliis , captas dicit: itemque dat ſuſpicari ei adſtitiſſe aliquammultos Bulgaros ſub eorum quodam Duce Alczeco nuncupato, perhibens lib. 5. c. 11. ſiue 29. illos eadem tempeſtate pacificè Italiā intraſſe (credā ego à Beneuenti Duce, atq. ab eius patre Rege Grimoaldo in ſubſidium accerſitos aduerſus Græcos , quod Paulus de more erubuit exponere) ijſq. loca ad Boianum, & Aeſerniam ad habitandū fuiſſe conceſſa. Nec alia ratione Ignotus Caſſ. Num. 3. etſi cæterum res ſui temporis lacinioſo ſtylo, nulloq. digerēs ordine, in vnum locum contulit Alczeci aduentum, & Langobardorum de Græcis, deque Romanis, nempe genuinis Italis, ingentem victoriam, qua ſcilicet ii latiſſi-

Atq. Brunduſium, ſub necis tempore Imperatoris Cōſtantij.

Bulgarorū armis ſuffulti.

mam

mam regionem obtinuerunt. At Brũduſium, quo ex Tarento iam peruenimus, cum ab altero fuerit Beneuentani Ducatus latere, atque ad Septemtrionem, finitus mihi modo eſt terminus iſte ad Orientem.

FINES DVCATVS BENEVENTI AD SEPTEMTRIONEM.

Extima, ac orientalior Beneuentani Ducatus ab hoc latere vrbs fuit Brunduſium, ſicut ex non ſemel producto Conſtantini Porphyrogennetę loco De Adm. Imper. cap. 27. facile eſt intelligere. *Langobardi*, inquit, *ex Beneuento excurſione in omnem ditionem facta, ſubiecerunt eam Themati Langobardiæ, & Calabrię, excepta Hydrunte, & Callipoli*, &c. hæ namque vrbes ſingulæ ab vtroque Salentini Promontorij latere, & quod Septemtrionem, & quod Meridiem reſpicit, ſitæ, Brunduſio quidem ſunt orientaliores; quibuſcum detentam quoque fuiſſe à Græcis intermediam Oriam, docet Erchempertus Num. 48. eam dicens ab Græco Imperatore Baſilio dono datam *ad conuiuendum* Gaideri, qui Beneuentano Principatu exutus Conſtantinopolim profugus ſe receperat. Sicut Græcorum quoque, vt reor, colens amicitiã Beneuenti Dux alter, qui proximè Arichim 2. pręceſſit, Hydrunti, ſiue Otrantina dicas in ciuitate, aliquando manſit, ad quam ab inſequente Langobardorum Rege Deſiderio confugerat, vtpote ſociorum, vel ex fœdere, alioue conſimili pacto ſibi commendatam: nam ſic exponenda cenſeo Pauli Romani Pontificis verba, quæ in Epiſt. 4. ad Pipinũ Regem Galliæ de eodem habentur Deſiderio. *Appropinquante autem*, inquit, *eo Beneuento, ilico Dux Beneuentanus fugam arripuit in Otrantinam Ciuitatem; & dum diu immineret, ut ex ipſa ſua ciuitate exire eundem Ducem ſuaderet, & nequaquam in eo ſuam adimplens uoluntatem, conſtituit Ducem alium in eodem Beneuentano Ducatu, nomine Argis*, &c. Et quidem innominatum hunc Ducem nullum pręſentius habuiſſe perfugium,

Lãgobardi ſuos limites trans Brũduſium non perduxerunt.

Cur aliter Pontificis verba capiam, qui addit Deſiderium Regem ſolo Duce illo; & eius nutritore Ioanne contẽtum, Græcis expugnatã vrbe fuiſſe dimiſſurũ?

Digitized by Google

gium,quam Græcorum vrbem, aptiſſime conuenit eorum temporum,& Beneuentani Ducatus, quæ tunc manebat,conditioni,quando Dux Godeſcalchus,ni Paulus Diacon. falſus eſt lib.6.cap.17.ſiue 57.de quo dicam in Prima Parte Chronol.Num.12.ante annos haud multos ab perſequente Rege Luitprãdo ad Græcos pariter trãſire diſpoſuerat:necdum Salernum, vt poſtea, inſtauratum,eximièq. munitum fuerat ab Arichi. Cum igitur Hydruntum Græci detinuerint,deq. hoc Pontifex Paulus minime diſcrepet ab Porphyrogenneta, extimam vtique vrbem ex orientali plaga huius lateris Septemtrionalis Brunduſium Beneuentani Duces habuerunt. Sed Porphyrogenneta Langobardos ait,peruaſam ditionem *ſubieciſſe Themati Langobardiæ,& Calabriæ*:huius nomine Calabriam recepto more demonſtrans ad mare Inferum,de qua ſuperius:Langobardiæ autem nouitio vocabulo Apuliam deſignans ad mare Superum, quam plane latè obtinuerunt, vt qui Tarentum,& Brunduſium vſque ſuos fines,ſicut notauimus, dilatarunt. Verumtamen cur ſic Apuliam adpellarit,Beneuentanumq. Ducatum in bina Themata, ſiue dicas Prouincias tradiderit diſtributum,cum neutrum hoc è noſtratium fecerit conſuetudine,vtrumque ſane exponendum, ſed loco erit aptiori. At Beneuentanos vna cum mediterranea Apulia, quam *latisſimæ regionis* adpellatione Paulus Diaconus in antecedentibus demonſtrabat, litoralia etiam omnia Brunduſium citra non poſſediſſe, non adhuc noui cur adfirmem; quandoquidem ſatis conſtat, eis ceſſiſſe Barium,vt ex Erchemperto Num. 16. quin & Sipontum, ſed aliquanto poſt ętatem Sancti Gregorij Magni, qui eius vrbis *Tribunum ab hoſtibus prædatum*, pretioque redemptum perhibet libr. 3. Indict.12. Epiſt.17. nam idem Paulus libr.4.cap.14.ſiue 41. rem enarrans actam ante annum 640. vt alibi dicendum erit; proximum Siponto litus in Beneuenti locat fine. *Radoaldus*, inquit, *& Grimoaldus Giſulfi ForoIulienſis Ducis filij deſpectui ducentes ſub patrui ſui Graſulfi poteſtate degere, cum eſſent iam prope iuuenilem ętatem, adſcen-*

Sed Apuliã tenuerunt, tum mediterraneam, tum litoralem uſq. Sipontum.

Sic Varro de R.R.l.1. c.6. Apuliã infert æſtuoſam, quod ſit latiſſima.

ſcenſa nauicula , remigantes ad Beneuenti fines peruenerunt : hoc eſt ex interiori Hadriatici maris ſinu ſoluentes non alio quā adSiponti litora appulerunt,quod facile dabunt;locorum periti. Verumtamen quid coniecturis opus eſt in re clara,quæ ex altera eiusdem Pauli narratione aperitur lib 4.cap.15.ſiue 46.? *Venientes Sclaui,* inquit, *cum multitudine nauium,longe à ciuitate Seponto caſtra poſuerunt*(in anno ſcilicet 642.de quo in Chronologia)*ſuper quos Aio Dux Beneuenti cum veniſſet, ſimul cum aliquantis viris extinctus eſt.* Et capite ſequenti. *Eo tempore*,ait,*venientibus Græcis, vt Oraculum Sancti Michaelis Archangeli in Monte Gargano* (eſt ad Garganum Sipontum)*deprædarentur,Grimoaldus Dux ſuper eos cum exercitu veniens, ultima eos cæde proſtrauit*; quod ſane mox poſt annum contigit 647. Sed Græcis ſacrilega iſta cum adſcribit,vereor ne imponat nobis Paulus, ſuſpectæ mihi ſemper fidei auctor in his , quæ ſuorum Langobardorum officere poſſunt decori. cur enim potius non credam talia ab ijs commiſſa,quos conſtat Caſſinenſe Monaſterium ſuperioribus annis diripuiſſe , ac Idololatriam,ſiue Arianam hæreſim,nam diſcrepant de hoc auctores,ad annum vſque 663.fuiſſe ſectatos, nempè Langobardos Ducatus Beneuentani?cum cæterum ſit manifeſtum , Græcos ex antiquo ritu impenſo ſtudio Sancti Michaelis nomen coluiſſe, cui (ut pęne ſupparem primis hiſce Langobardorum temporibus dem exemplum) vnus Magnus Iuſtinianus Imperator plures Conſtantinopoli ædes tum refecit, tum nouo opere excitauit,quod Procopius teſtatur libro primo de eius Imperatoris Aedificijs;eidemq. Angelorum Principi Græci Neapolitani ſua in vrbe Templum auito haud dubiè ritu conſtruxerunt,quod S.Gregorii Magni ætate dedicarunt,ſicut idem Pontifex declarat lib.7.Indic. 2.Epiſt. 15. Credam igitur verè tunc Gręcos cum Langobardis ad Garganum pro eius loci poſſesſione , ſicut pro alijs alibi frequenter, conflixiſſe, atque hos victoria potitos ſacram Archangeli ſpecum diripuiſſe. Namq.ex ineditis Actis S.Barbati Epiſcopi Beneuentani in Monialium Mo-

Quibus imputanda eſt direptio Crypte D. Michaelis in Gargano, tradita à Paul. Diac.

Rom. Martyr.xj. Kal. Mart. & inedita Acta S. Barbati Epiſc. Ben. Langobardos Idolis deditos perhibét : Acta S. Ioannis Epiſc. Bergom. Arianiſmo.

Monaſterio Sancti Ioannis Baptiſtæ Campanæ vrbis adſeruatis, cum conſtet eam in anno 663. adeo cultoribus manſiſſe deſtitutam, *ut nec ſedulum illic officium perſolui poſſet*; necnon Beneuentanos Langobardos Diuinæ opis præſidio ſua ab vrbe Imperatorem Conſtantium abegiſſe, atque vix tandem ad meliorem conuerſos frugem, Catholicamq. fidem ſuaſu eiuſdem Sancti Epiſcopi amplexatos, ei permiſiſſe, vt intermiſſa ibi ſolemnia reſtitueret, haud quidem ex alia, quam ex illata ab ipſiſmet Langobardis direptione, venerandam Cryptam eo perueniſſe nō eſt ambigēdum. Sacrilegæ igitur rapacitatis opprobrium è Langobardis Paulus conuertit in æmulos Græcos, quem nimio ſuæ gentis amore complura alia omnino contraria ijs, quę facta ſunt, enarraſſe, magnus vir iudicij Baronius ad annum 585. Num. 2. peritiſſimè obſeruauit. Atqui (ſi tamen receptam in Sacris paginis Hiſtoriam ad coniecturæ lancem expendere fas eſt) an etiam ſatis certi eſſe poſſumus, non ſic quoq. commiſſum in Actis Angelicæ Adparitionis, quæ perhibēt Neapolitanos à Sipōtinis deuictos (hoc eſt à Beneuentanis Langobardis Græcos, de quo alibi dictum eſt) Paganitatem exuiſſe, Chriſtiq. ſuſcepiſſe fidem? quandoquidem, vt opportunè nunc aperiam, quod libro priori diſſimulandum duxi, oppoſitum verius, atque non Gręcos, ſed Langobardos ea occaſione ſacro Baptiſmate initiatos ex hoc aliquis dixerit; quoniā eorum Actorum Auctor Langobardus & ipſe fuit, fueruntque tum Græci, tum Neapolitani antiquisſimi Chriſti cultores, Langobardi autē ſero, & in anno 663. Idololatrię renūciarūt. Et quidem iſta cum ſimul confero, videre mihi videor, tunc Sipontinos, ac Beneuentanos in eam, quæ in præfata Adparitione enarratur, à Neapolitanis, & Græcis redactos fuiſſe anguſtiam, nimirum cum Imperator Conſtantius, ſicut eſt in præſcriptis Actis Sancti Barbati, necnon in Paulo Diac. lib. 5. c 4. ſiue 7. peruaſas Apuliæ ciuitates eis ademit, Luceriamq. à Siponto non admodum diſiunctam ad ſolum proſtrauit, ac ipſam tandem Beneuentum arctisſima obſidione tamdiu coerci-

Eſtq. de eis accipiendū, q de Neapolitanis ad Chriſti fidē conuerſis in Actis legitur Angelicę Adparitionis.

tam

tam diuexauit, dum eius ciues diuinam opē inuocantes, extremam euaſerunt cladem; quod præfata S. Barbati Acta, ſincera illa quidem vel ex Baronij cenſura in Notis ad Martyrol. XI. Kal. Martij, his verbis declarāt. *Conſtantinus* (ſic etiam dixere Conſtantiū) *qui vſque ad internicionem moliebatur vrbem cum ſuis habitatoribus perdere, & quem nequibant ad miſericordiam flectere immenſi ponderis argentum, vel aurum, atque innumera multitudo pratioſorum lapidum, & Margaritarum, accepta ſolummodo ſorore Ducis Romualdi, Beneuentum deſerens, Neapolim eſt ingreſſus.* Hæc ibi. poſt quæ ſubijcitur Ducem, & Langobardos incolumitatis ſuæ vota Deo perſoluētes, omnē Paganitatis ritum, vt paulo ante dicebā, exuiſſe, ordinatoque ſibi in Epiſcopum Barbato, quo monitore ſacra vota nuncupauerant, Chriſtique fidem ſuſceperant, munera ei magna obtuliſſe; quibus ſpretis, in hęc ſanctum virum verba eſſe Romualdum adlocutum. Si *munus*, inquit, *tuæ ſalutis vis offerre, ſtude vnum impendere ſacrificium, ut B. Michaelis domum, quæ in Gargano ſita eſt, & omnia, quæ ſub ditione Sipontini Epiſcopatus ſunt, ſedi Beatiſſimæ Genitricis Dei, cui nunc indigne præſum, in omnibus ſubdas; & quoniam abſque cultoribus omnia depranantur, vnde nec ſedulum illic ſacrificium perſolui poteſt, melius à nobis diſpoſita tibi proficiant in ſalutem.* Hactenus Barbatus; eique, vt ipſe petierat, demandatam fuiſſe Angelicæ ſacræ cryptæ, & Sipontini Epiſcopatus curam, eadem perhibent Acta, literiſque probatur aduiuentis tunc Romani Pontificis Vitaliani, datis eidem Barbato, quas recitat Marius Vipera lib. 1. Chronologiæ Epiſcoporum, & Archiepp. Beneuenti, etſi in multis adeo corruptas, vt de illarum ſinceritate ſuſpicari merito quis poſſet, niſi ex pluribus alijs fidelioribus monumentis ab eodem Vipera relatis pag. 61. 63. 70. 74 76. 81. & 85. aperiretur, Gargani montis ſpecum, & Sipontinam Eccleſiam diu etiam poſt Vitaliani tempora Præſulibus Beneuentanis commendatas manſiſſe, ſuoſq; ſero Archiepiſcopos, & collabente Beneuētano Principatu, obtinuiſſe, de quo in Diſſertatione di-

Qui Diuina ope in anno 663. Cōſtantij Græci Imperat. victricia arma cum euaſiſſent.

Diui Archāgeli Cryptā in antiquā reſtituere culturam.

H cam,

Itaque narratio apte cōgruit cum præfatis Actis cenſura plane indigentibus.

cam, quæ inſcribitur: *Noſtratium Langobardorum occaſus*. Hoc igitur pacto Beneuĕtanis Langobardis poſt deplorata humana omnia præſidia diuinitus conceſſa ſalus, abnegataque tunc ab eis Idolatria, atque Archāgelo Michaeli religioſior, & cultior veneratio reſtituta quamaptiſſime cum his conuenire videntur, quæ de Sipontinis, ac Beneuĕtanis è Neapolitanorū, hoc eſt Grecorum, & Conſtantij obſidione euaſis, in Actis Adparitionis Archangeli exponuntur, doctiſq; viris minus probata, ſecretiori alia interpretatione excipienda eſſe cēſentur. Sed mihi de ſemita ſemel digreſſo permittat, velim, Lector, rem nec de nihilo, nec prorſus iniucundam minutius exponam, alijſque inſuper ratiunculis confirmem. Quamuis haud puto, omnia à Paulo Diac. & in Actis S. Barbati de Imp. Conſtantio enarrata, geſtaq, illa omnia in Adparitione S. Michaelis deſcripta, adamuſſim poſſe inter ſe equari, & conferri; quandoquidē neutra nec ſincere, nec integre cum fuerint literis cōſignata, vtique ad omnimodam concordiam duci nequeunt, vt eſt manifeſtum. Et quidem traditam de Sipontinis, Neapolitaniſque inimicantibus Hiſtoriam, deq; ab his tam ſero ſuſcepto Baptiſmate, explanatione indigere omnes conſentiunt eruditiores, vt dixi: in Actis vero S. Barbati ſatis ieiune exponi, immo non exponi, cur Sāncto illi Epiſcopo maxime ſederit, ac præcæteris Eccleſiis cordi fuerit Angelicæ cryptæ reparatio, ipſa Actorum lectione adparet: & Paulum tandem quis non cōſentiet mancum, ſtudioſeque mēdacem, qui Epiſcopatus Barbati, abiuratæque à Langobardis gentilitatis nec per ſomniū ibi meminiſſe deprehenditur? Vt igitur opinor, cum Beneuentani Langobardi ſtatuiſſent diuturni ſui Ethniciſmi memoriam prorſus omnem abolere, eodem vtique conſilio Auctor Angelicæ Adparitionis talem maculam è ſua gēte conuertit in æmulos Neapolitanos, & Græcos, nomenque penitus ſiluit Langobardorum. Cuius perturbatæ narrationis Paulus, & ipſe ſuis fauēs, cum duceret funem, tum ſacram ſpecum à Langobardis aduerſus impiam Græcorum rapacitatem propugnatam,

Quam Langobardi Auctores ſummo ſtudio celarunt.

gnatam,

Digitized by Google

gnatam,ſecus ac res acta eſt,vt ſupra obſeruabamus:tum vltimum excidium,nulla Diuini ſubſidij facta mentione, eos euaſiſſe adfirmat; nempè veſtigium,indiciumq; omne celans, atq; corrumpens obſeruatæ diutiùs gentilitatis.Quam nihilominus ipſemet,velit nolit,ibidem manifeſtat, Conſtantium dicens Italicam expeditionem adornantem, quendam conſuluiſſe Solitarium, qui Prophetiæ ſpiritū habere dicebatur:*Vtrum ipſe gentem Langobardorum ſuperare,& obtinere poſſet*;atq;ab eo reſponſum obtinuiſſe(ſicut editio Frobeniana in hoc melior, & plenior duabus alijs præfert)haud tunc vinci poſſe, quos S.Ioānes Bapt.impenſo ab eis ſtudio in SubAlpina Italia cultus protegebat.In hac enim narratione nōnihil ſubodorare mihi videor de ſoluta non abſque Dei nutu obſidione Beneuenti. Quam ſane vrbem Angelica cuſtodia munitam Imperatori nō ſuccubuiſſe,ex hoc etiam intelligi poſſe arbitror, quòd idem Paulus tradat, Solitarium ab Archangelo, & ab Chriſti Præcurſore, vnàq; ab Apoſtolorum Principe per viſum de irrito conatu Imperatoris fuiſſe admonitum, etſi vnus Ioannes ab vnis SubAlpinis Langobardis, vt idem habet Auctor, veneraretur:nempè hoc pacto declarans,præfatam triadem,ſublato Græcorum terrore,tutelam gentis ſuſcepiſſe Beneuantanæ.Quò pariter referam, quę in ſæpe dictis Angelicæ Adparitionis Actis de Templo habētur D.Petro apud Gargani Montis ſpecum excitato à Chriſti fidelibus,obſidionis periculum euaſis; biniſq;ibi Aris,altera cōmuni Chriſtianorum omnium patronæ Dei genitrici Mariæ,altera verò D.Ioanni Baptiſtæ dicatis. Ex his itaq; cum iam conſtet,Scriprores Langobardos alios alias ſemitas ingreſſos,horum geſtorum ſeriem tāquā ex induſtria obſcuraſſe, intelligi hinc quoque valebit, cur eorundem dicta non admodum aptè ſimul poſſint componi.Atqui de Paulo aliter credendum non eſt, qui de præfata Conſtantij expeditione inuicem pugnantia expoſuit: vel cum à Duce Romualdo obſidem Imperatori perhibuit traditam ſororē Giſam poſt acceptū nuncium præſto iam ſibi adeſſe cum valido exercitu patrem, Re-

Sed in eorū tamen monumētis veri inditia manſerunt.

Cis Tyberinos Langobardos ſub huius Sancti Triumuiratus tutela manſiſſe, Templa ſunt documento frequentiſſ. & præclara, quæ eis vbique excitarunt. Et Sāncti quidem Michaelis patrociniū cęteris præcipuum fuiſſe, numinis declaratur aureis, & argenteis cum eius nomine à Beneuentanis Dynaſtis excuſis.

Et præcipuè in Hiſt Pauli Diac. qui præ cęteris cauſæ dum inſeruit,pugnantia tradidit.

Digitized by Google

gemq;Grimoaldum : vel cum ſcripſit,Conſtantij copias Neapolim poſt inita fœdera recedentes bis fuiſſe à Langobardis cæſas:primũ à Campano Comite Mitola apud Calorem Fluuium in loco,cui ex eo conflictu *Pugnæ* nomen mãſit: iterum ab Duce metipſo in loco *Forino* (aliter *Forma*.aliter. *Formijs*. quod magis placet) nuncupato: vel tandem cum ſecurè , & quietè Imperatorem poſt hæc Roma Rhegium facit per Beneuentani Ducatus loca recedentem. Equidem minimè crediderim,abſurdam adeo narrationem ex alio manaſſe fonte , quã ex prauo hoc ſtudio celandi abiuratam ſerò à ſuis paganitatem; quem ſemel è recto rerum ordine digreſſo,vtiq;oportuit in diſſonum, inconſtantemq;labi ſermonem . At præter iam dicta, haud minora alia rei , vt geſtam puto , ſigna remanſere in Adone Viennẽſi; qui in Martyrologio Archangelum ſcribens ſubſidio fuiſſe Sipontinis, & Beneuẽtanis aduerſus Neapolitanos 8.Idus Maij, quod etiam demonſtrabat Erchempertus num.27, Sipõtum deſignauit in finibus Campaniæ ; eiuſmodi ſcilicet locorum cõfuſione ſubindicans,id competere Langobardis,quos ad Campaniam cum Cõſtantio, & Neapolitanis bis conflixiſſe, fuiſſeq;ſuperiores, eſt ex Paulo iam dictum. Et planè ea bella in menſe Maij geſta,ex Anaſtaſio Bibl.intelligimus,qui Vitaliani temporibus Conſtantium perhibet de Regia Vrbe veniſſe *Tarantum* , *inde Beneuentum* , *&* *Neapolim per Indict*.6.(in anno nimirum Chriſti 663)ac ſubdit.*Poſtmodum venit Romam,ideſt quinta die mẽſis Iulij,feria 4.Indict.ſuprascripta* . Sed rem prorſus omnem euulgatus nuper à me detegit, etſi inuitus,Ignotus Caſſinenſis Num.3. cõtinentem ſermonem habens de Græcis , & Romanis deuictis à CisTyberinis Langobardis, deq;Alczecó Bulgaro ad habitandum ab eis ſuſcepto,ac de Archangeli protectione, ſimulq; de Neapolitanis ad Chriſti fidẽ conuerſis,in hæc verba. *Poſt hoc,ait,dominantes Italiam,Beneuentum* [properãtes] *introeunt ad habitãdum. Horũ autem* * *Princeps militiæ cęleſtis exercitus Michael extitit Archangelus.Neapolites ad fidem Chriſti perducti . Alzecus Vulgarius cum hominibus ad habitandum*

ſuſci-

In Adone quoq; Vienenſi.

Fluuium Calorem à Paulo pro Sabato dictũ non dubito ; quẽ ppè Petrus Diac. in Auct. ad Oſtien. l. 4. c. 16. agnoſcit hunc locum appellatum. *Pugna* . Sed eò Cõſtantium rectà , & feſtiſtinatò , vt Paulus perhibet, Neapolim recedẽtem è recta via diuertiſſe , locorum,& geſtorum conſueta eſt cõfuſio.

Manifeſtiſſima autem ſemel,& iterum in Ignoto Caſſin. à me euulgato.

ſuſcipitur. Græcorum, Romanorumq; Langobardi genteſ ſuperantes, totam ſimul Beneuenti poſsident patriam. Sic ille ſtrictim, ſed palàm hæc omnia cōtinenti eo tempore acta fuiſſe exponens, quo infructuosè Conſtantius Langobardos aggreſſus fuerat; quando etiam Alczecum Bulgarum ſiuè ab eis accitum, vt ſuperius abſeruabam, ſiue ſpontè nouas ſedes cum ſuis quærentē, certum eſt in Cis-Tyberinam Italiam perueniſſe. Perſpicuum itaq; ex his eſſe poteſt, quæ in Actis Adparitionis Archangeli perhibentur de Neapolitanis bello prementibus Sipontinos, aptiſſime cōuenire Græcis, non ſolos Sipontinos, ſed Lāgobardos cis Tyberim vniuerſos perdere molientibus; quos planè ſecum habuiſſe Neapolitanos, plauſibile admodū videtur; atq; adeo ad Christi fidem Langobardos, vt D. Barbati Actis proditū eſt, tūc cōuerſos, conceptūq; ſoluentes votum, B. Michaelis Cryptam ſacris deſtitutā, impenſo ſtudio excolere cœpiſſe; quandoquidem primā illam in Gargano Monte D. Archangeli manifeſtationem, atq; Sipontinorum pericula ad eadem, coniunctaq; tempora referre non oportet, vel Actis metipſis præfatę Adparitionis conſētientibus, quæ tute vide. Eſt autem aduertendūm, vocabulo Romanorum ab Ignoto Caſsin. nec Græcos, nec vrbis Romę demōſtrari ciues; ſed iuxta tertiā quandam acceptionem Auctoribus mediæ ætatis vſurpatam, ſic dictos Italiæ primitiuos incolas, & indigenas; qua etiam nomenclatura appellatos quandoq; conſtat reliquos populos omnes extra Italiam poſitos, Romanoq; olim Imperio ſubiectos; ad Barbarorum nimirū diſcrimen, de quo alibi pluribus. Sed cur tādem rem nō expedio, apertiſſimumq; eiuſdem Ignoti non prefero teſtimonium, qui Num. 25. præclaram de Neapolitanis victoriam à Campanis Langobardis 8. Id. Maij, anno 860. reportatam cum illa comparans, quam pariter Sipontinos de Neapolitanis eadē olim die retuliſſe, proditū in prefatis Angelicę Adparitionis habetur Actis, vtramque diſerte adſcribit Lāgobardis his verbis? *Secunda,* inquit, *Neapolitis hac ruina extitit ſimilis, qua olim in Gargano cum Beato Michaeli Archangelo ageretur feſtiuitas, corrue-*

Nec alia de cauſa Gothi Arianę ſectæ, vt eſt apud Gregor. Turon. Mirac. l. 1. c. 25. *Romanos vocabāt homines noſtrę religionis:* nempè quòd Catholicā, qui ſeruabant fidē, de ſua non eſſent gente, ſed indigenę locorū, quæ Imperio ſubiecta olim fuerant Romano. Saluianus etiā in Libb. de Gubernat. Romanos hoc ſenſu ab impijs Barbaris pluries diſtinguit.

rue-

Digitized by Google

Et in Erchemperto.

ruerunt. Cui quamſimillimo, quin etiam clariori ſermone accinit Erchempertus Num. 27. de eodem Campanorum cum Neapolitanis conflictu ſic habens. *Qua etiã die,* inquit, *priſcis temporibus à Beneuentanorum populis* (non igitur ab ſolis Sipontinis) *Neapolites fortiter caeſos fuiſſe legimus.* Porrò Beneuentanę Prouinciæ incolas promiſcuè omnes recepto more dictos quandoq; fuiſſe *Sipontinos*, obſeruare eſt in Conſtitutione ab Imp. Lothario I. edita *tẽpore Eugenij Papæ ante Ianuã B. Petri Apoſt. in Ciuitate Romana*; hoc eſt in anno 824 (pace dixerim viri magni Iacobi Cuiacij, qui sãctionem illam ad Lothariũ refert iuniorem) cuius mẽtio exſtat Feud. lib. 1. tit. 19; factaq; adſeritur *ad laudamentum ſapientum Mediolani, atq; Papiæ, ſeu Cremonæ, atq; Mãtuæ, & Veronæ, quæ vulgo Berna vocatur, et Teruiſij, & Paduę, atq; Vincentiæ, & Parmæ, Lucæ, & Siponti.* Sapientũ enim *Siponti* appellatione (quæ lectio, nec cenſori Cuiacio, nec vlli vnquã ſuſpecta fuit) ni vniuerſæ Beneuentanæ regionis venerint Iurecõſulti, cur in eo Cõuentu Sipontini potius, quã reliqui ex Cis-Tyberina Italia accerſiti fuerint, minimè capiemus. Et verò eam Conſtitutionem ad iuniorem referendam non eſſe Lotharium, hinc patet; quòd bis ille Romam aduenerit, ſed ne accedere quidem ad B. Petri Ianuã valuerit. Non in an. 1133. *quando in Eccleſia S. Saluatoris*, vt inquit Otho Friſing. lib. 7. cap. 18, *quæ Conſtantiniana dicitur, à Summo Pontifice Innocentio coronatus* (eadem dicta *Lateranenſis*. in cuius Palatio Innocentium tunc habitaſſe, tradit Falco Beneuentan.) *Imperatoris, & Auguſti adeptus eſt nomen: nempe Eccleſiam B. Petri, vbi mos coronari eſt Imperatoribus, Petrus* (qui & *Anacletus*, Antipapa) *eo tempore occupauerat.* Nec in an. 1137: Vaticanã adhuc detinẽte Eccleſiã Anacleto; quãdoquidẽ Innocẽtius vna cũ ipſo Lothario Romam tũc ex Apulia recedẽs, *Lateranẽſe Palatium* (ſic idem Falco) *adiuit.* Angelicam itaque Adparitionẽ, qua Sipõtinos à clade ſeruatos, Neapolitanoſq; ad Chriſti fidem conuerſos, perhibetur, in huiuſmodi ſententiam aptè exponi poſſe, exiſtimo: quam, vt ſuperius monui, lõgè poſt primam ſacræ Cryptæ ſub Papa Gela-

An etiam bellũ à Duce Romualdo aduerſus Conſtantij copias apud Formias geſtum, de quo Paulus Diacon. l. 5. c. 5. ſiue 10. accidiſſe credam *ad Montem Garganum*, ideſt *ad Mõtẽ Garilianũ* à Formijs parum diſſitum; ſicuti ex eorundẽ nominum cõmutatione pleriq; recẽtiores decepti tradiderunt, Saracenos ad Garganum diu inſediſſe, qui ibi nunquã, ſed ad Garilianum ſua aliquandò domicilia habuerunt?

Gela-

Gelaſio, vt volunt, manifeſtationem contigiſſe, vulgata de eadem Adparitione Acta, ſi rite exponantur, declarant; quibus perhibetur, non ante ſeruatos Sipontinos ab extrema illa clade ſpecum conſueuiſſe penetrari, quod conuenit cum S. Barbati Actis tradentibus, antequam Beneuentani Langobardi ab imminenti ſeruati fuiſſent excidio, Chriſtique fidem ſuſcepiſſent, locum incultum, deſertumque manſiſſe, quia, vt dicebã ipſi illũ ante 15. ferè annos diripuerãt, nec prius adiuerãt ob impietatẽ;: nam piorum hominũ donarijs haud tunc primum cœpiſſe frequentari, ipſa direptio à Paulo Diac. deſcripta, è qua digreſſi ſumus, manifeſtat. Ad quam non dicam, ſed ad aliam ſanè D. Michaelis Baſilicam recentius, ſiue antiquius excitatam, poſt depulsũ ex Italia Conſtantium, ſuſceptumque Archangelum in tutelarem confugiſſe Hunulfum credam, iram cauentẽ Regis Grimoaldi ob ſeruatum à comminata nece Bertaridum Regni Langobardici hæredem, ſecus ac præfatus Paulus lib. 5. cap. 1. & ſeqq. callide rem antevertens, ante ſuſceptam ab Imperatore Italicam expeditionẽ id actum ponit, quem ipſa expoſitorum à ſe geſtorum ſeries Prochroniſmi conuincit, minime tantum temporis admittens ſpatium inter peruaſum in exordio anni 663. à Grimoaldo Regnum, & Conſtantij in Vere eiuſdem anni aduentum, vt eo medio valuerit Bertaridus ad Cacanum Hunnorũ Regẽ profugus peruenire, Grimoaldus apud Cacanũ per Legatos agere de dimittẽdo à ſe Bertarido, ipſe Bertaridus ad Grimoaldum redire, atque iterum fuga ſalutem quærere, eiuſque fugæ Hunulfus auctor è Sacro Aſylo ſub fide eductus in honore aliquandiu apud Grimoaldum manere, tandemq; eiuſdem permiſſu ad Bertaridum in Galliam ſe conferre: quæ omnia iuxta Pauli narrationem cõpleta fuiſſent duorum, triumue menſium, vt dictum eſt, interuallo. At poſt Sipontum, adiacẽtemq; Garganο Promontorio regionem, ad vlteriora ad Septẽtrionẽ loca Beneuentanos aliquando ſuam produxiſſe ditionem, certum eſt ex Erchemperto Num. 5. & 6. qui tradit ob denega-

ta

Et tandem in Actis met ipſis Angelicæ adparitionis.

Ad eãdem, etiam Baſilicam longe poſt cum ſe recepiſſet Herſemar ſub Rege Luit prãdo im, punitatem quoque meruit, teſte Paulo l. 6. c. 15. ſine 51.

At Beneuẽtanus Ducatus poſt Sipontum vrbes etiam Theathenſiũ eſt aliquando complexus.

Digitized by Google

ta tributa ademptas eis armorum vi à Galliſ fuiſſe, à Carolo ſcilicet Magno, eiuſq; filijs, & à Spoletano Duce, *tellures Theathenſium, & vrbes*, quod alij, & ipſi antiqui, confirmant Auctores, Anonymus in Vita prædicti Caroli, Anonymus alter in Annalibus Frācorum, Adelmus, ſiue Adhemarus Benedictinus, & Ado, vterque in Chronicis, nec non Aimoinus lib. 4. cap. 90. adſerentes, id contigiſſe in anno 801. ac addentes, Luceriam, & Ortonam (extremam, forte, in eo Hadriatici maris litore noſtratium Langobardorum vrbem) eadem tempeſtate amiſſas, ſed Luceriam illico recuperatam; quod Erchēpertus quoque perhibet loco relato. Poſt hæc igitur Beneuentanus finis ad Luceriam, *opulentam Apuliæ ciuitatem*, vt eam dicit Paulus Diac, diu ſubſtitit; cuius ager (certe Beneuētana ditio) ad Tiferni fluminis oſtia, & in mediterraneis ad fluuium Trinium perueniſſe videtur: ſiquidem ad huius fluenta Princeps Grimoaldus eodem hoc bello, quo Theathenſium tellures, & vrbes amiſit, Pipino Italiæ Regi, Caroli M. filio, fortiter reſtitit, vt Anonymus Salernitanus tradit in Hiſtoria nondum edita; ibique ſitum Tribentenſe caſtrum, vtpote in confinio, amiſſum, receptumq; varia fortuna legimus in Erchemperto Num. 39. Theathina autem Marchia, quo abſoluto nomine labentibus annis Theathenſium vrbes dictæ ſunt, eſtq; modo ſub iiſdē ferè finibus Aprutium citerius, ad Tifernum, ni fallor, olim peruenit. à qua mente Falco ad annum 1137. de Lothario 2. Imper. ſcribens, *Præfatus*, inquit, *Imperator flumen Piſcariæ adueniens, Paſcha Domini ibi celebrauit: inde flumen illud tranſiens, ciuitatem Termulenſem, & illius Prouinciæ Comites obtinuit, & inde amoto exercitu, Apuliam ingreditur*. ciuitas enim Termulenſis Tiferni oſtio citerior eſt non ſane multum. Hæc vero loca à Magno Carolo noſtratibus adempta Langobardis, Ducatui, ſiue adiacentibus Ducibus Spoletanis, vel commiſſa fuiſſe, vel committi conſueuiſſe, complura declarāt antiqua monumenta; de quibus, etſi huius non eſt operis plenius diſſerere, haud tamen omittam, videri Francorum

Ad Trinij ſanè, & ad Sagri, vulgo *Sangro* amnium ripas Comitatum Aeſernienſem ſub poſterioribus Langobardis ex antiquiori etiā inſtitutione productum ſcimus, defixiſque marmoreis columnis ab vlteriore regione dirēptum; poſtquē ad Occidentem Comitatus fuit Venafranus, dein Caſſinenſis ditio, & tandē Sorani.

Reges

Reges, & qui poſt illos Italiæ Regnum obtinuerunt; ipſumq; Carolum ſtrictiori quodam iure Spoletanum Ducatum, ceteraq; poſtmodum contributa eidem loca obnoxia habuiſſe præ Beneuentano, qui memoratis Regibus vectigalis tantum fuit. Quò referendum ex iſtimo, præfatũ Carolum Magnum Regna ſuis filijs ſuo in teſtamento diſtribuentem, Pipino legaſſe Regnum Italiæ, vnáq; Ducatum Spoletanum, cui ab eo inſtitutus tunc præerat Dux Guinichiſus, ſcriptoribus geſtorum Caroli memoratus: de Beneuentano autem nè verbum quidem ſubmurmuraſſe; quippe qui, vt in eius vita Anonymus auctor prodit, *in poteſtate ſua omnem terram tenuit de Monte Gargano* (eſt Garganus paulò orientalior vrbe Termulenſi, eademque longe celebrior) *vſq; Cordubam, ciuitatem Hiſpaniæ*; tributariam verò reliquam omnem habuit Italiam (verba ſunt Eginhardi) *vſq; in Calabriam inferiorem, in qua Græcorum, ac Beneuentanorum conſtat eſſe confinia*, ac perinde ipſum Ducatum Beneuentanum. Et rurſus haud aliò ducendum arbitror, deſignari ab Oſtienſi lib. 1. cap. 44. *Regalia* (iura ſcilicet) & *Regales pertinentias* in Comitatu, ſeù dicas agro Theathino; itemque ibi, & lib. 2. cap. 31. alijſq; in locis tradi, pleroſq; Imperatores, Regeſq; Italiæ perplura bona Marchiæ Theathinæ finibus comprehenſa, quæ poſt Termulenſem vrbẽ ad Piſcariam vſq; vlterioremq; regionẽ, & in mediterraneis ad Valeriã, vt reor, pertingebat, & Marſos, lociſq; alijs poſita, Ducibus Spoletanis ſubiecta, Cœnobio Caſſinenſi, eiuſq; Cellis, ac Monaſterijs donaſſe, alienaſq; de eiuſmodi rebus confirmaſſe donationes; quã quidem poteſtatem ſuper loca Beneuentani Ducatus illos exercuiſſe ante Othonum Impp. tempora, non apud Oſtienſem, nec alium memini me adhuc legiſſe Auctorẽ. Sed de his nunc ſatis. Noſtratium autem Langobardorũ ab Septemtrionali hoc eodem latere in mediterraneis, atq; citra Ortonam, tellureſq; Theathenſium, vrbes fuere *Sepianum*, *Bouianum*, *Aeſernia*, & aliæ, quas tempore Conſtantij Imp; vt ſuperius dictum eſt, vbi de Finibus ad Orientem, à Duce Romualdo ad habitandum traditas fuiſſe Alczeco Bulgaro, & ſuis, Paulus Diac. perhibet lib.

Ducatuĩ dein contributus Spoletano, ſiue eius Ducibus.

Huc etiam facit, quod Otho. I. Imper. in Diplomate apud Barõ. ad ann. 962. *de proprio Regno* tradere ſe dixit Eccleſiæ Romanæ *Baluam*, *Marſim*, &c.

Sic *Latinè* loqui apud Dātē Aldigherium, Petrarchā, & Boccaciū dicti ſunt, qui haud priſca, & Latiari, ſed vſurpata nūc nobis Italis lingua vtebātur. Otho etiā Friſing. de geſt. Frider. l. 2. c. 13 eadē verbi vſus eſt acceptione, cū Langobardos Italos ſui tēporis ab *Latini ſermonis elegantia* laudat.

Qui tum alios tum etiam Marſicanos ſub ſe habuere, Soranis proximos, quibus deſcriptus à me clauditur orbis Beneuentanus.

5. cap. 11. ſiue. 19. idē q; Auctor veſtigia Bulgaricæ linguæ ad ſuam vſq; ætatem apud prædictorum locorum incolas manſiſſe teſtatur, quamuis ij Latinè, hoc eſt communi, populariq; tunc Italico ſermone, etiam loquerentur. Quo rei manifeſto indicio perſuadeor, ni falſus, ſiue mācus ipſe ſit Paulus, erroris arguendum Auctorem Hiſtoriæ Miſcellæ lib. 19. tradentem, *tempore Conſtantini* (ſcilicet Cōſtantij iam dicti, nam hæc nomina paſſim olim confuſa) *qui in Occidente regnauit* (ita quidem, nam poſt eum Græci Impp. exiguam Italiæ partem retinuerunt) filium Orbati Bulgari, qui regionis Bulgariæ, ſeu Contragorum dominus fuerat, natu minimum, nulloq; nomine ea in Hiſtoria denotatum, ex patrio ſolo intra Danubium, & Tanaim poſito paulò poſt mortem patris Danubium tranſmeaſſe, atq; *haud procul ab vrbe Rauenna in Pentapolim aduenientem ſub Chriſtianorum imperio ſe ſubieciſſe*: Rauēna enim non exiguo terrarum interuallo ab deſcriptis à Paulo diſtat locis, vt eſt manifeſtum. At ſi dixerimus è Rauennæ agro Bulgaros ad nouas ſedes tranſiſſe, atq; ab Rege Grimoaldo ſpe quæſtus abductos, vt filium aduerſus Græcos protegerent, quod laudato loco innuebam, minimè repugnauerim: ob id maximè, quoniam Paulum Miſcellæ Hiſtoriæ admouiſſe manum, ſunt qui opinantur. Poſt verò ſuperius dictas Theathenſium tellures ad occiduum Solem Valua vrbs fuit, quam Pontifex Hadrianus epiſt. 92. ad Carolum Mag. ſtatuit in finibus Spoletanis: Anaſtaſius autem Bibliothecarius in Zacharia eius oppidanos, proximoſq; Pinnenſes, ac Forconinos eidem aſsignat Ducatui, & inſuper Marſicanos, vrbem incōlentes Marſicam; ni gentile, quod ab ea idem Auctor, atque Oſtienſis lib. 2. cap. 7. ducunt, me fallit nomen; quæ nihilominus *Marſis* Ignoto Caſſin. Num. 2. *Marſia* præfato Oſtienſi libro eodē cap. 35. alibique *Marſi*, numero multitudinis videtur dicta; vnde Marſorum tum Comitatus, tum Comes, tum Gaſtaldus, tum Epiſcopus, &c. eidem ſępe: ſicuti Fundorum Comitatus, Comes, & reliqua dicerentur. Ea verò vrbs in Oriētali Fucini lacus ripa olim ſita, ingentis terræmotus vi abſorta, aquiſq; obruta, ſuæ etiam-

Digitized by Google

etiamnum ſeruat, clariſq; diebus indicia etiam prodit calamitatis. At Marſi, vt initio expoſui, noſtris contermini fuere Soranis, ad quos iam poſt omnem ferè CisTyberinam Italiam ſtylo peragratam iterum cum peruenerim, vniuerſus ſimul eſt mihi Beneuentani Ducatus deſcriptus orbis. Hūc autem à notiori, etſi nonnihil laxo limite, non tamen abſq; aliquo antiquiorum exemplo, appellare ſæpius libuit *Italiam CisTyberinam*; nimirum nè nouiſſimum eius nomen incongruè, neuè deſuetam importunè vſurparem nomenclaturam, illumq; cum Oſtienſi lib. 1. cap. 19. appellarem *Beneuenti Prouinciam*; vel cum Erchemperto Num. 1. eodemq; Oſtienſi lib. 1. cap. 12. alijſq; abſolutè. *Beneuentum*. vel cum Ignoto Caſſin. Num. 3. *Beneuenti patriam*: quippe quòd olim fuit *harum Prouinciarum caput* (verba vſurpo Pauli Diac. lib. 2. cap. 11. ſiue 20.) *ditiſſima ciuitas Beneuentum*. Italiam itaq; cis Tyberim Supero, Inferoq; mari definitam, niſi quà tum Romani, tum Spoletani Ducatus, atq; Græcorum oppida in Tyrrheni, & Hadriatici maris littoribus nunquam ijs amiſſa patuere, Beneuentani Langobardi (cū præfato dicam Ignoto) *Romanorum, Græcorumq; gentes ſuperantes, totam ſimul poſſederunt*: hoc eſt non in duas diuiſam Principatus, Beneuentanum nimirum, & Salernitanum, ſicuti ipſius Auctoris ætate, & ab anno ferè 840. cœperat obſeruari. Quæ iterum ab Langobardis metipſis nouiſſimum Capuæ Principatum inſtituētibus diſpertita, quingenteſimoq; poſt anno ab eorum aduentu alias à Nortmannis ſectiones paſſa, ad quos deletis Langobardis deuenerat, quingentis tandem abhinc annis, & quod excurrit, in vnam denuo coacta eſt Dynaſtiam, vulgo tunc dictam *Regnum Apuliæ*, nunc verò ab annis plus minus biſcentum appellatam *Regnum Neapolitanum*: ab præclariſſima ſcilicet vrbe Neapoli, quæ aliquantò antè fuerat eius Metropolis inſtituta.

Græci ſanè, ac plerique etiã Latini mediȩ ætatis Auctores binas ꝑ Lãgobardorũ tẽpora Italias fecere. fuereq; qui tres quoque ſtatuerũt; nimirum Roma alteram citeriorem, alteram vlteriorem,

DVCATVS BENEVENTANVS IN ANTIQVAS PROVINCIAS AN TRIBVTVS.

Langobardis cuncta à ſe poſſeſſa Italia eſt initio Prouincia dicta.

PLuriformem Italia ſuarum Regionum, ac Prouinciarum ab Auguſti æuo experta diuiſionem, Langobardi tandem eam ferè vniuerſam obtinentes, nulla priſcorum finium ſeruata ratione, inauditoq; antea deſcriptionis genere in Regnum, pluresq; Ducatus omnium primi, quod ſatis conſtat, diſpertiuere. Idq; committentes, peculiaria quoque ſingularum Prouinciarum longiſſimo vſu recepta nomina prorſus antiquarunt; & inſuper ſingulas à ſe inſtitutas Dynaſtias, quæ exoletarum Prouinciarum loco ſucceſſiſſe videbantur, haud quidem Prouinciæ nũcupatione, ni fallor, per ea initia dignarunt; ſed cunctam ſuis Regibus ſubiectam, eorundemq; dicto obtemperantem ditionem vnicam eſſe Prouinciam voluere, vniuſque abſoluto, communiq; Prouinciæ vocabulo eam quandoque denominarũt; ſicuti Regis Rotharis lex, vt alias plures omittam, Legum Langobardarum lib. 2. tit. 3. documento eſſe poteſt. Verumtamen labentibus annis nouæ, vt ſolet, priſcas conſuetudines excepere, ſingulisque Ducatibus peculiarem Prouinciæ appellationem fuiſſe impertitam, ex vnius Beneuentani Ducatus exemplo, de quo nunc eſt mihi diſſerendum, poterit dijudicari. Is nãque ab Principis Arichis ætate tum exteris, tum noſtratibus antiquis ſanè Auctoribus frequentiſſima Prouinciæ nuncupatione comperitur deſignatus: quos inter Anonymus eſt Auctor Vitæ Ludouici Pij, qui meminit Beneuentanæ Prouinciȩ ab eo, vnàq; ab eius fratre Pippino in anno 793. iunctis viribus populatæ; eſtque eãdem ſermonis conſuetudinẽ obſeruare non ſemel in Erchemperto, numero nimirum 18. 19. 20. & alibi; nec non apud Capitulare Princ. Radelchiſi Num. 1. alioſq; noſtrates cõplures. Quæ ſanè ad recentiſſima etiam tempora, atque ad nouiſſimas Langobardorum perſeuerauit Dynaſtias; eaque gente deleta, Capuæ Principatus ſub Nortmannis

Poſtmodum vero ſingulæ eorum Dynaſtiæ hoc ſunt nomine cēſitæ, ac ipſe Ducatus Beneuenti.

mannis Prouincia dici conſueuit, vt eſt apud Gaufredum Malaterram lib.1.cap.6. & lib. 3. cap. 35. nec non apud Edinerum in Vita S. Anſelmi lib.2. cap.35. licet vir doctus Edineri mentem nec de reliquo aſſecutus, de Eccleſiaſtica Capuæ Prouincia locutum illum putarit, ac prodiderit, *Capuam* (eius do verba) *iuxta ſuum ſtatum laicum nunquam habuiſſe nomen Prouinciæ, ſed tantum nomen Principatus*. Ea igitur Italiæ pars, quæ à Langobardis in vnius Prouinciæ formã, inque Beneuẽtanum Ducatũ redacta, plures, vt ex ſuperioribus Diſſertationibus liquet, complexa eſt ſiuè integras, ſiuè diminutas primitiuas illas Prouincias, Campaniam nimirum, Samnium, Apuliã, Calabriam, Brutios, ac Lucaniam (has autem cum dico, præ oculis habeo Conſtantini Magni, ſiue poſteriorum Impp. Italicarum Prouinciarum deſcriptionem) an & ipſa dum vni adhuc parebat Beneuentano Dynaſtæ, in antiquas illas, & minores fuerit Prouincias diſtributa, operæ nunc erit pretium perſcrutari. Quandoquidem haud aliter fieri debuiſſe, tum conſueta Principatibus omnibus Politia, tum moderandę adeò amplę ditionis opportunitas perſuadet; quæ ſanè diſtinctio rei etiam videtur ex naturę quodam inſtinctu conuenientiſſima; nam quidquid Beneuentani Ducatus finibus olim claudebatur, nouiſſimis his ſeculis ſub nouem Neapolitani Regni Prouincijs cenſetur; quarum ſunt nomina *Terra Laboris, Comitatus Moliſij, Aprutium citerius, Capitanata, Terra Barij, Baſilicata, Calabria inferior, & vterq; tum citerior, tũ vlterior Principatus*. Et verò haud ago his ſum aduerſa admodum diſſertaturus, qui pro hac ſententia Erchempertum Num. 14. de Radelchiſi Principis ſublimatione loquentem ſtare videam. *In cuius*, inquit *electione omnis, vt ita dicam, Beneuenti Prouincia conſenſit*. itemq; ipſum Principem Radelchiſum in ſuo Capitulari Num. 24. vbi de Saracenis à ſe non aduocandis. *Et à modo*, inquit, *nullum Saracenum in meum, vel Populi, vel terræ meæ adiutorium, ſeu amicitiam habere quærimus; tam de his, qui in omni Prouincia Beneuentani Principatus ſunt, quam etiam de illis, qui extra omnem Beneuentanam Prouinciam ſunt*; Radelchi-

Plures licet Prouincias complexus.

Digitized by Google

delchiſus enim iſte, cuius verba ſunt minus clara, nō collectiuè. *omnem Prouinciam.* dixit pro. *vniuerſa Prouincia*, ſed diſtributiuè, vt loquuntur, atq; pro quacunq; Prouincia, vt res ipſa docet. Erit igitur, quòd potiſsimè nũc quęramus, An plures hæ Beneuentani Ducatus Prouinciæ ſiuè nomine, ſiuè re fuerint illę, quas Imperatores olim inſtituerant Romani, Langobardi verò in vnam, recẽtemq; coagularunt Dynaſtiam, de quo quidem haud admodum expeditum haberi poſſe video ſermonem. Antiquarum itaq; Prouinciarum nomina, & vt conſequens eſt, limites etiam, & modos, vigentibus Langobardis, perq; ſubſecuta tempora manſiſſe, erit forte non nemo, qui ſibi perſuadẽdum duxerit, auctoritate nimirum doctus Petri Diac. qui in Auctar. ad Oſtienſ. lib. 4. cap. 100. perhibet, Guarinum Regis Rogerij Cancellarium vi Monaſterium Caſſinenſe capere molientem, *literas habitantibus in Campania, Samnio, Apulia, Lucania, & Calabria direxiſſe, vt quã citiſsime poſſent cum diuerſis bellorum machinis ad illud obſidendũ, & capiendum venirent.* Et capite ſubſequenti tradit, eadẽ perſecutione Monachos diuexante, *omnes Obedientias per Campaniam, Picenum, Samnium, Lucaniam, atq; Calabriam captas, atq; à iure Cœnobij Caſsinenſis fuiſſe ſubductas*: Cœnobia nimirum, & Eccleſias Caſſinenſi obnoxias, prædijſque, & redditibus diuites, quas Caſſinenſes Monachi ad Abbatis nutum, & imperium incolebant, atque curabant, vnde ſępius ijdem fuere dicti *Obedientiales*. Verumtamen Petrum vtrobique minimè ad ſui, vel antecedentis ſeculi morem, ſed ad eruditionis oſtentationem priſca, ea vſurpaſſe vocabula, certum eſt; namque eſto nec antiqua Prouinciarum nomina, nec vetuſtos earũ fines Lãgobardi initio aboleuiſsẽt, ab æuo nihilominus inſtituti Beneuentani Ducatus vſque ad ſe haud vnam CisTyberina hæc Italia ſeruauerat faciem, ſed plures nouos experta Principatus, Ducatum nimirum Neapolitanum, Amalfitanum, Caietanum, atque Apuliæ; itemq; Principatum Salernitanum, Campanum, Barenſem, Tarẽtinum, & Surrentinum, nouam, multiplicemq; paſſa etiam certo certius fuerat deſcriptionem, atq; diuiſionem: Quòd ſi qualis ſub

In quo minimè priſcarũ Prouinciarum, quibus conſtabat, fuit ratio ſeruata.

Digitized by Google

ſub Petri, ac præcedenti ætate fuerit Italiæ CisTyberinæ forma ſit tibi ſciendi cupido, ab eodem diſcere poteris Auctore lib. 4. cap. 37. 96. & 97. pariterq; ab Oſtiẽſi lib. 3. cap. 13. quibus, Apulia excepta, & Calabria, reliquæ omnes antiquæ Prouinciæ nouis alijs nominibus deſignantur, ex nouis profectò, atque inſignioribus Dynaſtijs ſupra memoratis exortis. Sed fuſius de his in Diſſertatione, Ex quibus Dynaſtijs Italia CisTyberina exactis Langobardis in Regnum coaluit, agam. Dices tamen, Apuliȩ, & Calabriæ ſaltem vocabula, Prouinciaſq; per Langobardorum æuum nunquam deſijſſe, quæ ad Petri, vt planè admitto, manſerint ætatem. Quin ditionem etiam omnem Beneuentanam in modò dicta bina, nec plura Themata, vt Conſtantini Porphyrogennetæ Græcam vſurpem dictionem, fuiſſe diſtributam, quod idem auctor diſerte prodit de Admin. Imp. cap. 27. verbis non ſemel ſuperius relatis, inquiens. *Langobardi à Beneuento excurſione in omnem ditionem facta, ſubiecerunt eam Themati Langobardiæ, & Calabriæ.* &c. Etenim idem aliquando fuit Græcis *Lãgobardia*, quod nobis *Apulia*, vt pluribus infra in Diſſertatione De occaſu noſtratium Lãgobardorum, & alibi aperiam. Nihilo tamẽ minus ab expoſita ſententia diſcedendum non puto, exteroq; ſcriptori Conſtantino fidem de hoc adhibendam eſſe pernego; qui res noſtras vel parum doctus, vt ex ijs, quȩ in contextu habet, aperitur: vel ſermone minus proprio vſus, falsò prodidit de Lãgobardis, quod ipſi non ita pridem vſurpauerant Græci, cum Apuliam, ſiue dicas Langobardiam ferè totam, partemq; non exiguam Brutiorum, qui recentius Calabri dici cœperant, illis ademerant, vt declarabitur in Chronologia. Quã etiam horum Thematum inſtitutionem idem Conſtantinus loco eodem mira temporum, rerumq; confuſione ad remotiora retulit initia, perhibens, quòd *poſtquam Conſtantinopolim tranſlata fuit Imperij ſedes, omnis Italiæ ditio in duos Principatus* (in Grȩco eſt. *εἰς ἀρχὰς δύο*) *fuit diuiſa; & ex eo tempore miſſi ſunt ab Imp. Conſtantinopolitano Patritij duo; quorum vnus Siciliæ, Calabriæ, Neapoli, & Amalphæ præerat: alter vero Beneuento, Capuȩ,*

Nec bina tantũ Themata Calabriæ, et Lãgobardiæ, ſiue Apuliæ.

An latere in Porphyrogennetæ verbis aliquod etiam veri ſemen poteſt de Brutiis, & M. Græcia, ſiue aliquibus maritimis oppidis adiudicatis aliquando

Papiȩ

Siciliæ poſt Mag. Conſtantinum; ex quo aperiretur, cur ea loca tributa Siciliæ, fuerint ab Auctoribus poſt dictũ Imper.? quod viros doctos torſit: Ortelium in Theat. Iuuenem in Hiſt. Tarẽt. alioſque.

Papiæ cum reliquis: miſcet namq; quæ erant diſtinguenda; Siciliæ enim Thema initio diſcretũ à Themate fuit Calabriæ antiquioris ad Superum mare ſitæ, ſub quo quidem Calabriæ Themate erat Neapolis, Amalphe, & loca omnia minutiora; ſubque Siciliæ erant extimi Brutij ad mare Inferum, Magnæq; Græciæ cultores, Calabri tandẽ dicti; poſtmodum verò cum inferior hæc noua Calabria Siciliæ Themati adhuc maneret contributa, priſca illa ſuperior mutato nomine appellata eſt *Langobardia*, paruitq; Græcis, qui eam magna ex parte ſubtraxerant Langobardis. At minimè tunc Beneuento, & Capuæ, niſi trium ferè annorum perxiguo curriculo, Papiæ autem nunquam imperarunt; qui à me harum rerum deſcriptus ordo ex dictis in Diſſertatione de Finibus Ducatus Beneuentani ad Meridiem, dicendiſq; in De occaſu noſtratium Lãgobardorum dilucidius aperitur. Verum enimuero domeſticos, nec minus antiquos, quã graues contra me adhuc ſtare video Auctores, Erchempertum, Ignotum Auctorem Fragmenti Hiſtoriæ Langobardorum, Leonemq; Oſtienſem; quorum primus Num. 15. de Beneuentana ditione à Princ. Siconolfo ope Campani Comitis Landulfi, filiorumque eius vniuerſa ferè adempta Principi Radelchiſo ſic loquutus eſt, vt in tres omnino deſcriptam illam fuiſſe Prouincias manifeſtet; quarum duæ fuerint Apulia, & Calabria, tertia autem reliqua regio ſub abſoluto Beneuenti nomine comprehenſa. *Fretus itaque*, inquit, *Siconolfus huius* (Landulfi Campani) *ac filiorum eius auxilio, totam Calabriam ſuo ſubdidit famulatui, maximamq; partem Apuliæ. Deinde aduerſus Beneuentum prælijs inſurgere nititur*. Quam etiam adſtruere videtur ſententiam Num. 20; factam à Saracenis deſcribens in Beneuentana regione vaſtitatem, poſtquam integra ea Dynaſtia in duos diſpertita fuerat Principatus, hoc eſt Beneuentanum, & Salernitanum. *Per idem tempus*, inquit, *Agareni Barim inſidentes, cœperunt deuaſtantes ſtirpitus deprædare totam Apuliam, Calabriam, & pedetentim Salernum, & Beneuentum depopulari initiarunt*. Salerni enim, & Beneuenti appellatione tertia iam dicta illa denotatur Prouincia,

Nec tres ſolæ Prouinciæ: Calabriæ nimirũ, Apuliæ, & Beneuenti, ſiuè Samnij cõſtitutæ fuere.

Digitized by Google

uincia, quæ poſt diuiſum Principatum non vnico vocabulo, ſed diſcretis, ad diſcretorum Principatuum inſtar, cœperat nuncupari. Eandemq; Oſtienſis lib. 1. cap. 29. adnotans cladem, primitiuam nihilominus antedictæ triplicis Prouinciæ nuncupationem maluit retinere, dicens. *Iterum Saracenis Bari degentibus, Calabriam totam, omnemq; Apuliam, vniuerſamq; Prouinciam Beneuentanam affligere, ac deuaſtare nitentibus, rogatus à primoribus patriæ Baſſacius Abbas* (Caſſinenſis) *vna cum Iacobo Abbate S.Vincentij Franciam adijt.* &c. Hanc autem tertiam Prouinciam quandoque antiquo vocabulo *Samnium*, ſed finibus planè mutatis, ac amplioribus, etiam dictam (conſtat, vt in ſupra laudato Fragmento Hiſtoriæ Langobard. Num.2. ijs verbis. *Ingẽs Locuſtarum multitudo inuaſit Calabriam, Apuliamque, & Samnium.* quibus eadem prorſus ſtatuitur trias Prouinciarum, Beneuẽtanæq; regioni Samnium æquiparatur, quippè Beneuentum Samnitium vrbs olim fuit; idque adeo obtinuit, vt eius etiam Dynaſtæ *Samnitium Duces, & Principes*, ipſaq; vrbs proprio nomine *Samnium*, eademque Analogia, qua Pæſto nomen *Lucaniæ*, Interamnę *Aprutij* eſt inditum; Beneuẽtaniq; ciues *Samnites* fuerint ſcriptoribus non ſemel (ijs inquam, nõ promiſcuè omni vulgò) appellati: ſic nimirum ſibi blandientibus, & Langobardis, parem priſcis Samnitibus affectantibus laudem ob indeſinentes, atque quamdiutiſsimè exercitas contentiones in Romanos, Romaniſque nominis ſocios, & conſortes. At quod dixi, Beneuentanos Dynaſtas fuiſſe Samnitium appellatos tum Principes, tum Duces, obſeruare id erit apud Paulum Diac. lib. 4. cap. 15. ſiue 46. ſimulque apud Anonymum Salern. Par. 4. num. 6. Ipſoſque Beneuentanos nuncupatos *Samnites*, apud Anonymum etiam habetur Auctorem Translationis S. Mercurij Mart. in antiquis membranis metricè deſcriptæ, atque apud Guilielmum Apulum lib.2. rerum Nortmannicarum. Verumtamen quòd vrbs Beneuentum dicta nonnunquam fuerit *Samnium*, in alijs ſermone ſoluto, nec ambiguo eiuſdem Trãſlationis manu exaratis legitur Actis; cum de cętero alia

Sic quoque Luitprãdus Ticin de re eadẽ loquutus pridem fuerat Hiſt. l.2.c.12. Saracenos dicens *Calabriam, Apuliam, Beneuentum, & Romanorũ etiam ciuitates* occupaſſe. &c.

Hinc Aimoino l.4.c. 40. integer Ducatus dictus *Prouincia Samnia* vbi de Rege Carolomãno, qui *ad*

Monaſteriũ S. Benedicti in Samnia Prouinciã iuxta Caſſinum Caſtrum cõſtitutum Deo ſeruiturus, venit.

à Beneuento longe diuerſa fuerit antiqua vrbs *Samnium*, Paulo Diacono memorata lib. 2. cap. 11. ſiue 20. extitiſſeque credita ad S. Vincentij Mart. iuxta ortum fluminis Volturni celeberrimum olim Cœnobium Monachorum, quod *in loco Samniæ, finibus Beneuentanis* conſtructum, quamſępiſſime repetitur in Chronico eiuſdem Monaſterij ab Ioanne Monacho elaborato: licet Philippus Cluuerius in Antiquę Italiæ lib. 3. cap. 7. ex uetuſtarum Italicarum vrbium albo eam expungit, hoc argumento; quoniã ſoli Paulo memoratur, qui ſuum hauſit errorem ex Floro lib. 1. cap. 16. de Samnitibus à Romanis ita domitis, ac ſubactis, ipſorumque vrbibus dirutis perhibente, *vt Sãnium* (Flori ſunt verba) *in ipſo Samnio requireretur*. Ad quæ ait Cluuerius. *En hic de regione loquitur, ille autem oppidum intellexit.* Pace tamen dixerim viri in re antiqua ſanè oculatiſſimi, Paulus ſuæ ſententiæ fundum haud habuit Florum, qui nõ armorum ui, vt ille, Samnij regionem, & vrbes, ſed *antiquitate conſumptam Samnium vrbem* pronunciauit: quod perinde fuit, ac dicere, ad ſua prope tẽpora eã perueniſſe, nulla hoſtili clade deletam; idq; cum præfato Chronico S. Vincentij conuenientiſſimè congruit, in quo excitatum traditur memoratum Monaſterium initio eius ſeculi, quo deſinente Paulum vixiſſe cõſtat. Sed iſta obiter pro Paulo ſint dicta, quem aliàs non ſemel taxaui: nec modò in re præſenti inreprehenſum dimittam. Siquidem ipſe dicto lib. 2. cap. 11. ſiue 20. cum decem & octo priſcas Italiæ Prouincias deſcriberet, ac Samnium inter eas decimumquartum locum obtinere traderet, his verbis. *Quartadecima* (Prouincia) *Samnium intra Campaniam, & mare Adriaticum, Apuliamque à Piſcaria incipiens habetur*: ſtatim ſubdidit. *In hac ſunt vrbes Theathe, Aufidena, Hiſernia, et antiquitate conſumpta Samnium, a qua tota Prouincia nominatur; & ipſa* (editio Frobeniana. *& eſt*) *harum Prouinciarum caput ditiſsima Beneuentus*. Quibus verbis primatum ſuper plures Prouincias ex Langobardorum inſtitutione vrbi cum adſcribat Beneuentanę, vt pridem eſt expoſitum; id de iis Prouincijs ab eo ante enarratis capi certè haud valet, ſed de prefatis

At ſi Paulus tò *harum* non ad antedictas, ſed ad Prouin-

Pręfatis tantum vrbibus Samnio aſſignatis: nomen enim Prouinciæ, vt poſt dicam, tributũ quandoq; etiam ſingulis fuit vrbibus, agrum pauló ampliorem, atque oppida pluriuſcula ſub ſe habentibus: quod planè à vera Beneuentani Ducatus amplitudine admodum abit; quandoquidē ex ſuperioribus Diſſertationibus liquidiſſimè patet, Beneuentanos Duces nè dum antiquo Samnio, eiuſq; vrbibus, ſed Apuliæ, Lucanię, maximęque parti primitiuę Calabrię, Brutiorumque, & Campaniæ imperaſſe; quod vel vnius Erchemperti teſtimonio Num. 15. vbi de Siconolfo Radelchiſum bello premente, valuiſſem probare.

cias retulit Beneuentanam vrbem cingentes, non ego ei, ſed nec mihi, qui aliter ſentient, erunt moleſti.

Nec vnica Sãnij Prouincia continebantur.

Ni forte quis dicat, quod plerisque recentioribus placuiſſe video, Beneuentanum Ducatum ſolam Prouinciã Samnij complexum eſſe, eundemq; idcirco ab Oſtienſi, & ab Erchemperto locis pridem relatis appellari. *Prouinciam Beneuenti.* & abſolutè. *Beneuentum*; quem Ignotus Auctor Fragmenti Hiſtoriæ Langobardorum, vt obſeruabam, *Samnium* nuncuparit; eademque de cauſa Beneuentanos Dynaſtas *Samnitium Duces* paſſim dictos; quas quidem minimè reijcerem expoſitiones, ni de priori ſententia pleniſſime iam conſtaret. Non ſolis itaque Prouincijs, ſeu dicas vrbibus Samnij, vt Paulus ſtatuiſſe videtur, Beneuentana vrbs, ſuorum Langobardorum cum vigeret imperium, præfuit; ſed longe ampliorem multa ætate obtinuit ditionem, ſeque latiſſimis illis Prouincijs leges diutiſſime dediſſe, eſt lętata. Quæ, vt ad rē noſtram redeã, ad tres omnino, iuxta laudatos iam auctores, Apuliam nimirum, Calabriam, & Samnium, promotis ipſarum antiquis finibus, redactæ videbantur.

Sed pluſculæ habebãtur vetuſtis ſanè oppidò quam minores.

Verumtamen ſecus dicendum eſſe, alia Langobardorum ſuadent monumenta, pluſculaſque Prouincias ab eis inſtitutas dictant: totidem ſcilicet, quot in vniuerſa ditione pręclariores habebantur vrbes, ſub quibus minores in Prouinciæ formam cenſebantur. Et ſane eas, quas rectius, & magis latinè dixeris Præfecturas, Paulus denotabat lib. 5. cap. 7. ſine 16. de Lãgobardorum ſcribens Rege Grimoaldo, qui *ereptis Beneuentanis, & eorum Prouincijs à Græcis* (ab Imp. nimirum Conſtantio, à quo omnes captas dixerat Langobardorum

ciuitates Tarento Beneuentum vſque ſitas: de alijs verò Prouincijs minimè ibi loquutus) *apud Ticinũ ad Palatium ſuũ repedauit.* Nec ab alia mẽte id verbi eidẽ eſt l.6.c.8.ſiue 24. *Subſequutus eſt,* inquit, *eos Rector illius Prouinciæ* (vim huius vocabuli qui non percepit, fruſtra lectionem vexauit, ac ſubſtituit in altera editione. *Rector illius loci) quẽ Schuldais lingua propria dicunt.* Gregorio etiam Magno Dial.lib.4.cap.22. eadem acceptione eſt *Prouincia Sorana*; ſuntq; Anaſtaſio Biblioth. in Zacharia pag. 109. *Prouinciæ Romanorum*; & Gaufredo Malaterræ lib.2. cap. 37. & lib.4.cap.16. *Prouincia Cuſentij*: hoc eſt. *Conſentiæ.* lib.3. cap.34. *Prouincia Tarentina.* lib.4.cap. 4. item *Tarentina,* & *Hydruntina.* In Actis quoque S. Caſtrenſis Epiſcopi, euulgatis in ſuo Sanctuario à noſtro Michaele Monacho, conſimili ratione ſunt interpretanda verba illa. *Vt caternatim ab vnaquaque Prouincia Sanctos Dei vinctos adduci præciperent.* Quippe poſtea ibi legatur, eoſdem Sanctos *ab vno ſolo translatos* Diuinam exoraſſe Maieſtatem, *vt infra vnius patriæ terminos eorum corpora ſepelirentur.* Et in libris tandèm Feudalibus, libro præſertim 2. tit. 27. id verbi pluries idem denotat; quibus addendus eſt auctoribus Oſtienſis lib. 1. cap. 31. de Caſſinenſibus Monachis loquens, *qui ordinabantur, & deſcribebantur, atque deſtinabantur in Obedientias per ſingulas prout opportunum erat Prouincias.* & lib.2.cap.33. vbi meminit *Prouinciæ Marſorum*; quam alibi tum regionem, tum appellat Pagum. *Confirmans,* inquit lib.1.cap.36. *omnia, quæ in Pago Marſorum poſſediſſe antiquitus videbatur.* Eſt enim Pagus Trãſalpinis Gallis, quibus ab Caroli Mag. ætate Marſorum ceſſit Comitatus, Spoletano Ducatui ſubiectus, idẽ quod nobis. *Regio.* ſiue. *Prouincia.* vt omiſſis antiquioribus re noſtra ſcriptorum exemplis: Cęſaris nimirum lib. 1. de bello Gall. Plinij lib. 12.cap.14, aliorumq; ab vno diſcere ſat erit præfati Caroli Magni teſtamento; in quo Tranſmontana eius Regna per Pagos diſtributa recenſentur; pluresque ciuitates ad ſingulos Pagos ſpectare dicuntur. Indeque Scaliger non incõgruè ad Auſonium lib.1.cap. 13. a *Pago* dictum vult Gallis. *Payſ. qui. g. ante vocalem*

Vnius patriæ dicit, hoc eſt *Prouinciæ,* primitiuo modo acceptæ, vt Ignoto Caſſ. N. 3. *Beneuenti Patria* Paulo Diac. lib.5. cap 2. *ad Francorum Patriã* vbi alia editio. *ad regionem.* Gaufredo Malat.l.1.c. 11. *omnem patriã armis domantes.* Et Ducatus olim ForoIulienſis vulgo nunc. *La patria del Frioli.*

non pronunciant; & ab ijs certè nobis venit. *Paeſe*. Et Beneuentanorum quidem Prouincias Paulo Diacono verbis ſupra allegatis memoratas, atque Principi Radelchiſo in ſuo Capitulari, & Erchemperto locis pridem productis deſcriptas huiuſcemodi omnino fuiſſe rationis, nõ ambigo; quamuis, vt hoc non taceam, eas communiſſimè dictas putem genuino, barbaroque Langobardorum ſermone *Gaſtaldatus*, & *Gaſtaldata*; namque præfatus Radelchiſus per iam dictum Capitulare cum Salerni Principe Siconolfo de Beneuentani Principatus diuiſione ineunda contrahens, pacem ſe ei concedere promiſit *de integra parte prædicti Principatus per ſingularia, & integra Gaſtaldata, ſeù miniſteria*; quæ deinde in hæc verba deſcripſit Num. 9. *In parte veſtra*, inquit, *quorum ſupra Siconolfo Principi, & qui prædicti eſtis, ſint iſta Gaſtaldata, & loca integra cum omnibus habitatoribus ſuis*. Et infra. *Et ſi in iſtis Gaſtaldatibus, & locis ſubſcriptis ſunt aliqua Caſtella, vbi veſtri homines habitant, ego vos ibi mittam ſine irrationabili dilatione*. Hiſque ſtatim ſubiecit nomina Gaſtaldatuum, & locorum; quæ in duplici poſuit differentia, nam Gaſtaldatus non fuere pleraq; recenſita ibi loca; ſed tamẽ ea adnotauit ex cauſa poſtea aperienda. *Tarantũ*, inquit, *Latinianũ, Caſſanũ, Cuſentia, Lainus, Lucania, Conſia, Montalla, Rota, Salernum, Sarnum, Cimiterium, Furculum, Capua, Teanus, Sora, & medius Gaſtaldatus Acerentinus, quà parte coniunctus eſt cum Latiniano, & Conſia*. Et tandem Num. 24. definitè *Gaſtaldatum Montellam cum omnibus Caſtellis eius* ſpondet ſe ei daturum. Quibus locis quidnam per illos Gaſtaldatus, præclararum ſanè vrbium nominibus demonſtratos, Caſtella ſub ſe hominibus habitata habentes; perque Acherontini Gaſtaldatus medietatem diuidendam, vt Gromaticæ artis periti loquuntur, *limite decumano*, hoc eſt ab orientali ad occidentalem plagam ducto: Acherontia enim occidentem Solem per Compſiam, orientem verò per oppidum adſpicit Latinianum, Oſtienſi lib. 1. cap. 14. & inedito Anonymo Salernitano memoratum: nunc *Altoianni*, intermortui propè loci nomen: quid, inquam, per tales Gaſtaldatus denotari

Quæ proprio Langobardorum vocabulo dictæ fuere Gaſtaldatus

denotari cenſendum eſt, niſi plurium oppidorum quaſdam dixeris collectiones,& ſocietates,ſingulis præſignioribus illis vrbibus contributas, atque adſcriptas, Satrapias quaſdam, ac Prouincias expoſitæ ſuperiùs rationis conſtituentes, ex quibus Siconolfo conceſſus Principatus conſtabat Salernitanus? Sanè haud aliud valet apud Petrum Diac.in Auct.ad Oſtienſem lib.4.cap. 22. *Gaſtaldatus Teramnenſis*:cuius primaria vrbs Teramus,olim dicta *Interamnia*,cum promiſcuè etiam eppellaretur *Aprutium*,quoniam Prægutiorum fuerat Metropolis, Gaſtaldatui nomen dedit; vnde tandem Aprutij Prouincia duplex inſtituta eſt,quia priſcos fines in cōterminam regionem ea eſt denominatio ſupergreſſa.Nec Oſtiēſis,cui lib. 2.c.26. nō *Gaſtaldatus*, ſed *Comitatus* dicitur *Aprutinus*, his aduerſatur;quandoquidem nec ipſe ſibi idem pugnat Auctor, laudato pridem loco appellans *Marſorum Pagū*, quem lib.2.cap.6.dicit *Comitatum*:nam præter laxiorem illam Prouinciam Aprutinam,ſeù Gaſtaldatum,fuit ſuus eidem vrbi,ſicuti cuiuis aliæ,ager ſuburbanus peculiaris, olim dictus *Comitatus*, nunc autem deturpato vocabulo. il |*Contado*; vt apud præfatum Petrum lib.3.cap.30.*Comitatus Lucenſis,Lunenſis Pinſenſis,Piſtoriēſis,Florētinenſis,Volaterrenſis,Populonienſis,& Roſſellenſis*; quāuis etiā fuere olim Comitatus haud anguſtiores ditiones, quam Gaſtaldatus: nimirū cū non dū Comites ex Gaſtaldatibus in Dynaſtiolas,tanquam ex proſciſſis campis in minutos ſulcos ad ſubiectorum populorum decus ſimul & perniciem in maximam ſegetem ſuccreuiſſent; poſt quæ tempora non vnus, nec conſtans in his ſeruatus eſt modus: ſed ad ſupremi alicuius Dynaſtæ, ſortiſue etiam cuiuſdam arbitrium,inſtitutis tum maioribus,tum minoribus nouis Comitatibus,vetuſtiſque corruptis, quorū ſūt obuia exempla,remque non iuuant noſtram, vnus quandoque eſt pluribus, diſiunctiſque loco vrbibus præpoſitus,ac datus Comes; cuius vniuerſa ditio abuſiue,& popalari ſermone vnius Comitatus nomine, quia erat Comitis vnius,conſueuit demōſtrari. Qua vſus videtur vſurpatione Falco Beneuentanus recentem præ his,quæ nunc

[Inde Oſtienſi l.2,c.26. ſermo ille vſurpatus. *Res in toto Aprutio*: & Vgoni Falc.ſæpius. *Terra Aprutij*: vt *Terra Laboris* &c. de quo fusè alibi.]

tractamus

tractamus rem in anno actam 1123. enarrans. *Qui vero*, inquit, *Comes Iordanus Montemfuſcum properauit, & his actis, ciuitatem Ariani, & totius ſui Comitatus confinia eius ſubmiſit poteſtati:* & in anno 1127. *Comes*, inquit, *ille Iordanus Montemfuſcum aſcendit, deinde totius ſui Comitatus comprehendit ciuitates, & oppida.* Qui quidem Iordanus tum Montemfuſcum, tum Morconium, tum præcipuè Arianum, ac alia inuicem, nimiſque diſiuncta obtinebat loca. Circumſpectiorem itaque ſermonem poſſe in Falcone deſiderari ſuſpicor: in Petro autem Diacono non ita. Quod hoc præterea alio argumento perſuadeor; nam potuerat Prouincia Teramnenſis acceptum ab Gaſtaldis, quos ibi Spoletij Duces Langobardi conſtituere cõſueuerant, nomen ſeruare Gaſtaldatus, quãuis ab illis regi, obtinerique deſueuiſſet; non diſpari ratione ac nomen Comitatus Moliſij etiamnum manet Prouinciæ, quæ minime à proprio, peculiarique Comite, vt olim, obtinetur: Comitatus enim à Comite, & Gaſtaldatus à Gaſtaldo manauit plane denominatio; ſicuti ex Regum Nortmannorum conſuetudine Prouinciæ huius Regni appellatæ etiam aliquando fuere à *Iuſtiarijs*, quibus regendæ committebãtur, *Iuſtitiariatus*. At dicitur mihi latina inflexione Gaſtaldus, qui priſcis Auctoribus conſimili modo, eſtque pariter latinè dictus. *Gaſtaldius*, *Gaſtaldio*, & *Gaſtaldeus*; & nonnunquam per .C. *Caſtaldus*. &c. (recentiores nonnulli ſcribunt, vocabuli etymon ſequentes, *Guaſtaldus*.) nempè cum id nomen ore Langobardorum exiret in conſonantem, efferreturque, *Gaſtald*, vt apud Ignotum Caſſin. Num. 6. & 28. & apud alios alibi, conuerſum alijs aliter in latinam fuit formam. Gaſtaldorũ autem cognatæ quamuis ſit diligentiæ noſſe quæ dignitas, quodve fuerit munus, non tamen vtrumque æque facili exponi valet ſermone; nam Gaſtaldos nulla ambiguitate minores, & ſub Ducibus fuiſſe, ex ipſa plurium Gaſtaldatuum in vno Beneuentano Ducatu patet diſtinctione; quin Comitibus eos ferè pares feciſſe videtur Auctor Hiſtoriæ Miſcellæ lib. 19. collatus cum S. Gregorio Mag. lib. 7. Ind. 1. epiſt. 1. de pace loquens inita inter

Ab Gaſtaldis nimirũ qui ijs præficiebantur.

Erantque dignitate minores Ducibus, & Comitibus ferè pares.

Imp.

Imp. Conſtantinum Pogonatum, & cunctos occidentis Dynaſtas. *Cum autem* inquit, *hæc didiciſſent hi, qui Heſperias partes inhabitant, tam videlicet Chaianus Auarus, & vlteriores Reges, quaſi Exarchi, & Caſtaldi, nec non & Principes nationum ad occidentem ſitarum, per legatos muneribus Imperatori tranſmiſſis, pacificam erga ſe dilectionẽ popoſcere firmandam*: quas enim recenſeri hic vides Exarchorum, Gaſtaldorumque nominibus dignitates, Regibus inferiores, eas apud Gregorium poteſtatibus Ducũ, Comitumque reſpondere, ſat eſt manifeſtum, cum ait. *Si ego in morte Langobardorum miſcere me voluiſſem, hodie Langobardorum gens nec Regem, nec Duces, nec Comites haberet; atque in ſumma confuſione eſſet diuiſa*. At Gaſtaldorum, ſicut etiã Comitum, qm̃ nec vnum, nec ſimplex, vt dicebã, fuit munus, de iis ſanè diligentiori obſeruatione erit differendum.

Quorum fuit munus, commiſſos ſibi regere Gaſtaldatus: idque multotiens ambitioſius expetitum.

Singulorum autem Gaſtaldatuum curam, adminiſtrationemque penes ſingulos Gaſtaldos fuiſſe, ita certum eſt, quam quod certiſſimum; vnde Erchemperto ſermo eſt ille vſurpatus Num. 69. *Quando Atenulfus*, inquit, *Gaſtaldatus regendi iura adeptus eſt*. illeque Pando, qui *Barium regebat*, vt loquitur Oſtienſis lib.1.cap.24. dicitur, *Barenſis Gaſtaldeus* Ignoto Caſſin. Num.8. Quæ poteſtas ipſis Gaſtaldis quia erat decori, ſæpe ob eam turbę vel inter propinquos per fas, perque nefas fuere excitatæ; ac Pando, & Landolfus Epiſcopus, vt eſt apud eundem Erchempertum Num. 28. *ſubdolè pro cupiditate Gaſtaldatus* Capuæ *& Landonem*, nepotem eorum, *& cæteros fratres vrbe repulerunt*: eiuſmodique diræ ambitio Campanos præcipuè Langobardos Proceres vexauit, quod vniuerſa propemodum præfati Auctoris Hiſtoria declaratur.

Nam Gaſtaldi dicti ſunt, non ij tantum qui caſis, & curtibus Regijs præſidebãt.

Namque Gaſtaldorum auctoritas haud ſortis tantum illius fuit, quà in Legibus Langobardorum lib.1.tit.34. & lib.2. tit.17. alijſque in locis Gaſtaldi dicuntur circa *Regias caſas, & curtes*, ſeù dicas villas, & prędia verſari: Eccleſiaſticarumque rerum adminiſtratores ab Vrbano 2. nominantur cauſa 1. quæſt.3. Can.8. Saluator; vnde Monaſteria Monialium ſuos etiam habuere Gaſtaldos, alio quandoque nomine, ut in Tabulario Monialium

Monialium S.Blaſij vrbis Auerſanæ,dictos *Vicecomites*;ſed Gaſtaldi ſunt quoque appellati, qui in ſingulis ciuitatibus ciuilem publica auctoritate gerentes Magiſtratum, res curabant publicas,iuriſque publici erant defenſores; quorum ſpecimen præfert antiqua chartula in Archiuo Monaſterij S. Sophiæ vrbis Beneuentanæ mihi inſpecta, in anno exarata 41. *Imperij Baſilij, & cum eo regnante Conſtantino fratre eius,menſe Februario*. 11. *Indictione, Luceriæ*,hoc eſt in anno Chriſti 1013, quæ his verbis exorditur. *Caſtald Polcari, Ioannes,Iduini, & Optabiano ordinati à Theodoro Imperiali Excubito Langobardię, & ſumus reſidentes in iſta ciuitate Luceriæ ad ſeniorandum,iudicandum, & regendum, tunc ad noſtræ poteſtatis Palatium cecidit vna caſa*. &c. Ex qua inſuper ad Gaſtaldorum quoque munus aliquando acceſſiſſe cognoſcimus, vt ipſorum fuerit, iudicijs præeſſe; quod in Caietana quoque vrbe obtinuiſſe, municipales eius leges typis iam pridem editæ manifeſtant;ijſque pro eiuſmodi publici muneris ſalario,vel dicas mercede certos ſtatutos fuiſſe publicos reditus, quod etiamnum aliquibus in locis obſeruatur, ex ingenti illa in membranis exarata Apographe Archiepiſcopalis Eccleſiæ Campanæ,ſiue vt vocant Inuentario, Archiepiſcopi Ingeranni Stellæ cura in anno 1316. compilato, diſci poſſe iudico; in quo deſcribitur *Curtis in Villa Volturni*(ipſum eſt Volturni Caſtrum ad oſtia fluminis cognominis, quod adhuc extat,) *coniuncta terræ ſeruitij Gaſtaldiæ*:hoc eſt terræ,ac fundo proxima,cuius fructus Gaſtaldis illius loci cedebant pro publico ſeruitio. Quò etiã referam leges Feudales,quę ſanciunt, *auferri poſſe tranſacto anno, quod datur nomine Gaſtaldiæ, vel Guardiæ, & pro mercede alicuius rei*.Gaſtaldorum autem munus cum fuerit ſubiectis populis iura reddere, iudicijſque præeſſe; quod præterea ex Pipini Regis conſtitutione aperitur legum Langob.lib.2.tit.52.l.19.quæ ſancit, *vt de vniuerſali populo,qui vbicumque iuſtitiam quæſierint,ſuſcipiat tam à Comitibus ſuis, quam etiam à Gaſtaldijs*; non tamen id abſque vnius,ſiue plurium Iuriſperitorum, vt alibi exponam, conſilio exercebant. Ab his verò Gaſtaldis non di-

Sed qui ciuili prediti poteſtate iũ res omninò publicas (& hi quandoque iudicijs præerant)

Qui nunc tales, Græco plerumque vocabulo dicuntur Σύνδικοι *Synäici*, quoniam communi cauſæ patrocinantur.

Tum pluribus communes ex demandata ſibi auctoritate curabant.

uerſæ admodum rationis fuerit Lando ille iunior, quem Atenulfus eius frater, vt eſt apud Erchempertum Num. 62. *cum cæteris fratribus Gaſtaldum in his, quæ ad eos pertinebant, inſtituerat*. ſicuti pridem poſt diuiſam trifariàm omnem Campanam ditionem inter cunctos ſenioris Landulfi nepotes, Capua vrbe excepta, quæ ſub ſorte non venerat, ſed communis ijs omnibus remanſerat ſedes, eam Pandenolfus ſuperioris Atenulfi patruelis regendam, hoc eſt ſub Gaſtaldi quidem munere, accepiſſe videtur; quam non multò poſt ſibi adſeruit, eiectis inde prefatis conſortibus; *nolenſque eos recipere intra vrbem*, infandarum calamitatum fuit auctor; ſed tandem eò ventum eſt, *ut pacifici, & ſine vlla moleſtia dicti viri intrarent* Capuam *ad commorandum*: quæ omnia fuſius, ſtrictius implexo, ac lacinioſo ſtylo Erchempertus deſcripſit ab Num. 40. ad Num. 50. Nortmanni quoque duodecim illi armis ſtrenui, & potentes viri ex Auerſana vrbe delecti, qui cæterorum ductores Apuliam, multò poſt iſta Græcis ereptam ſubegeruut (eam enim Langobardis Græci ſenſim antea ſubtraxerant) non abſimili ab hoc Campanorum Procerum exemplo, vt Oſtienſis perhibet lib. 2. cap. 67. *Guilielmo Tancredi filio comitatus honorem tradentes* (hunc dixeris Langobardorum vocabulo *Gaſtaldum*) ac ſinguli ſingulas Apuliæ petuaſas vrbes ſibi adiudicantes, *Melſim primam illorum ſedem*, ideſt vbi primum conſederant, *communiter poſſidere decernunt*; & vt verbis dicam Guilielmi Apuli lib. I.

„ *Pro numero Comitum bis ſex ſtatuere plateas,*
„ *Atque domus Comitum totidem fabricantur in vrbe.*

Qua differentia diſtinguebantur ab Comitibus qui abſoluto, ſuoque iure vtebantur.

Quæ quidem non dum alijs obſeruata Gaſtaldorum differentia, vera omnino eſſe probatur; nam præmemoratus Atenolfus (verba ſunt Erchemperti Num 65) *Gaſtaldatũ Capuanum ſingulariter ſuſcipiens* (hoc eſt ſibi ſoli vſurpans, eiectis patruelibus, ſpretiſque germanis fratribus) *continuò ſe Comitem appellari iuſſit*: quippe qui, eodem tradente Auctore Num. 62. ab Athanaſio Epiſcopo, & Duce Neapolis auxilium enixè petierat, *vt adiuuaretur ſingulariter fieri Comes in Capua*. Idque ſonat apud Oſtienſem

enſem lib. 1.cap. 48. eundem Atenulfum *ex Capuano Gaſtaldatu factum Comitem*: quod perplures diu fatigauit doctos viros. Præiuerat autem Atenolfum ſuo exemplo Auus eius Landolfus, quem vt ipſe imitaretur, perſuaſus huiuſmodi ſermone apud Erchempertum Num. 53. ab præfato Athanaſio fuerat. *Cape*, inquit, *filios Landonis*, *&* *eſto tu ſolus imperans Capuæ, ſicut progenitor tuus ſingulariter imperaſſe dignoſcitur*. Huius quippè Atenulfi progenitor, qui *Capuæ præerat Gaſtaldeus*, vt idem Auctor perhibet Num. 15. *vetuſte exercens inimicitiam cum quibuſdã de genere Saductorum* (de genere videlicet viri communi ſermone appellati *Saducti*, ſicut *Adelgiſi*, *Vuinegiſi*. etc.) *animo, & gente par crudelibus viperis, interfici fecit ex primis eorum ſeptem viros, vnius eorum manibus abſciſſis*. poſt quæ ipſe Landulfus, pari modo ac fecerat iam dictus Atenulfus, videtur Comitis nomen ſuſcepiſſe; quo ab eodem Erchemperto, eius notante obitum Num. 21. eſt appellatus. *Subtracto*, inquit, *ex hac luce Landulfo Capuano Comite, quatuor reliquit liberos*. Eaque huius viri, & poſterorũ eius immanis dominandi libido ex ſeculi planè manauit more; quando vrbes haud ſub vnius abſoluta degebant poteſtate, ſed quandam liberæ communitatis ſpeciẽ pręſeferentes, agebantur potius, quam regebantur illa cęteroquin laudabili Politia. Nam Sergius quoque Dux Neapolis, qui ſub nomine maioris dignitatis: vtpotè non Duci, ſed Gręco ſubditus erat Imperatori, non admodũ in hoc abſimilem ab Capuæ Gaſtaldis ſua in vrbe obtinebat imperium, ab ſocru ſua ſtimulatus perhibetur in Actis S. Athanaſij Epiſcopi præfatę vrbis manu exaratis; *vt ſi vellet Monarchiam ſolus obtinere, non ſolum prædicto Epiſcopo* ſuo patruo *nullam exhiberet obedientiam, verum hunc à latere ſuo, vel procul eliminaret*: ſiue, vt difertiùs neſcio è quo alio antiquo Auctore, expreſſum habetur in latina Hiſtoria Neapolitana lib. 1. cap. 12. *vt ſolus uir Principem locum in ciuitate obtineret, alios non haberet in adminiſtranda re publica conſortes*. At Gaſtaldos præter ciuilem, obtinuiſſe aliquando poteſtatem etiam militarẽ, lex declarat Regis Rhotaris lib. 1. tit. 14. ſtatuens, quòd

Sed præterea Gaſtaldi militaria aliquando munera exercuere.

ſi Gaſtaldius exercitalem ſuum contra rationem moleſtauerit, Dux eum ſolatiet, quouſque ueritatem ſuam inueniat. Idemque ex Anaſtaſio Bibl. in Gregorio 2. intelligi poſſe arbitror, perhibente, *Langobardos pænè trecentos cum eorum Caſtaldione interfectos* à Neapolitano Duce in Cumani Caſtri recuperatione: milites nimirum illos, qui præſidio eidem Caſtro ſub militari Tribuno fuerant, non ita pridem ab ijsdem peruaſo; quocirca coniuncta ſunt munera Erchemperto Num.15. Gaſtaldum eſſe, & bella exercere; diciturque *Landulfus, qui Capuæ praerat Gaſtaldeus, uir ad bella promptiſſimus*: & Num. 62. *Suabilus Gaſtaldus Marſorum cum alijs ſocijs Baſſis, quaſi ad trecentos armatos, Capuam aduectus* ab Atenolfo. Dux quoque Alczecus, qui ſua cum Bulgarorum gēte, vel vt Paulus Diac. loquitur lib.5.cap.*11*. ſiuè 29. *cum exercitu* in Italiam venit, & ſpacioſa loca in Beneuentana ditione ſibi, ſuiſque inhabitanda, Gaſtaldique ſuſcepit nomen: poteſtatem planè militarem ſub minoris dignitatis nomine retinuiſſe, credendus eſt; de quo eius munere haud conſenſiam Iacobo Cuiacio, qui in Comment. ſuper libros Feudorū illam ſolam, quam initio dicebam, contemplatus Gaſtaldorum acceptionem, in legibus Langobardorum deſcriptam lib.1.tit.34.& lib.2.tit.17. & in libris quoque Feudorum, opinatus eſt, *Gaſtaldum proprie feudatarium non eſſe; quia quodammodo in præſens tantum conſtituitur, non vt perpetuo eo munere fungatur*; itaque Paulum Diac. ſcribentem, *iuſſu Grimoaldi Langobardorum Regis in Italia certas poſſeſſiones datas Alzeconi Duci Bulgarorū* (*ciuitates* Paulus dixerat *cum ſuis territorijs*) *ita tamen, vt non Dux, ſed Gaſtaldus uocaretur, hoc ſignificare* ait, *iure Gaſtaldię datas, non perpetuo, proprioque feudi iure.* Haud, inquā, viro ſanè doctiſſimo conſenſiam; nam minimè ſimplex, & vna dumtaxat, ſed multiplex, ac miſta, vt dictum eſt, fuit Gaſtaldorum prærogatiua. Et inſuper nec Alczecus, ſicut Ducis dignitatē, & nomē depoſuerat, ita vel acceptas ad incolēdū vrbes, & oppida, vel ſuæ gentis, tranſacto ſui Gaſtaldatus anno, dimiſiſſe videtur curā: cum Paulus apertè affirmet, Bulgaros ſuſceptas ſedes ad ſuam vſque ætatem

Baſſi, ſiuè *Vaſſi* idem prorſus hoc loco ſūt, ac in Capitulis, quę Epiſcopi Rhemorū diœceſeos, & Rothomagenſis miſerunt Ludouico Regi. *Quando* (ſic ibi) *anima veſtra de corpore exierit*; &c. *& ſine ſolatio, & comitatu Drudorum, atq; Vaſſorum nuda, & deſolata exibit.*

ætatem incoluiſſe, qui *in ijs locis habitantes, quamquam etiã Latine loquerentur, linguæ tamen propriæ uſum mininimè amiſerunt:* nec amiſerunt, ego addam, peculiarem habere ex propria gente Gaſtaldum. Renuit itaque, me arbitro, Rex Grimoaldus nomen Ducis permittere Alczeco, non quòd perpetuum ei nollet dare Gaſtaldatum: ſed quòd ille ſub Beneuentano Duce conſtituendus, primitiuam retinere non poſſet dignitatem; qui namque cũ eſſet aduena, temporaneam in locis perpetuò ſibi, ſuiſque inhabitandis accipere debuiſſet Dynaſtiam? Quam nec tempore definitam accepiſſe cenſendus eſt *Sico Agerentinus Gaſtaldeus* (Erchemperti ſunt verba Num. 8.) *quem Grimoalt Princeps Beneuenti proſelytum recepit, honoribus plurimis deferens.* Haud igitur actores tantummodo extitere Gaſtaldi, quorum munus quà pace, quà bello populis, militibuſque præeſſe fuit. Et ſanè nec Comites, quoniã eos Pontifex Hadrianus epiſt. 18. ad Carolũ Magnum appellauit *actores*: *Obnixè petimus*, inquit, *ut per Comites ueſtros, qui in Italia ſunt actores, ipſum iam dictum ſtannum dirigere iubeatis per vnumquemque Comitem libras centum*: nullam aliam exercuiſſe functionem, reputãdi ſunt; nam publica etiam iudicia tractauere, quod commune habuere cum Gaſtaldis, vt patet ex lege Langobardorum lib. 2. tit. 52. ſuperiùs laudata; idque adeo fuit eis peculiare, vt putarit Otho Friſingenſis lib. 2. cap. 12. de Imp. Friderico, ſingularum vrbium territoria nuncupata *Comitatus à comminandi*, quod ipſe interpretatur *in ius vocandi poteſtate*. Et præterea peculiariſſimum, idemque antiquiſſimũ fuit Comitũ munus, Comitiuæ, hoc eſt alicui hominum cœtui, vel muneri cuicũq; præſidère; vnde quos ſupra dixi duodecim Nortmannos viros, Apuliæ expugnatores, Oſtienſis tradit l. 2. c. 67. ab Rainulfo Comite Auerſæ electos *Capitaneos*: Guilielmus verò Apulus lib. 1. dicit *Comites*; inquit enim.

Nec Comites maiorũ ſolummodo poteſtatum fuere Actores.

Sed iuſtitiae, & æqui etiam vindices.

Et inſuper Comitiuarũ Præfecti.

„ *Omnes conueniunt, & bis ſex nobiliores,*
„ *Quos genus, & grauitas morum decorabat, & ætas,*
„ *Elegere duces: prouectis ad Comitatum*
„ *His alij parent: Comitatus nomen honoris,*

Quò

Digitized by Google

,, *Quo donantur,erat* ———

Quocirca eidem Oſtienſi proprijſſimè eſt ſermo ille vſurpatus in allegato lib.2.cap.30. *Comes illorum Rodulfus*.cap.72.*vnà cum Dracone Normannorum Comite*. lib. 3.cap.10.*Normannorum tantum Apuliæ Comitem*:& prætere tum ipſi, tum alijs alibi idem frequenter: Comitis videlicet dignitatem, & nomen non ad loci, ſed ad virorum quòd referat Præfecturam. Atque hoc tandem denotat, ſiquando in antiquis chartulis Nortmannorum æuo exaratis legitur quis appellatus alicuius ciuitatis *Comes ſimul*, *& dominus*: quandoquidem eius verbi vis non dominij, ſed Comitiuæ tantum denotabat prærogatiuā. Qualis an ea fuerit, quā Sergius Dux Neapolis præfato Rainulfo conceſſit,cum illū Auerſæ Comitem fecit, vt finitimos Campanos aſſiduo bello præmeret,ac vexaret,velim cogitent, non qui innata quadam dulcedine amplificandarum rerum patriæ detenti in antiquis hiſtorijs exponendis verſantur, & verè dixeris monumenta ſibi,ſuiſque condunt; ſed qui per haſce antiquitatum ſyrtes velificantes, ſoloque veri ſtudio, tanquam magnete fidiſſimo inſtructi,vel nulla, vel rara, & quamleuiſſima naufragia facere poſſe creduntur.Et quidem creduntur: namque etſi abſtruſa iſta circumſpectè qui tractant, haud aperti mēdacij argui facilè queant,vel erroris:eos tamen nunquam omnino allucinari, ſentiet vir prudens nemo; tum quia minimè id permittit communis conditio humanitatis:tū etiā quia auctores, quos ad ea explicanda adhibere eſt opus,rudi ſimplicitate, ac ſumma verborum inopia laborātes,multiplices,incōſtanteſque plurium populorum per longa annorum interualſa peractos caſus,ſeruatos ritus, & receptos mores non admodum apertè,nec ſine tricis, & ambagibus exponūt: qualem in re,de qua nunc agimus, præter propriam noſtram imbecillitatem,experti illorum ſumus imperitiam, & negligentiam; qui multimoda Comitum, Gaſtaldorūq;munia mutua quadā affinitate inuicem coniūcta, ſæpiſſimè vni conceſſa,vel vſurpata viro,vocabulum vocabulo ſubſtituentes,ac ſi nullius eſſet momenti illa diſtinguere

Qualis an fuerit à Duce Neapolis inſtitutus, qui primus fuit Auerſæ Comes, cogitandum.

Nam reliquam hanc quoq; omnē medij ſeculi antiquitatem Auctores quāuis antiqui parum expreſsè repreſētarūt.

guere,appellauere aliquando Gaſtaldos,quos Comitum nomine, ſiue auctores metipſi, ſiue alij decorarunt: & è conuerſo,Comitibus nonnunquam Gaſtaldorum nomen tribuerunt.Quo quidem pacto non vnicam dignitatem Pandenolfus Comes Capuæ cum obtineret,tum hac,tum Gaſtaldi,tum Iudicis nuncupatione non nemini antiquo auctori eſt demonſtratus. Quam etiam omnimodam in vniuerſo Campano Gaſtaldatu poteſtatem vſurpauerat eius deceſſor,& patruus Landulfus;qui,vt inquit Ignotus Caſſin. Num.32, *extitit ſuis ciuibus non ſolum Epiſcopus, ſed & Comes,& Iudex:non ſolum Præſul,verum etiam Gaſtaldius :neque tantum Pontifex, quin & velut Miles ſuper cunctos praerat*. eiuſmodique ſermone hic auctor ſingula Landulfi officia,vel iuxta ſuum captum, vel iuxta Cāpani populi conſuetudinem ſingulis vocabulis expreſſit;illumque vt Militem,bella ſtruxiſſe;vt Comitem,& Iudicem,lites ſubiectorum diremiſſe; vt verò Gaſtaldum, res cęteras publicas curaſſe, viſus eſt denotare. Et verò præcipuum Gaſtaldorum munus,ad quos redeo, hoc ipſum modo dictum fuiſſe, etymon vocabuli manifeſtat; quod ex Viti Amerpachij obſeruatione in Notis ad Capitula Caroli Magni ductum eſt *à Guaſt, id eſt Hoſpitium veteri Germanica, & Gallica lingua* (Germanico planè, ſeu Theutiſco ſermone Langobardos vſos ex eorundē lege 15.tit.14. lib.1.atq;ex inedito Anonymo Salernitano conſtat) *& Halden,id eſt:tenere.ſic enim in quibuſdam Germaniæ locis adhuc verbum pronunciatur*; nam Hoſpitium, vel dicas Palatiū haud communes,quas incolimus,ædes; ſed tum publici Magiſtratus, tū ſummi Dynaſtæ denotat Prætorium,& per vſurpationem publica quæq;iura:vnde in Chartula Eccleſiæ S. Sophiæ ſuperiùs producta *caſam ad Palatium vrbis Luceriæ cecidiſſe*: & apud Oſtienſē lib. 1, cap. 50. partem Fluminis Volturni à Princ. Atenulfo conceſſam fuiſſe Monaſterio Caſſinenſi, *quemadmodum ad ius Palatij pertinuit*, & conſimilia ſexcenta alia apud Auctores loca hoc idem ſignificant, atque res illas vel nuper factas,vel olim fuiſſe publici iuris. Quam germaniſſimam huius etymi ab Amerpachio non minus verè quam

Sed nihilominus Gaſtaldorum præcipuum munus ex ipſius vocabuli etymo erui certius poteſt.

Hinc ſanè *Vuaſt Aymonis*:nunc *il Vaſto: Vuaſt Algiſij, Vuaſt Girardi* & alia conſimili nomine in Prouincia Aprutij citerioris loca dicta fuere,quod valebat *Prætorium Aymonis* & c. nam Populi *in Iudiciaria*, vt tunc loquebantur, diſtributi,ijs Prętorijs inuicē

quam acutè excogitati vim,ſi ipſe ritè percepiſſet, minimè pronunciaſſet, *Gaſtaldum ſignificare Occonomum,id eſt Procuratorem domus,& rei familiaris*, cui ſubſcripſere viri ingenio,& doctrina clariſſimi, Cuiacius, alijque feudiſtici iuris primarij interpretes. Gaſtaldos itaque,ſicut probandum ſuſceperam,ambiguum non eſt, multimodæ fuiſſe rationis, quorum nec omnes me expoſuiſſe differētias,aſſerenti non negauerim, neganti non aſſenſerim; etenim ad quam illorum acceptionem ſuperiori ſermone expoſitam ij ſint referendi, ex quibus nomen Gaſtaldatus Prouincijs Ducatus Beneuētani fuit impoſitum latere me,non diſſimulo:ſicuti nec qua lege, & conditione ipſi Gaſtaldatus initio concederentur: quę vtique, manente quamuis eorum nomine, non ſemper vnimoda manſit;nec quot numero cenſerentur,audeo nunc definire.Qui hoc ſanè non ignorem, haud quaslibet vrbes, Gaſtaldis aliquando ſubiectas, conſimili omnino inſtitutione,atque vſu Gaſtaldatuum nuncupatione fuiſſe inſignitas; quandoquidem ipſum Gaſtaldi vocabulum inter Analoga cenſeri debere,eſt iam manifeſtum. Ducatum autem Beneuentanum in plures Gaſtaldatus, tanquam in Prouincias diſtributum, vt pridem expoſui,ex Principis Radelchiſi cum conſtet Capitulari; ex illo nihilominus certus eorum numerus minimè quidem poterit deprehendi;nam Princeps ille non dimidios, nec dimidiatos integræ ſuæ Dynaſtię Gaſtaldatus, ſed dimidiam eā cum conceſſerit Siconolfo Principi Salernitano, diſci haud inde valet,totidem nè,an plures ipſe ſibi reſeruauerit,vel pauciores.Quò referendum putaſſem,in iam dicta Siconolſi portione nonnulla etiam minorum oppidorū, locorumque nomina ſimul cum Gaſtaldatuum nominibus fuiſſe adnotata: videlicet quòd ex primæua inſtitutione ij Gaſtaldatus minimè illa complecterentur loca; verumtamen rationabilius dicēdum iudico,ideo ſeorſim memorari,quoniam reliquam Radelchiſi partem proxime contingebant;habendaque erant velut expoſitiſſimi, firmiſſimique Salernitani Principatus fines.Gaſtaldatus tamen integri Ducatus Beneuentani cēſendi ſunt, prętet paulò

diſcernebatur, vnde locis eiuſmodi acceſſit nomen.

Cum tamen nō poſſit certus definiri numerus Gaſtaldatuum huius Ducatus.

paulò poſt deſcribendos, Tarentum(vrbs nimirum ne dū antiqua origine, factisque clariſſima, ſed Langobardorum etiam ætate præſignis: *vbi Adelberga relicta Principis Arichis*, ipſeque planè Arichis, *Theſauros ſuos reconditos habuit*, quod Carolo Magno reuelauit Papa Hadrianus epiſt.46) Caſſanum, Conſentia, Lainum, Lucania, ſiuè Paeſtum, Montella, Salernum, & Capua; diſiunctiſſimarū ſcilicet vrbium præclara nomina, ſub quibus niſi perplura alia minora oppida vltro, citroque ſita comprehenſa ſimul fuiſſent, haud illa Radelchiſus, Salernitanum certis limitibus definiens Principatum, prætermiſiſſet. Etenim, vt de reliquis nunc taceam, Capuæ Gaſtaldatus vſq; Soram ad Occidentem perueniſſe, ex Erchemperto Num. 25.& ex Ignoto Caſſin. Num.23. clare liquet. Et Conſentiam quoque magni, & antiqui decoris vrbem, ex aduerſo latere ad oppidum S. Euphemiæ, & Portum Fici, vbi ni fallor, Græcorum, Beneuentanorumq; antiqua confinia fuere, Eginhardo memorata, & nobis pridem in loco expoſita, fines ſuos Orientem verſus porrexiſſe coniector; quò Gaufredus Malat. lib.3. cap.2. Principatum Salernitanum ex antiquo productum ſubindicat, ſuntque ibidē etiamnum limites Prouinciæ Calabriç citerioris, cuius eadem vrbs ſibi vendicat primatum. Sed & Gaſtaldatus fuit Theathe, ſub qua Erchempertus Num. 5. plures ſtatuit tellures, & vrbes; exque ijs; labentibus annis, Marchia conſtitit Theathina. Et Bouianum præterea ab Alczeco Bulgaro ſub Gaſtaldi nomine cū adiacentibus locis poſſeſſum, poſtque annos biſcentum à Guandelperto, cuius meminit Erchempertus Num.29. in Gaſtaldatuum album referendum(tranſiuit poſtmodum hęc pręrogatiua ad proximum Moliſium, vnde Comitatus primùm, & tandem Prouincia Comitatus Moliſij dicta eſt) nemo inficiabitur. Itemque Teleſiam, atque Sāctam Agatham: eſt enim apud eundem Auctorem ibidem mentio Maielpoti Gaſtaldi Teleſini; & Num.66. & 71. Marini Gaſtaldi SanctAgathenſis, qui fortè ſucceſſerat Hiſembardo, Bertharij Abb. Caſſin. vt perhibet Ignotus eiuſdem Monaſterij Monachus Num.22. conſanguineo. His inſuper ad-

Quorum plusculos per trāſcurſum enumero, & planè inſigniores.

Rhegium vſque productum hûc limitē quòd dicat Alfanus Archiepiſc. Salern. in Carmine ad Guidonem filium Princ. Guaimarij 4 non dum edito, ea ipſa aſpiciens priora tempora Normannorū, Gaufredo indicata, huius non eſt loci minutius examinare.

M dendus

dendus eſt tum Gaſtaldatus Abellinenſis, aliquando ſubiectus Adelferio Gaſtaldo, quo titulo vir iſte decoratus legitur in Fragm.Hiſtoriæ Langobard. Num.5. tum Gaſtaldatus Agerentinus, ſiue dicas Acherontinus, in Capitulari Radelchiſi Num.9. 24. & 25. expreſsè demonſtratus; tum quoque Gaſtaldatus Barenſis: quam ſane vrbem ex hac diutius obſeruata Langobardorum antiqua inſtitutione primatum totius Apuliæ per tempora Nortmannorum obtinuiſſe, eiuſdemq; caput extitiſſe, ſicut eā celebrat Petrus Diac.in Auctar. ad Oſtienſ.l.3.cap.44.& lib. 4.cap. 106. par eſt credere; cuius Gaſtaldus fuit Lando ille memoratus præfato Ignoto Caſſin.Num.8. Et tandē Luceriam, & Sipontum non infimi nominis ciuitates, & ſi quas alias tales, Gaſtaldatus pariter exiſtimandas non abnuerim; quibus quidquid terrarum inter Barenſem & Theathinum continebatur, fuerit contributum. In hanc itaque, aut parum abſimilem formam Langobardos Beneuentanum aliquando Ducatum deſcripſiſſe, dijudico; qui antiqua nomina Prouinciarum Calabrię, Apuliæ, & Samnij populari tantū ſermone, nō ipſas Prouincias vſu conſeruarunt: haud ſecus atque Apuliæ etiamnum vulgò manet antiquum vocabulum, quamuis nulla ex duodecim huius Regni Prouincijs eo cenſeatur.

FINIS.
PRIMAE PARTIS.

Digitized by Google

DISSERTATIONES
Quæ erunt in Secunda Parte.

II. DVcatus Beneuẽtanus tranſibat ne ad hæredẽ. Dux Beneuenti cur poſtea dictus eſt Princeps.

III. Principatus Salerni fines. qui inſtitutus fuit ex diuiſo Principatu Beneuentano in an. DCCCLI.

IV. Principatus Capuæ ab Langobardis quando inſtitutus.

V. Principatus Capuæ fines, etiam per tempora Principum Nortmannorum.

IV. Langobardorum Italiæ CisTyberinæ occaſus.

VII. Italia CisTyberina ex quibus Dynaſtijs in Regnum coaluit.

IN TERTIA PARTE.
Erunt Canones Chronici infradeſcripti.

I DVcum Beneuenti interualla annorum ab primo Duce *Zottone* ad primum Principem Arichim, & ad an. DCCLIIX fuſius expoſita, quam fecerim Libro primo.

II. Canon Chronicus Principum Beneuenti ab primo Principe Arichi ad Princ. Atenulfum I. Hoc eſt ab anno Chriſti DCCLVIII ad an. DCCCC.

III. Canon Chronicus Principum Beneuenti ab Atenulfo I. ad omnium poſtremum Principem Landulfum VI. Hoc eſt ab anno Chriſti DCCCC ad annum MLXXVII.

IV. Canon Chronicus Principum Salerni ab eiuſdẽ Principatus origine, atque ab primo Principe Siconolfo ad poſtremum Principem Giſulfum II. Hoc eſt ab an. DCCCXXXIX ad an. MLXXV.

V. Canon Chronicus Principum Capuæ Langobardorum ab eiuſdem Principatus inſtitutione, & ab Princ. Pandulfo I. vſque ad eius Principum Langobardorum vltimum Landulfum V. hoc eſt ad an. MLIIX.

VI.

Digitized by Google

VI· IN APPENDICE. Canon Chronicus Principum Capuæ Nortmannorum ab omnium primo, Richardo Auerſę olim Comite ad Princ. Henricum, filium Guilielmi I. Regis Siciliæ. Hoc eſt ab an. MLVIII. ad annum MCLXXII. in quo Campanorum Principum conſtans defecit ſucceſſio, ſeruato nihilominus deinceps in Actis publicis nomine Principatus ad obitum vſque Reginæ Ioannæ II. hoc eſt ad annum MCCCCXXXV.

E R R A T A.

P. 14. l. 5. in decem, & octo. P. 22. l. 6. literarum, dialecto. l. 23. ſed à Meridie. P. 56. l. 20. Neapolitanos à Sipontinis. P. 65. l. 5. vectigalis P. 73. l. 24 blandientibus Langobardis, & parem.

O M I S S A.

P. 2. l. 18. iniuit non ante annum 583. P. 14, l. 17. ad eam fere normam. P. 34. l. 6. ſpectantibus; ſiuè integrè, atq; omnimoda tradita poteſtate, vt non ſemel id verbi eſt apud Hugonem Falcandum) *ſimul*, &c. P. 38. l. 10. eam, tranſactis ab Narſetis ętate annis centum, ſub, &c. P. 43. l. 16. nullas ibi priſcis nominibus deſignatas. P. 64. l. 35. perpetuò cōmiſſa fuiſſe. P. 89. l. 2. clariſſima, perq; tempora Nortmannorum *Apuliæ ciuitas nobiliſſima*, vt eā dicit Petrus Diac. in Auct. ad Oſtienſ. lib. 3. cap. 43. ſed Langobardorum. &c.

IMPRIMATVR
Gregorius Peccerillus Vicarius Generalis.

Alexander Ruſſus Canon. deput.
Regiſt. fol: 5.

Fr. Ioſeph de Rubeis Ord. Min. Conuent. S. T. D. Eminentiſſ. & Reuerendiſſ. D. Card. Philamarini Theol.

Vidit Ferdinandus Arias de Meſa Reg. Conſil. deleg. per S. E. pro reuiſione librorum.

IMPRIMATVR
Tap. Reg. Zufia Reg. Sarfel. Reg. Azcō. Reg. Cap. Lat. Pror.

Digitized by Google